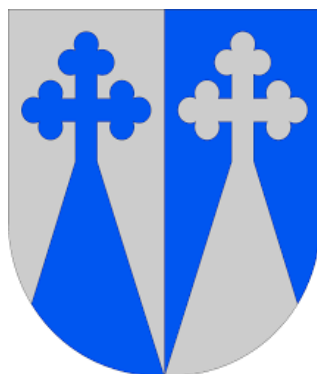
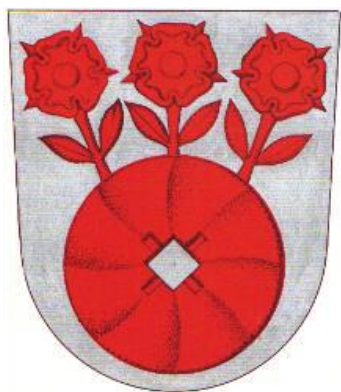

Esteetön Itä-Uusimaa

Esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma

2021-2025

Esteettömyys ja saavutettavuus palvelee kaikkia

Irja Suhonen, Projektipäällikkö, TtM, fysioterapeutti

Jukka Suhonen, Esteettömyysasiantuntija, fysioterapeutti

Esipuhe

Itä-Uudenmaan vammaispalvelujen nykytilan kartoitus ja yhteistyön tiivistäminen -projektissa syksyllä 2019 valittiin yhdeksi alueelliseksi kehittämiskohteeksi kuntien yhteisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman laadinta.

Nykytilan kartoituksen yhteydessä esille tullut ”Esteetön Sipoo 2017–2020, Esteettömyys palvelee kaikkia” –ohjelma ja sen positiiviset vaikutukset Sipoossa oli peruste alueellisen ohjelman laadinnan käynnistämiseksi.

Tässä Itä-Uudenmaan alueellisessa esteettömyys- ja saavutettavuusohjelmassa esitetään visio ja tavoitteet esteettömyyden ja saavutettavuuden lisäämiseksi alueen kunnissa sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi tulevien viiden vuoden aikana.

Itä-Uudenmaan kuntien strategioiden ja niiden toteuttamishjelmien toimintaa ohjaavien arvojen - palveluallttius, avoimuus ja kekseliäisyys, luovuus, vastuullisuus, yhdessä toisiamme arvostaen, rohkeasti, joustavasti tulee näkyä myös esteettömän ja saavutettavan ympäristön ja palvelujen edistämisenä. Esteettömyys- ja saavutettavuusasioiden huomioon ottaminen lisää Itä-Uudenmaan kuntien vetovoimaa ja tuo esille kuntien halun huolehtia asukkaistaan ja toivottaa uudet asukkaat tervetulleiksi Itä-Uudellemaalle.

Esteettömän ja saavutettavan ympäristön rakentaminen edellyttää kaikilta toimijoilta tietoa esteettömyydestä ja saavutettavuudesta sekä myönteistä asennetta siihen. Esteettömyys on yksi tärkeä laadun ulottuvuus. Tavoitteena on, että esteettömyys ja saavutettavuus nähdään ensisijaisena, kaikkia hyödyttävänä ja taloudellisena toimintamallina, joka on osa kestävästä kehitystä. Esteettömyydessä ja saavutettavuudessa on kyse ihmisten moninaisuuden huomioimisesta. Tämä koskee niin rakennettua ympäristöä kuin palveluja, viestintää ja asenteita.

Esteetön ympäristö ja palvelut saavutetaan eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä ja vuorovaikutteisella suunnittelulla, jossa käyttäjäkeskeisyys on otettu huomioon. Tavoitteen toteutuminen edellyttää kaikkien osapuolten sitoutumista esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman toimeenpanoon sekä sen varmistavaan ohjantaan, seurantaan ja valvontaan.

Esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman toteuttamisella halutaan yhdessä kehittää koko Itä-Uuttamaata, tuottaa ja korjata palveluita ja tehdä ympäristöä esteettömäksi ja saavuttavaksi kaikille alueen asukkaille. Esteettömyys palvelee lapsiperheitä, ikääntyviä, tilapäisesti toimintarajoitteisia, toimintaesteisiä - meitä kaikkia.

Esipuhe

Sisältö

1 JOHDANTO	5
2 Esteettömyys ja saavutettavuus	6
2.1 Esteettömyys	6
2.2 Saavutettavuus	7
3 Alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman laatimisprosessi	7
3.1 Kuntien edustajat	8
3.2 Työryhmien työskentely ja aikataulu	8
3.3 Ulkopuoliset asiantuntijat työryhmän tapaamisissa	9
3.4 Miksi esteettömyys- ja saavutettavuus on tärkeää – Sipoon edustajien puheenvuoro ensimmäisen tapaamisen yhteydessä	9
4 Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvä lainsäädäntö	10
4.1 Rakennettu ympäristö	10
4.1.1 Maankäyttö- ja rakennuslaki ja asetus(MRL 5§, 117 d§, 167 § ja MRA 53§)	11
4.1.2 Suomen rakentamismääräyskokoelma	11
4.1.3 Pelastuslaki	12
4.1.3.1 Kiinteistöjen pelastustiet 11 §	12
4.1.3.2 Laitteiden kunnossapito 12 §	12
4.2 Liikkuminen	12
4.2.1 Liikkumisesteisen pysäköintitunnus	13
4.3 Kommunikointi, tiedonsaanti ja palvelut	13
4.3.1 Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta	13
4.3.1.1 Saavutettavuusdirektiivi	13
4.4 Asenteet	14
4.4.1 Suomen perustuslaki (6 §)	14
4.4.2 Yhdenvertaisuuslaki (5 § ja 8 §)	14
4.4.3 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (artiklat 2., 4., 5. ja 9.)	15
5 Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman visio ja tavoitteet	15
5.1 Visio	15
5.2 Tavoitteet	15
5.2.1 Esteetön kunta	16
5.2.2 Toimiva arki ja mahdollisuus osallistua	16
5.2.3 Ympäristö ja rakennukset ihmisiä varten	16
5.2.4 Pääsy palveluihin ja vapaus liikkumiseen	16

6 Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman yleiset toimenpiteet 17

6.1 Toimenpiteet 17

7 Kuntakohtaiset suunnitelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi 18

7.1 Askola 18

7.1.1 Havainnoiva esteettömyyskartoituskävely 19

7.1.2 Muita työryhmän esittämiä kohteita ja asioita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi 19

7.2 Lapinjärvi 19

7.2.1 Muistiystävällinen keskustaaajama 19

7.2.2 Muita työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi 20

7.3 Loviisa 21

7.3.1 Esteettömyyskartoituskävely 2019 21

7.3.2 Vammaisneuvoston lausunto Loviisan esteettömyyden tilasta vuonna 2020 21

7.3.3 Muita työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi 22

7.4 Porvoo 22

7.4.1 Porvoon pääkirjaston esteettömyyskartoitus 23

7.4.2 Porvoon vammaisneuvoston esitys Porvoon esteettömyyden edistämisestä 23

7.4.2.1 Julkiset rakennukset 23

7.4.2.2 Kaupunkiympäristö 23

7.4.2.3 Sosiaali- ja terveystalot 24

7.4.2.4 Liikuntapalvelut 24

7.4.2.5 Yksityiset toimijat 25

7.4.3 Muita työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi 25

7.5 Sipoo 25

7.5.1 Esteetön Sipoo-ohjelma 25

7.5.2 Työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi 26

7.5.2.1 Puisto- ja viheralueet 26

7.5.2.2 Keskusympäristö 26

7.5.2.3 Yksityiset toimijat 27

7.5.2.4 NIKKILÄN esteettömyyskartoituskävelyn tarkastuskävely 20.10.2020 yhteydessä esille tulleet asiat 28

8 Havainnoiva esteettömyys- ja saavutettavuuskartoitus 29

8.1 Esteettömyystyöryhmä ja koollekutsuja 30

8.2 Esteettömyyskartoitukseen tarvittavat mittausvälineet ja tarvikkeet 31

8.2.1 Rullamitta 31

8.2.2 Kamera 31

8.2.3 Kaltevuusmittari 32

8.2.4 Jousivaaka 32

8.3 Esteettömyyskartoituskävelyn toteutus 32

8.4 Toimenpiteiden luokittelu	33
8.5 ESKEH lomakkeet - Rakennetun ympäristön esteettömyyden kartoitusmenetelmä.....	33
8.6 Raportti	34
8.7 Yhteistyö vastuutahojen kanssa tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi	34
9 Itä-Uudenmaan kuntien sitoutuminen alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman toteutukseen ja seurantaan.....	35
9.1 Kuntien työryhmien koollekutsujat ja alueellisen työryhmän jatkotyöskentely	36
10 Yhteenveto	36
10.1 Työryhmän jäsenen mietteitä	37

Lähteet

Liitteet

- Liite 1 Tietoa kuntien esteettömyystyön tueksi, Johanna Hätönen
- Liite 2 Esteettömyys näkövammaisten näkökulmasta, Juha Sylberg
- Liite 3 Saavutettavuus verkkopalveluissa, Tapio Haanperä
- Liite 4 Miksi pykälien mukaan suunniteltu ei ole esteetöntä? Minna Nyström-Järvinen
- Liite 5 Palveluopas henkilöstön perehdytykseen
- Liite 6 Yleisiä esteettömyyttä edistäviä suunnitteluperiaatteita
- Liite 7 Toimenpiteiden luokittelu
- Liite 8 Esteettömyyskartoituksen mittausohjeet
- Liite 9 ESKEH Rakennusten kartoituslomakkeet osa 1
- Liite 10 ESKEH Rakennusten kartoituslomakkeet osa 2
- Liite 11 ESKEH Ulkoalueiden kartoituslomakkeet

1 JOHDANTO

Esteettömyys ja saavutettavuus tarkoittavat sitä, että fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen ympäristö, palvelut, tiedonsaanti sekä asenteet ovat sellaisia, että jokainen henkilö ominaisuuksistaan riippumatta pystyy toimimaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Esteettömyyttä ja saavutettavuutta ei tule nähdä erityisratkaisuna, vaan kaikkien kuntalaisten liikkumista, osallistumista ja toimintaa helpottavana kunnan tapana toimia. Esteetön rakennettu ympäristö ja palvelujen hyvä saavutettavuus parantavat jokaisen elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimintaesteisille ja ikääntyville edellytyksiä elää itsenäisesti.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden merkitys korostuu tulevien vuosien aikana myös täällä Itä-Uudellamaalla, kun ikä-ihmisten määrä alueellamme kasvaa. Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan alueemme kunnissa yli 75 vuotiaiden määrä tuplaantuu seuraavan 20 vuoden aikana.

Kotona asuminen ja esteettömyyskorjauksiin panostaminen on huomattavasti edullisempaa kuin palveluasuminen, vaikka kotipalveluja tuotaisiinkin usein kotiin. Esteettömät ja toimivat ratkaisut helpottavat kaikkien ihmisten liikkumista ja toimintaa. Kun oviaukot, kulkuväylät ja -reitit sekä tilat ovat tarpeeksi väljiä, luiskat loivia, hissejä on tarpeellisissa paikoissa eikä ylimääräisiä kynnyksiä ole, niin silloin toimiminen, asuminen ja asioiminen sujuvat kaikilta vaivattomammin.

Jos esteettömyys huomioidaan suunnittelussa heti alusta asti ja toteutetaan tehokkaasti, se ei aiheuta merkittäviä kustannuksia. Pienillä muutoksilla ja parhaimmillaan pelkillä toimintatavan muutoksilla saadaan aikaan huomattavia parannuksia tilojen esteettömyydessä, turvallisuudessa ja käytettävyydessä.

Kunnan ja muiden viranomaisten lisäksi myös palveluja tarjoavat yritykset ja yhdistykset ovat lain mukaan velvollisia tekemään kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida, saada koulutusta, työtä samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman tavoitteilla tähdätään Itä-Uudenmaan kehittämiseen, palveluiden tuottamiseen, rakentamiseen ja korjaamiseen kaikille asukkaille esteettömäksi ja saavutettaviksi. Alueellisessa ohjelmassa määritellään esteettömyyden edistämisen tavoitteet, keinot ja seuranta.

Esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman valmistelussa huomioidaan kuntien ohjelmat ja selvitykset, joiden tavoitteet ja toimenpiteet tähtäävät kohti esteettömämpää elinympäristöä ja saavutettavampia palveluja.

2 Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyys on parhaimmillaan lähes näkymätöntä, mutta se ei synny itsestään. Ympäristö ja rakennukset on suunniteltava ja rakennettava siten, että jokainen iästä, sukupuolesta, terveydentilasta ja sosiaalisesta, psyykkisestä ja fyysisestä toimintakyvystä riippumatta voi toimia ympäristössä ja käyttää palveluja. Esteettömyys ja saavutettavuus takaavat yhdessä jokaiselle yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa.

Jotta esteettömyyttä ja saavutettavuutta voidaan edistää kokonaisvaltaisesti, tulee esteettömyysnäkökulman olla mukana kaikessa suunnittelussa niin fyysisen ympäristön kuin palvelujen suunnittelussa. Ratkaisuissa tulee huomioida myös asenteet ja palvelukulttuuri.

Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen panostaminen on yhteiskuntataloudellisesti kannattavaa. Suhteellisen yksinkertaisilla toimenpiteillä ja pienillä kustannuksilla voidaan muuttaa esimerkiksi tietoa, toimintoja ja fyysinen ympäristö sellaisiksi, että toimintaesteiset voivat osallistua yhteiskuntaan. Näin saadaan asukkaat voimaan paremmin, kouluttautumaan ja sijoittumaan työelämään. Nämä osaltaan vaikuttavat positiivisesti myös ihmisten terveydentilaan. Mitä paremmin yhteiskunta sopeutetaan siihen, että kaikki pääsevät siihen osallistumaan, sitä vähemmän on tarvetta kunnan ja muiden viranomaisten ylläpitämiin henkilökohtaisiin tukitoimenpiteisiin.

2.1 Esteettömyys

Termillä esteettömyys viitataan fyysiseen ympäristöön, kuten rakennuksiin, ulkoalueisiin ja liikennevälineisiin. Esteettömyys tarkoittaa kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, opiskeluun, harrastuksiin ja kulttuuriin.

Esteetön ympäristö on turvallinen ja toimiva. Pienillä muutoksilla ja parhaimmillaan pelkillä toimintatavan muutoksilla saadaan aikaan huomattavia parannuksia tilojen esteettömyydessä, turvallisuudessa ja käytettävyydessä. Pitkällä aikavälillä esteettömyys tulee edullisemmaksi, sillä tilojen toimivuus vähentää muutostarvetta, lisää eri toimintojen sujuvuutta ja nopeuttaa esimerkiksi kaupoissa suurten ihmismäärien asiointia ja siirtymistä paikasta toiseen.

Esteetön ympäristö on välttämätön etenkin eri tavoin toimintaesteisille ja lastenvaunujen, pyörän tai raskaiden kantamusten kanssa kulkeville sekä ikääntyville, jotta he voivat toimia arjessa yhdenvertaisella tavalla. Esteetön toimintaympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella.

Toimimisen esteitä yleisesti aiheuttavat etäisyydet ja tasoerot, epätasaisuus, tilan riittämättömyys, kohteiden sijoittelu ulottumattomiin, ovien tms. raskaus, puutteet turvallisuudessa, vaikeasti hahmotettavissa oleva ympäristö tai palvelu, kommunikaatio-ongelmat ja allergeenit sekä voimakkaat haju- ja äänitestit. Lisäksi huono tai epätasainen valaistus, heikot kontrastit, opasteiden puuttuminen ja liian kapeat kulkuväylät vaikeuttavat toimimista ja palvelujen saavutettavuutta.

Esteetön ympäristö mahdollistaa itsenäisen asumisen ja asioimisen monille, jotka huonosti suunnitellussa ja toteutetussa ympäristössä olisivat toisten avun varassa. Esteettömyys helpottaa suuresti myös esimerkiksi tavaroiden kuljettamista, siivousta ja tilojen huoltoa.

2.2 Saavutettavuus

Termillä saavutettavuus tarkoitetaan verkko- ja muiden palvelujen sekä viestinnän soveltuvuutta kaikille. Toisinaan käytetään ainoastaan termiä esteettömyys, mutta sillä tarkoitetaan myös laajasti esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

Saavutettavuus merkitsee palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Digitaalisten ympäristöjen, kuten verkkosivustojen saavutettavuudessa on otettava huomioon se, että kaikki pystyvät yhtäläisesti käyttämään sivustoja sekä ymmärtämään niiden sisällön. Vammaisten henkilöiden kohdalla verkkosivujen saavutettavuus voi tarkoittaa myös sitä, että sisällöt on luettavissa myös erilaisilla apuvälineillä, kuten ruudunlukuohjelmalla. Kuurojen ja kuulovammaisten kohdalla saavutettavuus varmistetaan muun muassa ottamalla ajanvarauspuhelimien rinnalle käyttöön heidän tarpeisiinsa kehitetyt tekniikat.

Saavutettavuusdirektiivin piiriin kuuluu Suomessa julkisen hallinnon ja julkista hallintotehtävää hoitavien organisaatioiden verkkosivustot ja mobiilisovellukset. Saavutettavuusdirektiivin toimeenpaneva kansallinen lainsäädäntö, laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta, astui voimaan 1.4.2019.

Saavutettavuus perustuu ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn vuoksi. Saavutettavuus liittyy suunnittele kaikille -periaatteeseen (englanniksi Design for All tai Universal Design). Suunnittele kaikille -periaatteen tarkoituksena on huomioida erilaiset käyttäjät jo heti suunnittelun alusta asti ja toteuttaa yksi palvelu, jota kaikki erilaiset ihmiset voivat hyödyntää.

3 Alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman laadintamisprosessi

Itä-Uudenmaan vammaispalvelujen nykytilan kartoitus ja yhteistyön tiivistäminen -projektissa syksyllä 2019 valittiin yhdeksi kehittämiskohteeksi alueen kuntien yhteisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman laadinta.

Nykytilan kartoituksen yhteydessä esille tullut ”Esteetön Sipoo 2017–2020, Esteettömyys palvelee kaikkia” -ohjelma ja sen positiiviset tulokset Sipoossa vaikuttivat keskeisesti alueellisen ohjelman laadinnan käynnistämiseen.

Kaikki alueen projektissa mukana olevat kunnat – Askola, Lapinjärvi, Loviisa, Porvoo ja Sipoo -sitoutuivat mukaan alueellisen ohjelman laadintaan. Työryhmän jäsenet esittivät heti ohjelman laadinnan ensi tapaamisessa, että ohjelman laadinnassa huomioidaan kuntien ominaispiirteet.

3.1 Kuntien edustajat

Alueen kuntien vammais- ja vanhusneuvostoja pyydettiin valitsemaan edustajansa tulevaan työryhmään. Tämän lisäksi projektissa mukana olevia kuntia pyydettiin nimeämään edustajansa eri toimialoilta. Kaikista kunnista vanhusneuvostot eivät nimenneet edustajaansa ohjelmaa valmistelemaan työryhmään.

Ohjelman laadintaan osallistuvat alueen kunnista seuraavat henkilöt:

- Askola: Susanna Kortelainen/Terhi Korhonen,
Mirja Juusti vammaisneuvoston puheenjohtaja
- Lapinjärvi: Tiia Gustavson, Hanna Lindroos, (Aki Kantele*), Kristiina Tikkala **
Pauli Ritola vanhus- ja vammaisneuvoston edustaja
- Loviisa: Johnny Haataja, Suvi Peltola, Päivi Hämäläinen,
Monica Sund, Merja Grönberg
Jonas Lindström, vammaisneuvoston edustaja
Ilkka Relander vanhusneuvoston edustaja*
- Porvoo: Ninni Heinonen, Anne Rihtniemi-Rauh,
Sara Tallsten, Kirsi Oksanen
Johanna Aaltonen, vammaisneuvoston puheenjohtaja
Ros-Mari Aarttila vanhusneuvoston edustaja
- Sipoo: Pietu Pankkonen, Ilona Heikkinen,
Jukka Suhonen, Tuula Wackström, Rita Lönnroth***
Tuula Räikkönen, vammaisneuvoston puheenjohtaja
Maija-Liisa Sahlbom vanhusneuvoston edustaja
- *osallistui alkutapaamiseen
** aloitti ryhmässä 23.11.2020
*** lopetti työryhmässä 6.10.2020

3.2 Työryhmien työskentely ja aikataulu

Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma laadittiin viiden (5) kuukauden aikana. Työryhmien tapaamisia oli yhteensä 19 kertaa aikavälillä 23.8.2020-22.1.2021. Kaikki tapaamiset tapahtuivat Teamsin välityksellä.

Alueellista esteettömyys- ja saavutettavuusohjelmaa valmisteleavassa työryhmässä oli alueen vanhus- ja vammaisneuvostojen edustajien lisäksi kuntien vanhus- ja vammaispalvelujen -, kuntasuunnittelun ja -tekniikan -, rakennusvalvonnan -, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen sekä sivistystoimen edustajia. Alueellisen ohjelman laadinta tapahtui pientyöryhmien ja laajan, kaikkien jäsenten yhteisissä tapaamisissa. Vanhus- ja vammaisneuvostojen sekä kuntien vanhus- ja vammaispalvelujen edustajat tapasivat yhteisten tapaamistensa lisäksi ohjelman valmistelun aikana kaikki pientyöryhmät.

Asiantuntijana työryhmässä toimi rakennetun ympäristön esteettömyyskartoittaja Jukka Suhonen. Ohjelmaa koordinoi ja laadinnasta vastasi Itä-Uudenmaan vammaispalvelujen yhteistyön tiivistäminen -projektin projektipäällikkö Irja Suhonen.

3.3 Ulkopuoliset asiantuntijat työryhmän tapaamisissa

Työryhmien tapaamisiin kutsuttiin myös ulkopuolisia esteettömyys- ja saavutettavuusasiantuntijoita. He luennoivat laajoissa työryhmätapaamisissa:

- Invalidiliiton Esteettömyyskeskuksen vastaava esteettömyysasiantuntija Johanna Hättönen – tietoa kuntien esteettömyystyön tueksi (Liite 1)
- Näkövammaistenliiton esteettömyysasiantuntija Juha Sylberg – esteettömyys näkövammaisten näkökulmasta (Liite 2)
- Kehitysvammaliiton saavutettavuusasiantuntija Tapio Haanperä – saavutettavuus verkkopalveluissa (Liite 3)
- Arkkitehti, tutkintovastaava Rakennusarkkitehdin tutkinto-ohjelma TAMK Minna Nyström-Järvinen – Miksi pykälien mukaan suunniteltu ei ole esteetöntä?(Liite 4)
- Alueen kuntien viestintäsuunnittelijat – verkkosivujen saavutettavuus ja selkeä kieli (Euroopan unionin direktiivi julkisten elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta EU 2016/2102 "saavutettavuusdirektiivi")
- Rakennetun ympäristön rekisteröity esteettömyyskartoittaja (Invalidiliitto), diplomi-insinööri Maija Aatelo – Porvoon pääkirjaston esteettömyyskartoitus (osittainen)

3.4 Miksi esteettömyys- ja saavutettavuus on tärkeää – Sipoon edustajien puheenvuoro ensimmäisen tapaamisen yhteydessä

Kun liikuntavammainen on lähdössä johonkin uuteen kohteeseen, tulee usein soitettua etukäteen paikan esteettömyydestä: onko portaita, mahtuuko apuväline hissiin. Toisinaan käy niin, että asiakaspalvelun tai vahtimestarin mukaan portaita ei ole, mutta perillä pari askelmaa ilmaantuu estämään etenemistä. Vammaaton henkilö ei niitä edes huomaa. Jos portaikon jokainen askelma olisi pari metriä korkea, vammaaton olisi samassa asemassa, ja ihmettelisi rakennusratkaisua. - Tilaisuuksia järjestetään myös esteellisissä tiloissa, joihin apuvälineillä ei pääse. Entä jos vaikkapa punatukkaisia tai silmälaseja käyttäviä estettäisiin osallistumasta tilaisuuksiin? Ei tuntuisi oikeudenmukaiselta. Vammaisten kohdalla esteettömyyteen suhtaudutaan kepeästi, vaikka välillinenkin estäminen on lainvastainen teko.

Sipoon esteettömyystyöryhmä koostui viranhaltijoista, jotka näkivät asian tärkeyden ja suhtautuivat aiheeseen innostuneesti. Esteettömyyskävelyllä huomatuista kohteista osa korjattiin jo ennen kuin asioita oli saatu edes prosessissa kirjatuiksi! Tehtiin myös invataksierros, jossa viranhaltijat istuivat pyörätuoleihin kiinnitettyinä matkan ajan. Epätasaisuudet ja kynnykset ajoreitillä lisäävät kipua, ja jos vartalon tai niskan hallinnassa on ongelmia, pää voi retkahdella, vartalo heittelehtiä. Kokemus auttoi ymmärtämään asiaa, vakuuttivat ajelulla mukana olleet, ja korjauksia tehtiin taas.

Esteettömyysohjelman on tarpeen sisältää yksityiskohtaista tietoa esteettömistä ratkaisuksista. Ei ole itsestäänselvyys, että rakennusten tai ympäristön uudisrakentaminen toteuttaa esteettömyyttä- esimerkiksi katukivetykset voidaan valita niin, että kaltevuus on liian jyrkkä, ja siksi ne ovat hyvin vaikeita ylitettäviä ja aiheuttavat myös kipua apuvälineenkäyttäjille.

Esteettömyys on edellytys yhdenvertaisuuden toteutumiselle, mutta se tuo aina hyötyjä muillekin käyttäjryhmille. Jos lähiluontoon suunnitellaan esteettömiä reittejä tai uimarannoille esteetön uintimahdollisuus, lapsiperheet ja ikääntyneetkin hyötyvät näistä.

Esteettömyys voi olla vetovoimatekijä kunnalle. Arvovalintakin se on. Vähimmäisvaatimuksena tietenkin voimassa olevien lakien noudattaminen. Yksityissektorikin tulee haastaa mukaan esteettömyyden huomioimiseen. – Toivon, että sama innostus, joka Sipoossa on ollut, tarttuisi muihinkin kuntiin, ja työryhmään löytyisi innostuneita ihmisiä viemään alueellista esteettömyyttä eteenpäin ja toteutukseen asti.

4 Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvä lainsäädäntö

Perustuslaki kieltää syrjinnän muun muassa terveydentilan ja vammaisuuden perusteella. Rakennettuun ympäristöön, liikkumiseen, kommunikointiin ja asenteisiin on lisäksi olemassa lainsäädäntöä, joka ohjaa toimintaamme yhteiskunnassa.

Toimintaa ohjaavat muun muassa seuraavat lait ja asetukset: maankäyttö- ja rakennuslaki, maankäyttö- ja rakennusasetus (2000), valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (2018), tieliikennelaki (2020), raideliikennelaki (2019), saavutettavuusdirektiivi (2016), laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (2019), Suomen perustuslaki (2000), yhdenvertaisuuslaki (2015) rikoslaki (1995), tasa-arvolaki (2015), hallintolaki (2003), yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2016).

4.1 Rakennettu ympäristö

Selkeimmin esteettömyyttä on suoraan säännelty rakennetun ympäristön alueella. Esteettömyyden huomioiminen jo kaavoitusvaiheessa on tulevan rakennetun ympäristön laadun kannalta tärkeää. Kaavoituksella voidaan vaikuttaa rakennusten ohella myös katukuvaan, katujen, aukioiden, puistojen ja rakennusten välisen tilan esteettömyyteen. Kaavoituksessa huomioidaan myös tilat saatto liikenteelle. Tällä tarkoitetaan sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä olevaa liikennealuetta, johon esimerkiksi taksien on mahdollista pysähtyä tuomaan tai noutamaan asiakkaita.

Asunnon rakentaminen siten, että se on helposti muunneltavissa esteettömäksi, mahdollistaa asumisen omistajan ikääntyessä ja helpottaa myös asunnon myymistä eteenpäin. Esteettömien asuntojen kysyntä on kasvanut jatkuvasti. Esteetön asunto on toimiva myös tilapäisen liikuntaesteiden sattuessa. Vuodesta 1994 alkaen on rakentamismääräyksissä veloitettu, että nelikerroksiset asuinrakennukset on varustettava hissillä. Vuonna 2005 määräyksissä edellytettiin, että myös kolmikerroksisiin asuinrakennuksiin tulisi rakentaa hissi.

Määräysten ja ohjeiden voidaan nähdä asettavan esteettömälle ympäristölle vähimmäis- ja enimmäisvaatimukset. Mikään ei kuitenkaan estä tekemästä laadukkaampaa ympäristöä. Erityisesti laajalle käyttäjäryhmälle tarkoitettujen rakennusten tulee olla esteettömyydeltään korkeatasoisia. Tällaisia kohteita ovat muun muassa uimahallit, kirjastot, vanhusten palvelutalot ja esimerkiksi koulut niin oppilaiden kuin iltakäytönkin kannalta.

Ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 tuloksena oli, että Suomessa tarvitaan miljoona esteetöntä asuntoa vuoteen 2030 mennessä. Esteettömien asuntojen tarvittavasta määrästä arvioitiin nyt olevan olemassa noin kolmasosa. Uudisrakentamisen kautta on

tavoitteena saada yksi kolmasosa ja korjausrakentamisen kautta yksi kolmasosa lisää esteettömiä asuntoja. Siksi on tärkeää että korjausrakentamiseen liitetään aina esteettömyyttä parantavia toimenpiteitä.

4.1.1 Maankäyttö- ja rakennuslaki ja asetus(MRL 5§, 117 d§, 167 § ja MRA 53§)

Esteettömän ympäristön vaatimukset perustuvat maankäyttö- ja rakennuslain sekä -asetuksen yleisissä tavoitteissa mainittuun sosiaalisesti kestävä kehityksen ajatukseen ja liikkumisen tasa-arvoon. Eri väestöryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon kaavoituksessa ja rakentamisessa.

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista.

Rakennusten tulee olla tarkoitustaan vastaavia, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää. Niiden tulee olla soveltuvia myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

Rakennettu ympäristö on pidettävä rakennusluvan mukaisessa käytössä ja siistissä kunnossa. Kunnan määräämä viranomaisen osaltaan valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katu-aukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitetut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina.

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut. Julkiset tilat ja muut toimitilat tarkoittavat muita kuin asumiseen liittyviä tiloja.

4.1.2 Suomen rakentamismääräyskokoelma

Suomen rakentamismääräyskokoelmassa annetaan määräyksiä ja ohjeita esteettömästä rakentamisesta ja ympäristöstä (F1, F2, G1). Rakentamismääräyskokoelman esteettömyyttä koskevat määräykset ovat uudisrakentamisessa aina velvoittavia ja korjaus- ja muutostyössä tapauskohtaisesti sovellettavaksi tulevia. Rakennettu ympäristö tarkoittaa asuinrakennuksia, mutta myös muita kuin asuinrakennuksia sekä ulkoalueita.

Esteettömyysvaatimukset on tuotu yhteen asetukseen ja ne on koordinoitu käyttöturvallisuutta, paloturvallisuutta ja asuntosuunnittelua koskevien asetusten kanssa. Asetus on velvoittava ja ohje kertoo asetuksen mukaisista toteuttamistavoista. Asetuksen myötä esteettömän rakentamisen mitat täsmentyvät, kuntien väliset erot tulkinnoissa vähenevät ja vaatimukset voidaan kohdentaa tarkemmin tilojen käyttötarkoituksen mukaan.

Rakennuksen ominaisuudet tarkoittavat tässä yhteydessä rakennuksen ja tilojen rakenteita sekä kulttuurihistoriallisia arvoja. Tarkoituksenmukaisuus tulee esille siinä mitä yleisemmässä käytössä rakennus on, sitä enemmän painottuu rakennuksen yhdenvertaisen käytön mahdollistaminen. Mitä

rajatumpi joukko käyttää rakennusta, sitä enemmän on merkitystä taloudellisilla näkökohdilla. Huomioon otettavia kohtia esteettömyyden suhteen rakennuksessa ovat rakennukseen johtava kulkuväylä, sisäänkäynti, ovet, sisäinen kulkuväylä, rakennuksen muut tilat, yhteys tasojen välillä, wc- ja pesutilat, muu hygieniatila, kokoontumistilat sekä majoitustilat.

4.1.3 Pelastuslaki

Rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan huolehdittava siitä, että uloskäytävät ja kulkureitit niille pidetään kulkukelpoisina ja esteettöminä ja muutenkin sellaisessa kunnossa, että niitä voidaan käyttää turvallisesti ja tehokkaasti.

Uloskäytävillä sekä ullakoiden, kellarien ja varastojen kulkureiteillä ei saa säilyttää tavaraa. Uloskäytävät ja kulkureitit niille tulee tarvittaessa merkitä ja valaista asianmukaisesti. Merkitsemisestä ja valaisemisesta voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella. [\(28.12.2018/1353\)](#)

4.1.3.1 Kiinteistöjen pelastustiet 11 §

Kiinteistön omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan huolehdittava siitä, että hälytysajoneuvoille tarkoitetut ajotiet ja muut kulkuyhteydet (pelastustiet) pidetään ajokelpoisina ja esteettöminä ja että ne on merkitty asianmukaisesti.

Pelastustielle ei saa pysäköidä ajoneuvoja eikä asettaa muutakaan estettä. Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä pelastustien merkitsemisestä. [\(28.12.2018/1353\)](#)

4.1.3.2 Laitteiden kunnossapito 12 §

Seuraavat tässä laissa tai muissa säädöksissä vaaditut tai viranomaisten määräämät varusteet ja laitteet on pidettävä toimintakunnossa sekä huollettava ja tarkastettava asianmukaisesti:

- 1) sammutus-, pelastus- ja torjuntakalusto;
- 2) sammutus- ja pelastustyötä helpottavat laitteet;
- 3) palonilmaisu-, hälytys- ja muut onnettomuuden vaaraa ilmaisevat laitteet;
- 4) poistumisreittien opasteet ja valaistus;
- 5) väestönsuojien varusteet ja laitteet.

Edellä mainituista velvoitteista vastaa rakennuksen yleisten tilojen ja koko rakennusta palvelevien järjestelyiden osalta rakennuksen omistaja, haltija ja toiminnanharjoittaja osaltaan sekä huoneiston haltija hallinnassaan olevien tilojen osalta.

4.2 Liikkuminen

Liikkuessamme kaikkien tulisi pystyä käyttämään liikennevälineitä ja palveluja. Koko matkaketjun tulisi olla saavutettava ja esteetön: kevytliikenne, pysäköinti, terminaali- ja pysäkkialueet, liikennevälineet sekä Informaatio ja palvelu. Tieliikennelaki (2020) ja Raideliikennelaki (2019).

4.2.1 Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Liikkumisesteisen (LE) pysäköintitunnus korvasi vammaisen pysäköintiluvan 1.6.2020 alkaen. Ennen 1.6.2020 myönnetyt vammaisen pysäköintiluvut ovat voimassa normaalisti luvan voimassaolon loppuun asti.

Autopaikoista tulee kahden olla liikkumisesteisten käyttöön soveltuvaa autopaikkaa 50 ensimmäistä pysäköintipaikkaa kohden ja sen jälkeen yhden alkavaa 50 paikkaa kohden. Etäisyys LE-autopaikalta sisäänkäynnille saa olla korkeintaan 10 metriä. Liikkumisesteisten autopaikat tulee sijoittaa rakennukseen pääsyn kannalta mahdollisimman lähelle esteetöntä sisäänkäyntiä ja ne tulee merkitä kansainvälisellä liikkumisesteisen Isa-tunnuksella (International Symbol of Access).

4.3 Kommunikointi, tiedonsaanti ja palvelut

Hallintolain 6§ edellyttää viranomaisen kohtelevan hallinnossa asioivia tasapuolisesti. Palvelut tulee tuottaa niin, että ne ovat myös erityisryhmien saatavilla. Viranomaisen on käytettävä viestinnässään asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja näin varmistettava palvelun helppokäyttöisyys. Laki määrittelee, että tieto pitää olla saavutettavissa, monikanavaista ja kaikilla tulee olla mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin.

Verkkosivujen ja mobiilisovellusten sekä niiden sisältöjen on oltava sellaisia, että kuka tahansa voi niitä käyttää ja ymmärtää mitä niissä sanotaan. Kansallisten tuomioistuinten, Euroopan Unionin tuomioistuimen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöt ovat keskeisessä roolissa yhdenvertaisuuteen liittyvän oikeustilan kehittymisessä. (Saavutettavuusdirektiivi 2016).

4.3.1 Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

Laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta säädetään julkisen sektorin verkkosivujen ja mobiilisovellusten saavutettavuudelle asetetuista minimitason vaatimuksista, saavutettavuuden toteutumisen valvonnasta ja viranomaisten velvoitteista liittyen digitaalisten palvelujen järjestämiseen yleisölle. Laki tuli voimaan 1.4.2019 ja sillä toimeenpannaan saavutettavuusdirektiivi Suomessa. Lain saavutettavuusvaatimusten neuvonnasta ja valvonnasta vastaa Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuuden valvonnan yksikkö. Viestinnällä vaikutetaan asenteisiin.

Alueellisella ohjelmalla edistetään kuntalaisten yhdenvertaisuutta pyrkimällä varmistamaan, että kaikessa tiedottamisessa ei nojauduta vain yhteen viestinnän muotoon. Monimuotoisella tiedottamisella varmistetaan myös näkö- ja kuulovammaisten saavutettava ja esteetön tiedonsaanti.

4.3.1.1 Saavutettavuusdirektiivi

EU-parlamentti hyväksyi 26.10.2016 direktiivin julkisen sektorin verkkopalveluiden saavutettavuudesta. Direktiivillä on määrä parantaa julkisten sivustojen ja sovellusten käytettävyyttä kaikkien kansalaisten, mutta erityisesti toimintaesteisten kannalta.

EU-direktiivi verkkopalveluiden saavutettavuudesta perustuu standardeihin, joiden mukaan sivustoilla pitäisi esimerkiksi olla kuville vastineet tekstimuodossa. Sivustoja pitäisi voida myös selata ilman hiirtä.

Verkkopalvelun suunnittelussa erityisryhmien tarpeiden huomioiminen parantaa koko palvelun käytettävyyttä. Kuntien tulee aina tarjota vaihtoehtoisia yhteydenottotapoja niille, jotka eivät käytä sähköisiä palveluja. Toisaalta pitää myös osata hyödyntää digitalisoinnin mahdollistavia ratkaisuja kuten ajanvarausten ja kyselyjen tekeminen sähköpostitse tai takaisinsoittojärjestelmällä.

4.4 Asenteet

Elämän moninaisuuden huomioon ottaminen on asennekysymys. Yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä säädetään mm. Suomen perustuslaissa (2000), yhdenvertaisuuslaissa (2015), laissa naisten ja miesten tasa-arvosta (2015) sekä rikoslaissa (1995).

Perustuslain mukaisten yksilön perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuslain mukaisen yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää kunnilta ympäristöjen esteettömyydestä ja palvelujen saavutettavuudesta huolehtimista. Perustuslain ja yhdenvertaisuuslain lisäksi myös vammaispalvelulaki edellyttää kunnilta elinolojen ja yleisten palvelujen kehittämistä kaikille toimiviksi ja sopiviksi. Kunnan viranomaisten on pyrittävä toiminnallaan poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisten henkilöiden toimimismahdollisuuksia ja osallistumista. Kunnan on huolehdittava siitä, että sen yleiset palvelut soveltuvat myös vammaisille henkilöille.

Lisäksi kunnissa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma edellyttää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden noudattamista sekä ehkäisemään syrjintää kaikessa toiminnassaan. Alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman toimenpiteenä tulemme ottamaan alueella käyttöön kuntien henkilökunnalle suunnatun palveluoppaan (Liite 5), jota suositellaan käytettäväksi perehdytyksen yhteydessä.

4.4.1 Suomen perustuslaki (6 §)

Perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslaki edellyttää paitsi syrjivien käytäntöjen poistamista myös aktiivista toimintaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Syrjintä on kielletty myös rikoslain mukaan.

4.4.2 Yhdenvertaisuuslaki (5 § ja 8 §)

Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Yhdenvertaisuuslaki pyrkii edistämään myös vammaisten henkilöiden työllistymis- ja kouluttautumisedellytyksiä.

Yhdenvertaisuuden tulisi toteutua kunnassa suunnittelusta toteutukseen saakka. Jokainen kuntalainen on yksilö. Riippumatta mistään henkilöön liittyvästä syystä kuntalaisella on oikeus

palveluihin, osallisuuteen, turvalliseen ympäristöön. Yhdenvertaisuustyö ei koske vain vähemmistöjä, vaan se tekee kunnasta paremman jokaiselle.

4.4.3 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (artiklat 2., 4., 5. ja 9.)

Yhdenvertaisuus on ihmisoikeuskysymys, jonka toteutumisen esteettömyys ja saavutettavuus osaltaan mahdollistavat. Ihmisten yhdenvertaisuus perustuu käsitykseen ihmisarvosta. Kaikki ihmiset syntyvät tasa-arvoisina.

Artiklassa kaksi määritelty kohtuullinen mukautus täydentää kaikille sopivan suunnittelun toteutusta ja varmistaa esteettömyyden toteutumisen yksittäistapauksissa. Kohtuullisella mukautuksella tarkoitetaan vammaisen henkilön ihmis- ja perusoikeuksien edistämiseksi tehtäviä asianmukaisia järjestelyjä.

Artiklassa neljä edellytetään kaikille sopivaa suunnittelua (*Design for All (DfA)* tai *Universal design*), joka tarkoittaa tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaiseksi, että kaikki ihmiset voivat niitä käyttää mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoisjärjestelyä. Kaikille sopiva suunnittelu on luonteeltaan yleistä.

Artiklan viisi sisältö koskee tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä. Lain mukaan kaikki ovat oikeutettuja yhdenvertaiseen oikeussuojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin ilman minkäänlaista syrjintää.

Artiklassa yhdeksän tuodaan esille esteettömyyden ja saavutettavuuden merkitys itsenäiseen elämään ja täysimääräiseen osallisuuteen yhteiskunnan eri osa-alueilla. Lisäksi tilojen ja palvelujen saavutettavuuden kehittämisen osalta edellytetään asianmukaisia toimia ja valvontaa.

5 Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman visio ja tavoitteet

5.1 Visio

Itä-Uudenmaan kunnat tarjoavat asukkailleen esteettömän elinympäristön ja saavutettavat palvelut. Esteetön Itä-Uusimaa on tasa-arvoinen, suvaitsevainen ja hyvä paikka asua, asioida ja tehdä työtä. Toiminnot, alueet, palvelut ja työpaikat ovat tasavertaisesti kaikkien saavutettavissa ja liikkuminen on helppoa.

5.2 Tavoitteet

Itä-Uudenmaan kunnissa ympäristö, rakennukset, palvelut ja viestintä sopeutetaan niin, että kaikki pääsevät osallistumaan. Tavoitteiden toteutuessa vähenee tarve kunnan ja muiden viranomaisten ylläpitämiin henkilökohtaisiin tukitoimenpiteisiin.

5.2.1 Esteetön kunta

- Esteettömyys ja sen huomioiminen on osa kunnan valmistelutyötä ja päätöksentekoprosessia. Päätöksenteon tukena käytämme uusinta saatavilla olevaa tietoa esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.
- Luomme järjestelmän esteettömyysohjelmassa esitettyjen toimenpiteitten seurantaan varten.

5.2.2 Toimiva arki ja mahdollisuus osallistua

- Etsimme yhdessä asukkaiden kanssa aktiivisesti parannuskohteita ja innovatiivisia ratkaisuja esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi.
- Luomme esteettömyydellä asukkaillemme mahdollisuudet toimivaan arkeen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen iästä ja toimintakyvystä riippumatta.

5.2.3 Ympäristö ja rakennukset ihmisiä varten

- Hyödynnämme rakennetun ympäristön suunnittelussa käyttäjien kokemuksia. Edellytämme suunnittelijoilta uusimpien esteettömyysratkaisujen hyödyntämistä ja olemme aktiivisesti mukana niiden kehittämisessä.
- Edistämme asuntotuotannossa ihmisen koko elinkaareen sopivien asuntojen rakentamista.
- Pidämme esteettömyyttä olennaisena osana rakentamisen laatua.
- Edistämme kestävästä kehityksestä kaikille sopivan esteettömän ympäristön rakentamisella.
- Pyrimme saavuttamaan perustasoa vastaavan esteettömyyden koko kunnan alueella ja erikoistason esteettömyyden tärkeiden palvelukohteiden mm. joukkoliikenteen terminaali-alueiden ympäristössä.

5.2.4 Pääsy palveluihin ja vapaus liikkumiseen

- Teemme palveluista saavutettavia, helppokäyttöisiä ja kustannustehokkaita.
- Teemme kaikille käyttäjäryhmille soveltuvia ja saavutettavia sähköisiä palveluja.
- Tarjoamme aina vaihtoehtoisia tapoja ottaa yhteyttä ja käyttää palveluja ottaen huomioon käyttäjäryhmien erikoistarpeet.
- Suunnittelemme ja rakennamme yhteistyössä muiden tahojen kanssa joukkoliikenteen, terminaalit ja pysäkit esteettömiksi.
- Edistämme esteettömyyttä yhteistyötahojen kuten paikallisten yritysten kanssa.
- Tuemme tarvittaessa omatoimista liikkumista kuljetuspalveluilla kuten kutsu- ja palvelulinjoilla.

6 Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman yleiset toimenpiteet

Esteettömyys ja saavutettavuus on mainittu monissa Itä-Uudenmaan alueen kuntien strategioissa ja niiden toimeenpano-ohjelmissa. Tällä nyt laaditulla alueellisella esteettömyyden- ja saavutettavuuden erikoisohjelmalla haluamme että esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen tulevat luonnolliseksi osaksi eri hallinnonalojen yhteistä toimintaa.

Varmistaaksemme, että esteettömyys ja saavutettavuus tavoitteet toteutuvat, teemme yhteistyötä yli hallinnonrajojen ja osallistamme käyttäjäkuntaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että huomioimme jo suunnitteluvaiheesta lähtien esteettömyyden ja saavutettavuuden kaikissa uusissa kohteissa, jotka kunta toteuttaa. Lisäksi huomioimme peruskorjauskohteissa esteettömyyden ja saavutettavuuden myös jo suunnitteluvaiheesta lähtien.

Huomioimme myös suunnittelussa, että henkilöstön tilat ovat esteettömät, jotta kaikki voivat työllistyä tasapuolisesti.

6.1 Toimenpiteet

- Esteettömyys- ja saavutettavuusasiat ovat osa suunnittelu- ja päätöksentekoprosessiamme koko kunnan/kaupungin organisaatiossa.
- Esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman vuosittaisen seurannan toteutamme yhteisesti sovitun mallin mukaisesti.
- Tiivistämme kunnissa yhteistyötä rakennusvalvonnan, kuntatekniikan ja -suunnittelun sekä muiden asiantuntijoiden kesken.
- Määritämme esteettömyyden perus- ja erikoistasoa vaativat kohteet. Priorisoimme kiireelliset kohteet.
- Kunnan työryhmässä priorisoimme kartoitettavien jalankulku- ja kevyen liikenteen väylien sekä bussipysäkkien esteettömyyden. Laadimme toimenpide-esitykset kivetyksen, valaistuksen, asfaltoinnin, värityksen yms. osalta.
- Esteettömyys ja saavutettavuus otetaan huomioon hankintojen valmistelusta lähtien aina kaikkien vaiheiden loppuun saattamiseen asti. Esimerkiksi hankinnan tarjouspyynnössä kiinnitetään huomiota reunakivien soveltavuus kaltevuusprosentin ja tasaisuuden osalta liikuntaesteisille ja näkövammaisille. Esteettömyys huomioidaan myös kivien asennusvaiheessa.
- Kartoitamme kunnan hallinnoimien kiinteistöjen esteettömyyden ja toimivuuden sekä laadimme toimenpide-esitykset esteettömyyden parantamiseksi.
- Kunnan toimitiloihin lisätään opasteet, jotka täyttävät esteettömyys- ja saavutettavuusnäkökulman.
- Ryhdymme konkreettisiin toimenpiteisiin virkistysalueiden, liikuntapaikkojen ja -reittien esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämiseksi.

- Parannamme fyysisen ympäristön esteettömyyttä ja palveluiden saavutettavuutta yhdessä eri tahojen kanssa.
- Luomme verkko- ja muut palvelumme asukkaiden tarpeiden mukaisiksi. Kiinnitämme huomiota viestintään. Kuntien verkkopalveluihin teemme saavutettavuusdirektiivin edellyttämät muutokset. Kaikki uudet sähköiset palvelut rakennamme kaikille käyttäjäryhmille saavutettaviksi ja selkeäkielisiksi (mm. palvelutori, palvelukartta), jotta asukkaat voivat mahdollisimman esteettömästi saada tietoa muun muassa asioiden valmistelusta ja päätöksenteosta
- Otamme käyttöön henkilökunnan perehdytyksessä palveluoppaan hyvän asiakaskohtaamis-tilanteen varmistamiseksi (Liite 5).

7 Kuntakohtaiset suunnitelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi

Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman yhtenä keskeisenä toimenpiteenä on kohdekohtaiset esteettömyyskartoituskävelyt ja niiden pohjalta laadittavat toimenpiteet toteutussuunnitelmineen. Esteettömyyden ja saavutettavuuden lisäämiseksi ja varmistamiseksi kunnat ryhtyvät konkreettisiin edellä mainittuihin toimenpiteisiin edistääkseen sujuvaa arkea kaikille asukkaille.

Alueen kuntien strategiat ja ohjelmat sekä nykytilanne ja suunnitelmat ohjaavat tulevien esteettömyyskartoituskävelyjen suunnittelua ja ajoitusta. Suunnitelmallisiin ja systemaattisiin esteettömyyskartoituskävelyihin kannattaa panostaa, jotta esteettömyyteen liittyvät korjaukset tehdään kerralla oikein.

Kunnan toiminnassa esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen jo ennakkoiden yhdessä asiaan liittyvien tahojen kanssa on kustannustehokkain tapa vaikuttaa esteettömyyteen ja saavutettavuuteen. Esteettömyys nivoutuukin luontevasti sekä turvallisuus- että toimintakäytäntöihin. Esteettömyys ja saavutettavuus eivät ole erityisratkaisuja, vaan luonnollinen tapa toimia. Liitteessä 7 on mainittu yleisiä esteettömyyttä edistäviä suunnitteluperiaatteita.

7.1 Askola

Askolassa ei saatujen tietojen mukaan ole aikaisemmin tehty esteettömyyskartoituksia. Askolassa on kaksi keskustaa, kirkonkylä ja Monninkylä. Työryhmässä tuotiin esille monia keskustojen kohteita, joissa esteettömyys ei toteudu.

Yhteistyö eri toimijoiden kesken ja rakennusvalvonnan osuus ovat keskeisiä asioita esteettömyyden parantamiseksi Askolassa.

7.1.1 Havainnoiva esteettömyyskartoituskävely

Ohjelman valmistelun aikana Askolassa tehtiin havainnoiva esteettömyyskartoituskävely kirkonkylässä, joka toi lisää informaatiota alueen esteettömyydestä. Esteettömyyskävelyn reitti käsitti seuraavat mm. kohteet:

- terveyskeskuksen ja hammashoitolan,
 - sosiaalitoimiston,
 - apteekin,
 - omapostin,
 - kirjaston
- sekä kahden keskustassa toimivan yksityisen toimijan ulkotilat.

Seuraavana toimenpiteenä työryhmällä on laatia tarkempi raportti tehtävistä toimenpiteistä esteettömyyden edistämiseksi edellä mainituissa kohteissa ja osoittaa se kunnassa asianosaisille korjaustoimenpiteitä varten.

7.1.2 Muita työryhmän esittämiä kohteita ja asioita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi

Työryhmässä tuotiin esille Askolasta kohteita, joissa esteettömyys ei toteudu. Liikennejärjestelyt ja niiden toimivuus katsottiin erittäin tärkeäksi saavutettavuutta mahdollistavaksi tekijäksi.

Kartoituskävelyn ulkopuolelle jääneiden julkisten rakennusten ja niiden ympäristön kuten koulujen, päiväkotien ja liikuntatilojen esteettömyystietoja ei ole käytössä. Työryhmässä tuotiin myös esille liikenneväylien, mukaan lukien kevyenliikenteen väylät sekä puistojen ja muiden virkistysalueiden kartoittamisen tarve. Tulevien vuosien esteettömyyskartoituskävelyt tuleekin kohdentaa edellä mainittuihin kohteisiin. Askolassa on varattu vuoden 2021 talousarvioon rahaa esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämistyöhön.

Yksityisten toimijoiden mukaan ottaminen esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämisen työhön katsottiin erittäin tärkeäksi.

7.2 Lapinjärvi

Lapinjärvellä on viimevuosien aikana tehty paljon kehitystyötä keskustaajamassa huomioiden ennen kaikkea ikääntyneiden ja muistisairaiden tarpeita niin itsenäisen asumisen kuin liikkumisen suhteen. Positiivisen palautteen perusteella keskustassa tehdyt toimenpiteet esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi palvelevat kaikkia asukkaita niin lastenvaunujen kanssa kuin pyörätuolin avulla liikkuvia.

7.2.1 Muistiystävällinen keskustaajama

Lapinjärven kunta on kehittänyt ydin-kirkonkylästään jo useamman vuoden ajan muistiystävällistä. Lapinjärven kunnan muistiystävällisen taajaman yleissuunnitelma tehtiin STM:n rahoittamassa Täydentäen toimivaa -hankkeessa 2016-2018.

Kehittämistyön tavoitteena on ollut, että myös muistisairaat voivat liikkua vapaasti kotitaajamassaan sekä hyödyntää alueella olevia toimintoja ja mahdollisuuksia. Heidän liikkumistaan ohjaavat värit, valot, ympäristötaide ja rakennusten sijoittelu sekä teknologia.

Keskustaan on rakennettu senioreille myös neljä pienomakotitaloa. Kehittämistyön tavoitteena on ollut turvata ikäihmisten itsenäinen toimijuus mahdollisimman pitkään ja mahdollistaa asuminen omassa kodissa elämän loppuun saakka.

Kehittämistyön yhteydessä kirjastoon rakennettiin uusi esteetön sisäänkäynti ja tie. Uusi sisäänkäynti on saanut paljon positiivista palautetta lastenvaunujen ja rattaiden kanssa liikkuvilta. Kirjaston sisätilojen esteettömyyttä tullaan jatkossa parantamaan.

Kaikessa suunnittelussa on käytetty osallistavaa suunnittelua ja muun muassa tutustumiskävelyitä alueeseen.

7.2.2 Muita työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi

Tällä hetkellä keskustajamassa ajankohtaista on kevyenliikenteen väylän suunnittelu kirjasto-päiväkoti-hoivayksikkö-akselille. Samalla kartoitetaan myös alueelle asiakaspaikoitusten tarve. Nämä investoidaan tänä vuonna 2021. Tänä vuonna tehdään myös muistiystävällisen valaistuksen suunnitelma.

Lapinjärven edustajat toivat tapaamisissa esille kunnastaan kohteita, joissa esteettömyys ei toteudu.

Tällaisia kohteita ovat muun muassa: apteekki (portaissa soittokello), kunnantalo (ovet aukeavat väärinpäin pyörätuolilla liikkujaa ajatellen, ahdas liikkua), postissa ja matkahuollossa ovat liian jyrkät luiskat.

Lisäksi ohjelman laadinnan aikana esille tulivat seuraavat asiat:

- kaikki pysäköintialueet kaipaavat jäsennystä
- kevyenliikenteen väylät tulee osoittaa selvemmin
- jalankulku ja torialue tulee erottaa muusta toiminnasta ja alue tulee suunnitella esteettömäksi, niin että liikkuminen pyörätuolilla ja rollaattorilla on helppoa
- alueelle tulee lisätä tarvittavat liikennemerkkit
- suojateiden sijoittelu tulee suunnitella toimivaksi
- tiepinnoitteiden tasaaminen

Lapinjärven perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen toimialalta työryhmä kertoi seuraavia havain-
toja:

- Kapellby skolasta puuttuu helposti käsiteltävä luiska. Sen ei tarvitsisi olla koko ajan paikalla vaan sen voisi kätevästi asentaa ulkorappuihin tarvittaessa, jotta esimerkiksi pyörätuoli olisi helppo tuoda sisään.
- Kirkonkylän koulussa on luiska sisätiloihin. Ei suuria puutteita.
- Porlammilla Hilda Käkikosken koulussa on paljon puutteita. Tiloja on kolmessa kerroksessa ja portaat melko jyrkät, eikä siellä ole hissiä. Luiskia ei ole.
- Peikkolaakson päiväkodissa ei ole suuria puutteita, vaan kaikkialle pääsee (vaikkakin joutuu hieman kiertämään).

Liikuntatilojen esteettömyydestä ei työryhmällä ollut tietoa. Liikuntahalleista toinen sijaitsee siviili-palvelukeskuksen ja toinen Porlammien koulun yhteydessä. Näiden tilojen esteettömyys tulee kartoittaa tulevana viitenä (5) vuotena.

7.3 Loviisa

Loviisan kaupungin eri kohteista on tehty useita esteettömyyskartoituksia vuosien varrella. Toimenpidesuosituksen toteutuksesta on erittäin vähän tietoa saatavana.

Loviisassa on tulevana vuosina paljon suunniteltuja isoja uudiskohteita. Esteettömyys ja saavutettavuus on tärkeää huomioida jo suunnitteluvaiheessa sekä hankkeiden toteutuksen aikana. Tämä vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä ja käyttäjäkunnan osallistamista, jotta vältetään myöhemmiltä korjaustoimenpiteiltä esteettömyyden parantamiseksi.

7.3.1 Esteettömyyskartoituskävely 2019

Uusin kattava raportti Loviisan kaupungin esteettömyyskävelystä on julkaistu 7.8.2019. Raportin esteettömyyskävelystä on laatinut Ramboll Finland Oy.

Esteettömyyskävelylle osallistuivat kaupungin puolesta suunnitteluinsinööri sekä viestintä- ja markkinointiasistentti, Ramboll Finland Oy:n edustaja sekä vanhus- ja vammaisneuvostojen edustajat ja lehdistö. Tällöin kartoitettiin tori, apteekki, kauppakeskus, Lovinfo, palvelutalo ja kirjasto.

Raportissa on tarkat tiedot esteettömyyskävelyn havainnoista, mittaustuloksista sekä valokuvat selvittämässä esteettömyystilannetta kohdekohtaisesti. Jokaisen kohteen yhteyteen on kirjattu havaintojen lisäksi toimenpidesuositukset esteettömyyden parantamiseksi ja palvelujen saavutettavuudeksi.

Toimenpidesuosituksen toteutuksesta ei alueellisen ohjelman Loviisan työryhmän jäsenillä ollut ajankohtaista tietoa muulta kuin kirjaston kohdalta. Kirjastossa on toteutettu seuraavat toimenpiteet esteettömyyskävelyn jälkeen:

- Lisätty sisäänkäynnille ovikello ja muuttamalla palveluita siten, että henkilökunta voi avustaa asiakkaan sisälle kirjastoon.
- Muuttamalla kirjaston palveluita siten, että asiakasta voidaan tarvittaessa palvella alaker-taan.

Mainittakoon että kirjasto sijaitsee yksityisen omistamissa vuokratiloissa. Loviisan kaupungilla on viiden vuoden vuokrasopimus tilasta. Uutta kirjastoa on alustavasti suunniteltu rakennettavaksi hyvinvointihallin yhteyteen, joka on suunniteltu toteuttavaksi vuonna 2023 tai 2025.

Esteettömyyskartoituskävelyn seurantakartoituskävely on aiheellinen toimenpidesuosituksen toteutusten varmistamiseksi.

7.3.2 Vammaisneuvoston lausunto Loviisan esteettömyyden tilasta vuonna 2020

Loviisan vammaisneuvosto antoi lausunnon Loviisan esteettömyyden tilasta alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman laadinnan yhteydessä. Neuvosto esitti huomionsa Loviisan esteettömyystilanteesta liikuntavammaisten ja näkövammaisten toiminnallisten esteiden näkökulmasta.

Esteet liikuntavammaisten näkökulmasta:

- Jalkakäytävien reunaviisteitä olisi syytä loiventaa aina suojateiden kohdalla niin, että sähkömopolla ja pyörätuolilla liikkuminen helpottuisi.

- Jalkakäytävien sadevesiurast ovat hankalat pienipyöräisellä sähkömopolla tms. liikkussa.
- LähiTapiolan ja vanhan Postin kulmaukset ovat vaarallisen ahtaat ja kääntyminen sähkömopolla on hankalaa.
- Torin pintamateriaali mukulakivi on erittäin hankala liikkumisalusta. Vammaisneuvosto toivoo, että kivet hiottaisiin tasaiseksi siten, että liikkumista helpottamaan muodostuisi kahden (2) metrin leveä käytävä keskelle Mannerheimintien suuntaisesti ja sen kanssa risteävä käytävä kirkolta ankkuripatsaalle päin.
- Harjun tienoo sateen jälkeen liejuinen ja urilla.
- Kukkukiven ja ylipäättään Harjun kohteiden saavutettavuutta tulisi parantaa esim. siten, että LE-tunnuksella liikkuvilla olisi oikeus ajaa alueelle autolla. Todetaan, että Harjun maisemalliset ja vaikkapa mielenterveyttä ylläpitävät arvot pitäisi olla kaikkien tavoitettavissa.
- Pääkirjasto on nykyisellä paikallaan hankala ja ahdas. Raput ovat suoranainen vaaran paikka.
- Koulujen porrashissit ovat olleet usein epäkunnossa. Niiden toimintavarmuus pitäisi pystyä varmistamaan.

Esteet näkövammaisten näkökulmasta:

- Uusissa kouluissa liikunnalliset esteet on pyritty välttämään, mutta aistivammaisia auttavat varaukset ovat jääneet tekemättä.
- Edullisina (rakennusvaiheessa toteutettuina) esimerkkeinä listattiin seuraavia:
 - Äänimajakka ovelle ohjaamassa.
 - Ääniohjaus hisseissä.
 - Poikkiraita lattiassa ovien kohdalla.
 - Erilaisten lattiamateriaalien käyttäminen.
 - Kohokisko keskellä käytävää.
 - Kohokuviot luokkahuoneiden ovissa tunnistamisen apuna.

7.3.3 Muita työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi

Työryhmässä tuotiin esille, että Loviisassa on keskustan lisäksi paljon kyliä, jotka tulee myös huomioida kartoitusten yhteydessä. Lisäksi Loviisan keskustan katujen ja kevyenliikenteen väylien kartoitus katsottiin tarpeelliseksi. Yksittäisenä kohteena keskusteluissa tuli esille nuorisotila Forumin esteellisyys, joten se tulee kartoittaa.

Loviisassa järjestetään vuoden 2023 asuntomessut. Esteettömän ympäristön ja asuntojen sekä muiden rakennusten ja palvelujen saavutettavuus lisää tulevan asuntoalueen vetovoimaa entisestään.

Yhteistyön lisääminen kaupungin rakennusvalvonnan, kuntatekniikan ja -suunnittelun sekä vanhus- ja vammaisneuvostojen kesken katsottiin myös yhdeksi tärkeäksi kehittämiskohteeksi.

7.4 Porvoo

Porvoossa on runsaasti strategiaa tukevia poikkihallinnollisia toimenpideohjelmia, joissa esteettömyys ja saavutettavuus tuodaan esille. Porvoossa on vuonna 2012 tehty Laurean opiskelijoiden opinnäytetyönä yhteistyössä vammaisneuvoston kanssa Porvoon keskustan ja suurimpien

lähiöiden esteettömyyskartoitus. Kartoituksen perusteella havaittujen kehittämiskohteiden toteutuksesta ei ole saatavana tietoa.

Ohjelman laadinnan aikana Porvooseen valmistui ensimmäinen Invalidiliiton rekisteröimä rakennetun ympäristön esteettömyyskartoittaja. Hänen opinnäytetyönsä sisälsi Porvoon pääkirjaston esteettömyyskartoituksen. Hän esitteli kartoitusraporttinsa alueelliselle pientyöryhmälle. Koko työryhmä sai loppuraportin nähtäväkseen.

7.4.1 Porvoon pääkirjaston esteettömyyskartoitus

Esteettömyyskartoittajan opinnäytetyö sisälsi Porvoon pääkirjaston osittaisen esteettömyyskartoituksen ympäristöineen. Henkilöstötilat ja lastenosasto ei sisällynyt kartoitukseen.

Kirjastoon on suunnitteilla vuonna 2021 kattava remontti. Tämän vuoksi esteettömyyskartoituksen ulkopuolelle jääneiden tilojen ja alueiden kartoitus olisi hyvä toteuttaa kaikilta osin esteettömyyden ja saavutettavuuden varmistamiseksi. Kartoitusraporttia toimenpidesuosituksineen tulisi hyödyntää remontin suunnittelussa ja toteutuksessa, jolloin mahdollistetaan kirjastopalvelujen helppo käyttö alueen asukkaille.

Alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman työryhmä ja kirjaston johtaja saivat loppuraportin käyttöönsä.

7.4.2 Porvoon vammaisneuvoston esitys Porvoon esteettömyyden edistämistä

Alueellisen ohjelman laadinnan aikana Porvoon vammaisneuvosto toi esille, ettei prioriteettistausta Porvoon esteellisistä kohteista ole mahdollista tehdä. Kaikki paikat on kartoitettava erikseen. Hyvänä osana kartoittamisen kokonaisuutta toimivat esteettömyyskävelyt.

Vammaisneuvoston esille tuomia esteettömyyskartoituksen kohteita ovat:

7.4.2.1 Julkiset rakennukset

- Kaikki julkiset rakennukset, joissa kaupungin toimintaa järjestetään, tulee kartoittaa ja korjata siten, että niissä on mahdollista asioida vammasta riippumatta.
- Toimitilojen on oltava esteettömiä, jotta vammaisen voi työskennellä kaupungin palveluksessa, toimia luottamustehtävissä tai osallistua harrastus- ja vapaa-ajan toimintaan. Esimerkiksi asiakaspalvelutilat, koulut, äänestyspaikat ja hallinnon rakennukset vaativat esteettömyyskartoituksen. Myös palvelutalot tulee kartoittaa.
- Valtion virastot on kartoitettava, jotta vammaisella on näihin esteetön pääsy niin asiakkaana kuin työntekijänä. Näihin kuuluvat esimerkiksi Kela, TE-toimisto, vero toimisto, poliisi ja oikeuslaitos.
- Seurakunnan tilat ja hautausmaa vaativat myös kartoitusta. Esimerkiksi seurakuntataloon ei pääse kulkemaan esteettömästi kadun puolelta ja rakennus on näkövammaisille haasteellinen. Seurakuntatalon kansliaan on tärkeää päästä, sillä sieltä haetaan mm. virkatodistukset.

7.4.2.2 Kaupunkiympäristö

- Porvoon koko katuverkosto tulee kartoittaa, erityisesti pyörätiet. On erityisen tärkeää, että pyöräteillä pystyy liikkumaan pyörätuolilla ja sähkömopolla.
- Katuvalaistuksen on oltava kunnossa.
- Liukkauden torjunnan on oltava oikea-aikaista ja asianmukaista.

- Torin laidalla olevia suojateitä on näkövammaisen vaikea hahmottaa erivärisistä laatoista huolimatta. Lundinkadun suuntaan mentäessä vaarana on ajautuminen ajoradalle. Myös loivat kadunkulmat ja suojatiekorokkeet ovat huonoja näkövammaisen kannalta, eikä niitä tule torialueen rakentamisessa käyttää.
- Keskusta-alueella yksi korjausta vaativa kohde on Nordean kulma Citymarketille päin vinon tasoeron vuoksi.
- Myös R-kioskin kulma on ahdas ja sekava.
- Rakennustelineet tulee olla selkeästi havaittavissa, eikä kulkureiteille tule pystyttää vaalimainostelineitä.
- Porvoon vanha kaupunki on historiallinen paikka, eikä se siksi ole korjausten listalla kovin korkealla. Tästä johtuen esitämme, että Porvoon matkailutoimi suunnittelee esteettömän opastuksen tai matkailureitin sen sijaan, että vanhaan kaupunkiin lähdettäisiin tässä vaiheessa tekemään korjauksia.

7.4.2.3 Sosiaali- ja terveyspalvelut

- Näsin terveystakeskuksen, Porvoon sairaalan, mielenterveysvastaanoton, neuvolan sekä muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden esteettömyys on kartoitettava.
- Osana esteettömyyttä on tarkasteltava julkisen liikenteen reittejä ja LE-pysäköintipaikkojen sijaintia.
- Porvoon Seudun Työnhakijat ry hoitaa henkilökohtaisen avun palkan maksamisen. Siksi on tärkeää, että sen toimipaikka ja sijainti on esteetön eri tavoin vammaisten työnantajien kannalta.

7.4.2.4 Liikuntapalvelut

Lähiluonto on vammaisille samalla tavalla arkeen voimia antava asia kuin vammattomillekin. Lähiluonnossa liikkuminen ei ole itsestäänselvyys. Hyvänkin kulkureitin voi katkaista ylitysepääsemätön kynnyks, yksi porras tai puun juuret, joita vammaton ei huomaa. Kulkureitin poikki kaatuneet puut jätetään toisinaan paikalleen.

- Esteetön luontopolku Emäsalon kärkeen antaisi vammattomillekin mahdollisuuden nauttia meren rannasta.
- Esteetön lintutorni (esim. Villa Elfvikin luontoreitillä on). Ruskiksen pitkospuut liian kapeat apuvälineille.
- Kokkonniemen ympäristöön olisi hyvä saada ulkojumppapuisto laitteineen ja kovapintainen kävelyreitti tasaiselle. Tämä palvelee erityisesti heitä, joille maaston korkeuserot ovat liikaa. Näistä hyötyvät niin ikäihmiset kuin vammaiset.
 - Kevyenliikenteenväylät voisivat olla osa reittiä, joka kulkisi nurmikenttien ympäri ja areenat kiertäen. Kova kivituhka tai asfaltti pintamateriaalina. Jos ulkokuntoilupaikalle johtava reitti on pehmeä tai pinnanmuodostus epätasaista, ulkokuntoilupaikka ei ole esteetön. Hyvä, selkeä, tasainen reitti kuntoilualueille on tarpeen.
- Aurorahallin ja uimapaikan välisen liikuntapaikan ulkoalue on vaikeakulkuinen.
- Liikuntapaikkojen LE-pysäköinti merkittävä selkeämmin ja valvontaan panostettava. Areenan pihassa olivat kaikki LE-paikat tarkastushetkellä täynnä luvattomia autoja. Aurorahallille on portti nykyään auki, mutta LE-paikkaa ei ole merkattu, joten lähelle ovea ei pääse ajamaan muiden autojen ja pyörien takia.
- Sinipohjaiset LE-pysäköintipaikat ovat hyvä ja selkeä valinta kaikkialle, myös liikuntapaikoille. Sekä autoilijat että pyöräilijät tiedostavat paremmin, että tarkoitus on jättää paikka vapaaksi.
- Keskuskoulun liikuntasaliin ei pääse iltaisin, sillä hissi ei iltaisin toimi. On mietittävä järjestely, jolla hissi toimisi tarvittaessa.
- Porvoon uimahallin esteettömyys tulee kartoittaa. Esimerkiksi erillinen pukuhuone, jossa on nostin, puuttuu. Uimahalliin tarvitaan myös lämmin terapia-allas, sillä kaikki halukkaat eivät

- mahdu Omenamäkeen. Uimahalliin tarvitaan myös kaiteita altaaseen mentäessä.
- Porvoossa ei ole yhtään esteetöntä uimapaikkaa uimarannoilla. Tarvitaan esteetön pääsy uimakoppeihin ja kovapintainen reitti hiekan yli laiturille, jolla on nostin veteen.
 - Talviaikaan ulkojaille tarvitaan helpompikulkuisia pukukoppeja. Kaikki käytössä olevat pukutilat ovat portaiden takana, eikä niihin pääse pyörätuolilla. Pyörätuolia käyttävä vanhempi ei pääse auttamaan lapsiaan luistinten vaihtamisessa.
 - Edellä kuvattujen asioiden lisäksi tarvitaan yhteinen kartoitus liikuntapaikkojen esteettömyydestä.

7.4.2.5 Yksityiset toimijat

- Esteettömyys ei rajoitu vain julkisiin rakennuksiin, kaupunkiympäristöön ja kunnan vastuulla oleviin palveluihin. Osana esteettömyyskartoitusta on huomioitava myös yksityiset toimijat kuten kaupat, pankit, lääkäriasemat ja apteekit.

7.4.3 Muita työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi

Työryhmässä tuotiin esille suunnitelmat esteettömistä luontopoluista ja muutoinkin esteettömyyden huomioiminen kaupungin uusissa liikunta- ja kulttuuriohjelmissa. Lisäksi tapaamisissa keskusteltiin saavutettavuuden varmistamisesta muun muassa sivistystoimen Wilma- ja Daisy-ilmoituskanavien yhteydessä. Palveluja käyttävät maahanmuuttajat ja muut henkilöt hyötyisivät selkokielestä viestien saavutettavuuden ymmärtämisessä.

Selkokielen tarpeellisuus viestinnässä ja asiakirjoissa tuli usein esille tapaamisen yhteydessä. Hallintolain edellyttämä selkeä kieli ei ole riittävä taso kaikille viestin ymmärtämiseksi.

Työryhmässä muistutettiin, että esteettömyys palvelee aivan kaikkia ikäryhmiä. Jokaisessa kunnassa tulisi saada tietoa suunnitelluista tulevista remonteista ja rakennuskohteista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta suunnitelmiin voitaisiin vaikuttaa oikea-aikaisesti. Jälkikäteen tehtävät korjaustyöt ovat huomattavasti suurempi kustannuserä esteettömyyden edistämistyössä.

Yhtenä tärkeänä huomioitavana asiana palvelujen tarjonnan yhteydessä on ennakoida palveluita käyttävien yksilölliset erikoistarpeet palvelutapahtuman onnistumisen mahdollistajana. Tämä edellyttää palveluja tuottavien yksiköiden palveluprosessien kehittämistä ja henkilöstön kouluttamista. Edellä mainittuja asiakasryhmiä voivat olla muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä kehitysvammaiset.

7.5 Sipoo

Sipoo on alueen kunnista käytännön tasolla edellä kävijä esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimisessa. Sipoossa on vuodesta 2017 lähtien ollut käytössä kunnan toimintaa ohjaavana Esteetön Sipoo 2017-2020, Esteettömyys palvelee kaikkia -ohjelma. Ohjelma on laadittu poikkiallinnollisena yhteistyönä vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa.

7.5.1 Esteetön Sipoo-ohjelma

Esteetön Sipoo-ohjelman laadintaan osallistuneet sekä vanhus- ja vammaisneuvostojen että kunnan edustajat ovat tyytyväisiä, että ohjelma on tuonut esteettömyys- ja saavutettavuusasiat

käytännön tasolle. Ohjelmassa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet ovat lisänneet yhteistyötä rakennusvalvonnan, kuntasuunnittelun ja tekniikan sekä neuvostojen kesken.

Ohjelman myötä Sipoossa on suoritettu esteettömyyskartoituskävelyjä työryhmän yhdessä valitsemaan kohteisiin. Esteettömyyskartoituksilla on kerätty erilaisia huomioita ja ehdotuksia kulkureittien ja rakennuksien esteettömyyden parantamiseksi. Kartoituskävelyillä kerätyt huomiot on listattu ja niistä on välitetty tieto eri vastuutahoille. Esteettömyyden varmistamiseksi on kartoituskävelykohteille tehty myöhemmin seurantakävelyt ja yhteenveto toteutuneista ja ei toteutuneista toimenpidekohteista.

Työryhmän jäsenet ovat tapaamisissa tuoneet esille, että esteettömyys tulee huomioida kaikissa eri vaiheissa käyttäjäkuntaa kuullen niin suunnittelussa, hankinnassa, työn toteutuksessa ja käytön aikana yhteistyössä kaikkien asianosaisten kesken.

7.5.2 Työryhmässä esille tulleita asioita ja kohteita esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi

Sipoo työryhmässä tuotiin esille tulevana esteettömyyskartoituskohteina Söderkullan keskusta ja sinne rakennettava terveysasema sekä Nikkilän keskuspuisto.

Lisäksi tapaamisissa tulivat esille seuraavat asiat:

7.5.2.1 Puisto- ja viheralueet

- Lähiluontoa tulee vaalia. Luontoelämykset auttavat jaksamaan vaikeinakin aikoina. Erityisen tärkeää lähiluonnon säilyminen on niille, jotka eivät pysty liikkumaan nopeasti eivätkä kauas. Puistomainen metsä eivät korvaa lähiluontoa.
- Maanteiden suuntaisesti kulkevat kevyen liikenteen väylät voivat toimia toimintarajoitteisten liikuntapaikkoina, jos esteettömyys huomioidaan sivuttaiskaltevuuksissa ja suojateiden reunakivet eivät muodosta estettä etenemiselle. Lähiluontoreittejä nämä eivät korvaa.
- Pyörätuolia ja rollaattoria on vaikea kuljettaa epätasaisella ja teräväsärmäisellä pinnalla, epätasaisuudet vaikeuttavat ohjausta. Tarvittaisiin urheilijan voimat, kun epätasaisuus heiluttaa ja tärisyttää apuvälinettä. Pyörätuoleissa pienet etupyörät pyrkivät eri suuntiin, eikä pyörätuoleissa ole jousituksia, jotka vaimentaisivat kipua aiheuttavaa tärinää.
- Sipoo voisi edistää uuden esteettömän reitin rakentamista Sipoonkorven kansallispuistoon. Esimerkiksi huoltotien Hindsbyssä voisi muuttaa esteettömäksi. Kansallispuisto on Metsähallituksen hallinnassa. Sipoonkorpeen pääsee esteettömästi vain Vantaan puolelta.
- Sipoossa ei ole esteetöntä uimarantaa. Esteettömyyttä parantaisi kovapintainen reitti laiturille sekä nostin veteen. Myös uimakoppien esteettömyyteen tulisi kiinnittää huomiota ja tehdä rantojen ympäristöön esteettömiä reittejä ulkoiluun.
- Esteetön kalastuspaikka puuttuu. Turvallisesti sellaisen voisi tehdä vaikkapa Kalkkirannan aallonmurtajalle.
- Koirapuistoista tulisi tehdä paremmin saavutettavia. Varsinkin Söderkullan koirapuisto ei vastaa esteettömyysvaatimuksia. Nikkilässä alue on mäkinen ja metsäinen, mutta on muuten paremmin saavutettavissa.

7.5.2.2 Keskusympäristö

- Asemakaavoituksessa sekä rakennusten ja infran rakentamisessa on huomioitava, että aurattavalle lumelle jää tilaa. Jos lumi jää suojateille risteyksiin tai auraa nostetaan kävelytiellä

niin, että ylimääräinen lumi tasataan pehmeäksi tasaiseksi pinnaksi niin tällöin apuvälineet juuttuvat lumeen.

- Tärkeiden palvelupaikkojen ja joukkoliikenneterminaalien ympäristössä alueet suunnitellaan erityistason esteettömyyden ohjeavot täyttäväksi.
- Kevyen liikenteen väylien ja varsinkin suojateiden esteettömyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota mm. pintojen tasaisuuden ja reunakivien viisteiden ja korkeuksien osalta. Väylien pintamateriaalit pitää valita siten, ettei pinta jää epätasaiseksi. Pyörätuolia ja rollaattoria on vaikea kuljettaa epätasaisella pinnalla, sillä epätasaisuudet vaikeuttavat ohjausta ja voivat aiheuttaa vaaratilanteita. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota sadeveden aiheuttamiin railoihin ja uurteisiin niin asfaltilla kuin hiekkateillä. Rakennettujen sadevesikourujen tulee olla esteettömiä, renkaat eivät saa jäädä kiinni.
- Nikkilän katuverkosto:
 - Sivukaltevuus ja asfaltin epätasaisuus yleinen ongelma. Suojatiemaalaukset ovat paikoittain poiskuluneet.
 - Osassa suojateista reunakivetykset liian korkealla ja liian jyrkällä kallistuksella. Ongelmat edelleen olemassa, jopa pahentuneet kun maanpinta on painunut.
- Nikkilän keskustan luonnonkivillä toteutetut suojatiet ovat saaneet laajasti kritiikkiä, sillä väylän kivinen pinta on epätasainen ja teräväsärmäinen. Keskenään eri korkeuksilla olevat ja ajan mittaan toisistaan erkaantuneet kivet ovat heikentäneet suojatien käytettävyyttä ja turvallisuutta. Päälystekivien korkeus ylittää sallitun 5mm.
- Suojateillä tienpinnan on oltava tasainen, ja reunakivien sivuttaiskallistusten tulee olla loivat ja helppokulkuiset. Pyörätuoli, rollaattori yms. kulkeutuvat sivuttaiskaltevalla pinnalla sivuun, mutta myös keppejä käyttävät ovat yllättävän suuressa pulassa sivuttaiskaltevilla pinnoilla. Sivuttaiskaltevuus on mäessä erityisen vaarallista.
- Epätasaisuus voi haitata näkövammaisten kohdalla sen hahmottamista, miten suojatie etenee tai mihin se päättyy. Keppejä/kyynärsauvoja käyttävien on hankala asetella keppi pitävästi epätasaisella pinnalla.
- Nikkilässä keskeisellä alueella on paljon asuntoja ikääntyneille, mikä on erityinen syy huolehtia turvallisesta tien ylityksestä kauppoihin ja asioimaan.
- Penkit pitkälle mäkisuuralle ennen kauppoja sekä Söderkullassa että Nikkilässä. Kauppakassit ja pitkät ylämäki uuvuttavat. Aiemmin suoralla olleet bussipysäkit on poistettu. Levähdyspaikkojen suositeltava enimmäistiheys on erikoistason reiteillä 50 metriä ja perustason reiteillä 250 m, eli noin 5 minuutin kävelymatka, joka soveltuu vanhuksille ja helposti kävelemään väsyville henkilöille. Lisäksi on suositeltavaa, että seuraava levähdyspaikka on nähtävissä edelliseltä levähdyspaikalta.
- Oikein sijoitetut ja oikeanlaiset penkit edesauttavat kuntalaisten arkista liikkumista. Olemassa olevien penkkien määrä ja sopivuus keskeisillä kulkureiteillä Nikkilän ja Söderkullan keskustoissa tulisi tarkistaa ja sopimattomat penkit korvata paremmilla.
- Neiti Miilin tien bussien päätepysäkiltä vie kävelytie Mäntymäentielle. Kävelytie kulkee Mäntymäen päiväkodin ohi ja jatkuu suojatienä Mäntymäentien yli. Mäntymäentien ylitys ei onnistu pyörätuolilla, koska tuoli juuttuu vesikouruun.
- Mäntymäentien muuttuessa Mäntykaareksi Mäntymäentie ikään kuin jatkuu hiekkatienä kohti Uuden Porvoontien kevyenliikenteen väylää. Hiekkatien kautta olisi lyhyt yhteys kevyenliikenteen väylälle. Hiekkatie on alussa hyvin jyrkkä, mutta loivenee. Jos kallistuksen tasoitaisi, se olisi helppo pyörätuolilla liikkuvalla. Hiekkatien voisi päällystää asfaltilla, niin se pysyisi kuopattomana ja helppokulkuisena.

7.5.2.3 Yksityiset toimijat

- Markettien sisätiloissa tangossa seisovat kyltit ovat vaarallisia näkövammaisille ja estävät apuvälineenkäyttäjää ulottumasta hyllyihin. Kauppojen ja yritysten edessä seisovat ständit ovat samoin vaarallisia näkövammaisille ja toisinaan estävät reitin luiskatulle alueelle

pääsemisen. (esim. suojatien reunakivetys voi olla vain osittain luiskattu, tai reunakivetys on liian korkea, ja se pitää kiertää apuvälineellä).

- Virastotalon viereisellä, mäkisellä kävelytiellä on pari kynnystä, joiden yli on vaikea päästää rollaattorilla ja pyörätuolilla matkalla apteekkiin.
- Palvelutalo Elsie, Jussaksentie:
 - Liian vähän autopaikkoja. Kulkureitin matalampi reunakivialue olisi merkittävä. Palvelutalolle ja pysäköintialueelle johtavilla teillä on liian korkea kivetys.

7.5.2.4 NIKKILÄN esteettömyyskartoituskävelyn tarkastuskävely 20.10.2020 yhteydessä esille tulleet asiat

Kävelyllä tehtiin huomioita Monitoimihallilla, Sipoon seniorikeskuksessa ja Palvelutalo Elsiessä, Nikkilän Sydämessä ja Enter -rakennuksessa sekä Nikkilän pääkirjastolla. Lisäksi kirjattiin ylös puutteita katualueilla ja Nikkiläntien ja Ison Kylätien risteyksessä. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että rakennustyömaiden kohdalla väliaikaisien poikkeusreittien kohdalla on huomioitava esteettömyysnäkökulmat.

- Monitoimihalli, Lukkarintie 5 :
 - On vaikeata päästä sisään ulko-oven kautta. Ovikello sijaitsee liian korkealla eikä kukaan päivystä.
 - Sähköinen ovenavaus puuttuu.
- Sipoon seniorikeskus, Jussaksentie 18:
 - Asumisryhmien sisäänkäynti (18 G): kapea tilaa ulko-oven edessä, ovi voisi avautua toiseen suuntaan. Oven aukeamissuuntaa ei ole muutettu, mutta oven avautumista on lisätty noin 30 astetta. Edelleen vaikeuksia saada ovi auki, kynnys tulisi korjata niin, että pyörätuolilla ja rollaattorilla pääsisi hyvin sisään.
 - Kotihoito/palveluohjaus/seniorineuvola (18 H): vaikea päästä ulos korkean kynnyksen takia. Suunnitteilla on sähköisesti avautuva ulko-ovi.
 - Myös päiväkeskuksen isot ulko-ovet ovat arkkitehtien alustavissa suunnitelmissa vaihtumassa liukuoviksi. Lisäksi ovien yläpuolelle suunnitelmissa katos jää ja lumen tippumisen estämiseksi. Oven edustalla on sulanapitojärjestelmä.
- Rakennustyömaat:
 - Työmaa-alue vaikeuttaa kulkua ja aiheuttaa vaaratilanteita. Rakennushankkeiden väliaikaisiin liikkumisjärjestelyihin olisi käytettävä enemmän resursseja. Väliaikaisien jalankulkureittien tulisi olla aina tasaiseksi jyrättyjä ja riittävän leveitä myös lastenvaunuille ja apuvälineille. Merkintöjen tulisi olla niin selkeitä, etteivät ikäihmisetkään harhaudu ajoradalle ja liikenneympyröihin.
 - Työmailla pitää aina huolehtia, että on esteetön kulku myös väliaikaisesti.
- Nikkilän terveysaseman pysäkki, Nikkiläntie:
 - Pyörätuolilla tai rollaattorilla liikkuvalla jyrkkä siirtymä mäkeä alas pysäkiltä. Levähtämistä varten penkit olisi syytä uusia korkeammiksi ja käsituilla varustetuiksi. Pyörätuolinkäyttäjät pääsee parhaiten siirtymään 500 mm korkuiselle penkille. Levähdyspaikkojen suositeltava enimmäistiheys on erikoistason reiteillä 50 metriä ja perustason reiteillä 250 m.
- Nikkilän Sydän:
 - Sisäänkäynnit kaipaavat kylttiä, joka kertoo toiminnasta (koulun/päiväkodin nimi). Kirjaston ja Nikkilän Sydämen väliin toteutettu opastaulu, jossa kartta. Opastaulua ei ole valaistu, vaikea nähdä pimeällä ja " olet tässä "kyltti voisi olla isompi, jotta huomaat missä ilmoitustaulun katsoja seisoo.
- Sipoon lukio ja Enter:
 - Luiska tarvitsee suoja-reunoja. Etenkin iltatoiminnan takia opastustaulu jokaisen sisäänkäynninyhteydessä olisi tarpeellinen.
- Kirjasto:

- Liikkumisesteisen pysäköinnin merkinnät ja opastukset puuttuvat taka-ovelta.
- Porraskaiteeseen kiinnitetty roskakori vaikeuttaa kaiteen käyttöä. Vaikeuttaa käsijoh-
teen käyttämistä sekä tuo naakat, varikset ja harakat roskakoria tyhjentämään.
- Nikkiläntien–Ison Kylätien risteys:
Kävelytiet ja jalkakäytävät:
 - Kävelytielle/jalkakäytävälle pysäköidyt autot vaikeuttavat kulkemista.
 - Kaikille mäkiosuuksille tarvitaan penkkejä, joissa voi levähtää esimerkiksi ostoskas-
sin tai vedettävän ostoskärryn kanssa. Penkkejä on, mutta ne ovat liian matalia eikä
niissä ole käsinoja.

8 Havainnoiva esteettömyys- ja saavutettavuuskartoitus

Kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kestäväää kehitystä alueellaan. Kuntien esteettömyystyön tueksi laadittiin alueellinen yhteinen esteettömyys ja saavutettavuusohjelma, missä huomioidaan kuntien erityispiirteet.

Itä-Uudenmaan alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman keskeisenä toimenpiteenä ovat kohdekohtaiset havainnoivat esteettömyyskartoituskävelyt ja niiden pohjalta laadittavat toimenpiteet toteutussuunnitelmineen. Asuntojen, julkisten rakennusten ja katu-alueiden esteettömyys ja palvelujen saavutettavuus lisää yksilöiden omatoimisuutta ja toimintakyvyn säilyttämistä sekä vähentää palveluiden ja avustushenkilöstön tarvetta.

Mikäli halutaan erityisen yksityiskohtainen ja tarkka rakennuksen esteettömyyskartoitus, voidaan sellainen tilata ESKEH-kartoitusmenetelmän koulutuksen saaneelta henkilöltä. ESKEH-kartoitusmenetelmän tuloksena käyttöön jää yksittäisestä kartoitetusta kohteesta tarkka ja tiivis raportti rakennuksen pohjapiirustuksista lähtien. Esteettömyyskeskus ja muutamat ammattikorkeakoulut Suomessa kouluttavat ESKEH-menetelmän kartoittajia. Valtakunnallisesta kartoittajien rekisteristä löytyvät kartoittajien yhteystiedot. Yleensä tämä kartoitus on maksullinen.

Esteettömyyskartoituskävelyn tarkoituksena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää kohteen korjaus- ja muutostöiden suunnittelussa. Kartoituksessa kerätyn tiedon perusteella tehdään toimenpide-ehdotuksia niihin kohtiin, joissa esteettömyys ei toteudu. Panostamme suunnitelmallisiin ja systemaattisiin esteettömyyskartoituskävelyihin, jotta esteettömyyteen liittyvät korjaukset tehdään kerralla oikein.

Kuuden kaupungin vuonna 2003-2005 SuRaKu-projektissa (Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla) asetettiin julkisille ulkoalueille kaksi esteettömyyden tavoitetasoa: erikoistaso ja perustaso. Itä-Uudenmaan alueellista esteettömyys ja saavutettavuusohjelmaa laatiessamme katsoimme nämä esteettömyyden tavoitetasot hyväksi ja ohjaaviksi ohjeiksi työryhmille kartoitettaessa alueen rakennettua ympäristöä.

Perustaso edustaa erittäin hyvää esteettömyyden tasoa ja se mahdollistaa pääosin kaikkien käyttäjäryhmien esteettömän liikkumisen ja toimimisen. Perustasolla suunnittelussa, rakentamisessa ja kunnossapidossa tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon erilaisten käyttäjien erilaiset

tarpeet ja tilanteet, mutta sen laatuvaatimukset eivät sisällä eri käyttäjäryhmien vaatimuksista lähteviä erityisratkaisuja, kuten näkövammaisten opaslaattoja.

Perustason kohteita ovat:

- koulujen ja oppilaitosten ympäristöt,
- päiväkotien ympäristöt,
- kirjastojen ja museoiden ympäristöt,
- kirkkojen ja seurakuntatilojen ympäristöt,
- uimahallien ympäristöt,
- muiden julkisten ja
- yksityisten palveluiden ympäristöt

Erikoistason esteettömyys määritellään palvelutarjonnan ja käytön mukaan. Erikoistason esteettömyyttä edellytetään silloin, kun vaaditaan tavallista suurempaa esteettömyyttä; kohteita käyttävät erityisryhmät, esimerkiksi näkövammaiset tai autismin kirjoa sairastavat. Tämä asettaa perustasoa tiukemmat vaatimukset mm. valaistuksen voimakkuuksien tai opasteiden suhteen. Erityisesti näkövammaisille tarkoitettussa kohteessa tulee olla mm. kulkemista ohjaavat opastelistat.

Erityistason kohteita ovat muun muassa:

- kävelykatuympäristöt,
- keskusta-alueet, joilla on julkisia palveluja,
- vanhus-, vammais-, sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavien toimipaikkojen ympäristöt,
- alueet, joilla on paljon seniori, vanhus - ja vammaisasuntoja,
- julkisen liikenteen terminaali- ja pysäkkialueet,
- liikunta- ja leikkipaikat, joilla on huomioitu kaikki käyttäjät,
- esteettömät reitit esimerkiksi virkistysalueilla.

8.1 Esteettömyystyöryhmä ja koollekutsuja

Kaupungin- tai kunnanjohtajan nimeämä esteettömyystyöryhmä suorittaa vuosittain vähintään kaksi esteettömyyskartoituskävelyä ja kokoontuu vähintään 6 kertaa vuodessa; tehtävänä esteettömyyskartoituskävelyn suunnittelu – toteutus – yhteenveto ja raportin laadinta.

Esteettömyystyöryhmään valitaan henkilöitä vanhus- ja vammaisneuvostoista sekä kunnan eri toimialoilta. Tällä varmistetaan, että yhteistyötä tiivistetään toimialojen kesken esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi yhteistyössä vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa. Työryhmää täydennetään tarvittaessa jäsenten vaihtuessa ja kohteesta riippuen.

- Esteettömyystyöryhmän nimetty koollekutsuja kutsuu ryhmän koolle sovittuina aikoina, kuitenkin hyvissä ajoin ennen suunniteltua esteettömyyskartoituskävelyä. Esteettömyyskartoituskävely suositellaan suoritettavaksi keväällä, kesällä tai syksyllä sekä talviaikaan.
 - Talviaikaan esteettömyyskartoituskävelyllä kartoitetaan ja havainnoidaan kevyenliikenteen väylien ja risteysten kulkukelpoisuutta - etteivät pehmeä lumi tai vallit estä apuvälineillä etenemistä keskeisillä paikoilla. Lisäksi havainnoidaan liikkumisesteisten pysäköintipaikkoja - niitä ei tule pitää lumensäilytyspaikkoina.
- Työryhmän kokouksessa käydään läpi esteettömyyden ja saavutettavuuden suhteen parannettavia kohteita, priorisoidaan kohteiden sekä esteettömyyden vaatimustasot.
- Työryhmä tutustuu kunnan/verkkosivujen avulla tietoihin ja merkintöihin alueen tai rakennuksen esteettömyydestä ja arvioi, onko verkkosivut saavutettavuusdirektiivin

- mukaiset.
- Työryhmä määrittää esteettömyyskartoituskävelyn reitin ja sopii työjaosta kartoituksen aikana sekä sen jälkeen; kuka
 - kuvaa,
 - mittaa,
 - kirjaa ylös havaitut puutteet
 - huolehtii muun muassa mukaan otettavista apuvälineistä,
 - kirjoittaa esteettömyyskartoituskävelyn jälkeen raportin.
 - Työryhmä sopii aikataulun ja järjestelyt esteettömyyskartoituskävely päivänä; esimerkiksi kartoituksen aikana pidettävistä tauot, mahdollisesti matkalla olevat esteettömät wc:t ja ruokapaikat sekä keliolosuhteet.
 - Mahdollisimman pian esteettömyyskartoituskävelyn jälkeen työryhmän kokoontuu yhteen ja määrittelee havaittujen kohteiden toimenpideluokittelun, kiireellisyysluokan ja merkitsee ne toimenpiteiden luokittelukaavakkeeseen sekä myöhemmin raporttiin.
 - Työryhmä sopii tulevat kokoukset sekä tulevat esteettömyyskartoituskävelyt, jotka voidaan suorittaa seurantakartoituskävelynä sovitun ajankohdan jälkeen. Tällöin kartoitetaan, onko raportoiduissa kohteissa suoritettu esteettömyyttä ja saavutettavuutta parantavia toimenpiteitä.

8.2 Esteettömyyskartoitukseen tarvittavat mittaustyökalut ja tarvikkeet

Esteettömyyskartoituksessa tarvitaan seuraavat mittaustyökalut ja -tarvikkeet: rullamitta, kamera, vatupassi ja jousivaaka. Ne ovat kartoittajan perustyökaluja, jolla suoritetaan kaikki tarvittavat mitaukset, kuten tilan leveys, syvyys, kalusteiden ja kulkuväylien mitoitus jne.

Mitat kannattaa merkitä heti ylös kävelyn aikana, koska muuten ne helposti unohtuvat ja faktatieto jää saamatta. Lisäksi sisätiloja kartoitettaessa voidaan käyttää luksimittaria valonvoimakkuuden mittaamiseen tai desibelimittaria äänenvoimakkuuden mittaamiseen.

8.2.1 Rullamitta

Rullamitta on esteettömyyskartoituksessa välttämätön mittaustyökalu. Rullamittaa käytetään kun mitataan esimerkiksi kulkuväylien ja ovien leveyksiä, kynnysten ja portaiden korkeuksia, tasoeroja tai luiskien pituutta. Mikäli kaltevuusmittaa ei ole saatavilla, voidaan nousukulma laskea rullamittaa avuksi käyttäen.

8.2.2 Kamera

Kamera on välttämätön apuväline ympäristön olosuhteiden muistiin tallentamiseksi. Varsinkin suuressa kohteessa kartoituslomakkeet ja muistikuvat eivät pelkästään riitä. Valokuvia voidaan käyttää myös ongelmaa selventävänä kuvituksena raportissa. Vaaraa aiheuttavat kohteet on aina syytä esittää valokuvina. Lisäksi mustavalkoista valokuvaa käytetään apuna riittävän kontrastin arvioinnissa näkövammaisten esteettömyyttä arvioitaessa.

8.2.3 Kaltevuusmittari

Kaltevuusmittarilla eli vatupassilla mitataan luiskan tai kulkuväylän kaltevuus sen jyrkimmästä kohdasta (tarvittaessa useammasta kohdasta). Digitaalinen kaltevuusmitta antaa tuloksen suoraan asteina tai prosentteina. Älypuhelimiin on saatavissa myös sovelluksia, jotka antavat kaltevuuslukemat suoraan prosentteina. Lomakkeen kriteerit on ilmoitettu prosentteina. Mittaustilanteessa on tarkastettava, että laite näyttää tuloksen prosentteina. Mikäli kaltevuusmittaa ei ole käytettävissä, luiskan kaltevuus voidaan laskea oheisen kaavan mukaan. Kaltevuusprosentti saadaan, kun luiskatun kohdan korkeus (A) jaetaan pituuden kohtisuoralla projektiolla (B) ja kerrotaan sadalla.

8.2.4 Jousivaaka

Ovien avaamiseen tarvittavan voiman mittaamiseen käytetään jousivaakaa. Laukkuvaaka tai kala-vaaka käy hyvin tähän tarkoitukseen. Oven avaamiseen tarvittava maksimivoima ei saisi ylittää 10 Newtonia, eli 1 kilogrammaa. Jousivaaka antaa tuloksen kilogrammoina. Mittaus suoritetaan asettamalla jousivaakan koukku tai siihen mittauksen helpottamiseksi kiinnitetty naru oven vetimeen ja vetämällä kohtisuoraan ovesta pois päin. Mittaustulos otetaan ylös siitä kohdasta, jolloin ovi avautuu.

8.3 Esteettömyyskartoituskävelyn toteutus

Esteettömyyskartoituskävelyn suorittajat sopivat etukäteen kartoituksen painopisteet ja laajuuden. Kävelykierroksen tulisi keskittyä liikkumisen ja toimimisen turvallisuuteen ja merkittävimpien epäkohtien selvittämiseen. Työryhmä vertaa kerättyjä tietoja esteettömyyskriteereihin. Lopuksi laaditaan raportti, jossa kuvataan kohteiden esteettömyyden nykytilaa ja nostetaan esiin havaitut puutteet. Työryhmä kirjaa kartoituskävelyn tulokset ja antaa toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden kehittämiseksi ja parantamiseksi.

Esteettömyyden kartoittaminen on pääasiassa mittaamista, mutta myös havainnointia ja arviointia. Erityisesti aistiympäristön kartoittaminen perustuu kartoitettavan tilan havainnointiin ja osin arviointiin. Esteettömyys ja saavutettavuusohjelman lopussa on liitteenä tiivistetyssä muodossa mitoitusohjeet, joiden avulla saadaan kattavasti huomioitua kaikki käyttäjäkunnat esteettömyyden ja saavutettavuuden osalta.

Esteettömyyskartoituskävelyä toteutettaessa tärkeässä osassa ovat kokemusasiantuntijat esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostoista. Lisäksi esteettömyyskartoituskävelyllä tulee olla mukana pyörätuoli ja rollaattori. Apuvälineitä käyttämällä kartoituskävelyn aikana saadaan konkreettista tietoa esteellisistä kohteista. Katu- ja viheralueilla kartoitettavien alueiden ja reittien valinta perustuu tarvepohjaiseen priorisointiin. Suositeltavaa on toteuttaa esteettömyyskartoituskävely niin, että katu- ja viheralueet kartoitetaan eri päivänä kuin rakennusten ja sisätilojen kartoitus. Näin esteettömyyskartoituskävelyn voi osallistua priorisoidusti kunnasta ne henkilöt, jotka ovat vastuussa kartoitettavasta alueesta ja parhaiten tietoisia kohteen nykytilasta. Tämä nopeuttaa myös esteettömyyskartoituskävelyn toteutusta ja raportointia.

Kun esteettömyyskartoituskävelyn painopisteet, laajuus ja kävelykierroksen reitti on päätetty, tulisi se suorittaa kerran keväällä/kesällä/syksyllä ja kerran talvella. Tällöin voidaan kartoittaa alueen esteettömyyden ja saavutettavuuden lisäksi myös huolto ja kunnossapitotöiden toteutus eri

vuodenaikoina. Lisäksi kiinteistön teknistä käyttäjää, isännöitsijää, kiinteistön omistajaa ja kiinteistössä työskentelevää henkilökuntaa haastatteleamalla saadaan tietoa vallitsevista ongelmista, korjaustarpeista, tehdyistä korjauksista ja perusrannustarpeista.

8.4 Toimenpiteiden luokittelu

Työryhmä kerää tarvittavan mittatiedon kohteesta ja tekee samalla esteettömyyteen liittyviä havaintoja. Ryhmä kerää esteettömyyskartoituskävelyn aikana kohteesta tiedot täyttämällä toimenpideluokittelun kaavaketta paikan päällä ja ottaa kohteesta valokuvia kartoitusraportin laatimista varten. Toimenpide-ehdotukset esitetään lyhyesti taulukkomuodossa ja lisäksi tuodaan esille korjausten hyödyt tilojen käyttäjille. Toimenpide-ehdotukset luokitellaan puutteen aiheuttaman vaaran tai haitan sekä toimenpide-ehdotuksen toteuttamistavan mukaan. Tämä edesauttaa osaltaan kunnostuksen, korjaamisen tai havaittujen puutteiden suunnittelua ja toteuttamista.

Toimenpideluokittelua voi tehdä kävelyn aikana toimenpideluokittelun kaavakkeeseen(1–3). (Liite 7).

1 = Aiheuttaa vaaran (korjattava heti) T = Toimintatavan muutoksella järjestyvät asiat.

2 = Estää kulun tai toiminnan. H = Toimenpide voidaan tehdä huolto- ja kunnossapitotoinä.

3= Vaikeuttaa kulkua tai toimintaa. S = Toimenpide vaatii suunnittelua, päätöksen investoinnista tai rakenteellisia muutostöitä

Ensisijaisia ovat liikkumisen ja toimimisen turvallisuuteen vaikuttavat seikat. Vaaraa aiheuttavat puutteet on korjattava heti. Liikkumista ja toimimista estävät tai vaikeuttavat seikat (esim. laitteiden ja varusteiden sopimaton sijoitus tai heikko kunto) tulee korjata joko vuosi- tai peruskorjauksen yhteydessä tai erilliskorjauksina. Liitteessä 8 on esteettömyyskartoituksen mittausohjeet avuksi esteettömyyskartoituskävelyjen toimenpiteiden laatimiseksi.

8.5 ESKEH lomakkeet - Rakennetun ympäristön esteettömyyden kartoitusmenetelmä

Tässä alueellisessa esteettömyys ja saavutettavuusohjelmassa ESKEH kartoituslomakkeet ovat liitteinä toimenpide-ehdotuksien avuksi ja lisätyökaluna tarkempien mittaustulosten esittämiseksi. ESKEH-kartoitusmenetelmä on tarkoitettu rakennusten ja niiden ulkoalueiden kartoittamista varten. Maksullisen kartoituksen voi myös tilata kartoituskoulutuksen saaneelta kartoittajalta. Heidän yhteystietonsa löytyvät valtakunnallisesta esteettömyyskartoittajarekisteristä ja heillä on pätevyys tarvittaessa suorittaa sisällöltään havainnoivaa esteettömyyskartoituskävelyä tarkempi ja yksityiskohdaisempi raportti yksittäisestä kohteesta. Kartoituksen avulla saadaan tietoa siitä, missä kohdin esteettömyydelle asetetut kriteerit toteutuvat. Saatua tietoa voidaan hyödyntää kohteen korjaus- ja muutostöiden suunnittelussa. ESKEH-lomakkeet ovat kuitenkin yleisesti käytettävissä ja näin ollen hyvä lisätyökalu ympäristön esteettömyyden nykytilan selvittämiseksi.

Tarkentaviksi kartoituslomakkeiksi tähän ohjelmaan valittiin seuraavat ESKEH-lomakkeet:

- Rakennuksen kartoituslomakkeet osa1. Sisäänkäynti ja ulko-ovi, opastus sisällä, käytävä, sisäovi, portaat sisällä, luiska sisällä, hissi, aula, asiointitila, esteetön wc. (Liite 9)
- Rakennuksen kartoituslomakkeet osa 2. Kokous ja opetustila, auditorio, kahvila/ravintola, kirjasto, näyttelytila, taukotila, puku- ja pesutilat, sauna, uima-allas. (Liite 10)

- Ulkoalueiden kartoituslomakkeet. Kulkuväylä rakennukseen, opastus tontilla, luiska ulkona, portaat ulkona, pysäköinti ja saattoliikenne, leikkialue ja tilapäinen kulku. (Liite 11).

8.6 Raportti

Esteettömyyskartoituskävelyn raporttia käytetään ohjeena parannustoimenpiteissä. Esteettömyyskartoitusraportin tarkoituksena on antaa taustatietoja kartoitettujen kohteiden esteettömyydestä ja korjattavista kohteista. Raporttia voidaan myös hyödyntää tiedotettaessa tilan tai palvelun saavutettavuudesta.

Kartoituksen tulokset esitetään raportissa tiivistetysti ja helppotajuisesti. Raportissa esitetään sekä toimivia että parannusta vaativia asioita. Ensisijaisia ovat kuitenkin liikkumisen ja toimimisen turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Seuraavaksi tulevat liikkumista ja toimimista estävät tai vaikeuttavat tekijät, kuten varusteiden tai laitteiden väärä sijoittelu.

Raportti koostuu tekstiosasta, jossa ongelmat kuvaillaan sekä toimenpide-ehdotusten yhteenvedosta, valokuvista ja mahdollisista täydentävistä liitteistä. Toimenpide-ehdotusten esittämisessä tulee ottaa huomioon, ettei liian tarkoilla ehdotuksilla rajata ulos mahdollisia vaihtoehtoisia korjaustoimenpiteitä.

Esteettömyyskartoituskävelyiden avulla selvitetään kohteiden esteettömyyden nykytila ja saadaan realistinen kuva kohteen esteettömyyden tasosta sekä tarvittavista korjauksista päätöksenteon pohjaksi. Työryhmä raportoi esteettömyyskartoituskävelyjen yhteydessä laadituista toimenpiteistä ja niiden toteutuksesta sekä seurannasta kerran vuodessa kaupungin/kunnanvaltuustolle tai hallitukselle, johtoryhmille ja vanhus- ja vammaisneuvostolle.

Raportissa tulee näkyä työryhmän kokoonpano, esteettömyyskartoituskävelyn ajankohta ja reittisuunnitelma. Raportin yhteenvedossa tulee olla toimenpiteiden kiireellisyysluokittelu, toimenpide-ehdotukset sekä korjaustoimenpiteiden tavoitteellinen toteutusaikataulu ja toteutustaho. Lisäksi toimenpiteiden yhteydessä on hyvä kertoa, kuinka ne parantavat käytettävyyttä ja esteettömyyttä. Toimenpide-ehdotukset esitetään lyhyesti alueellisen esteettömyys ja saavutettavuusohjelman liitteenä olevalla toimenpiteiden luokittelukaavakkeella ja siinä tuodaan esille korjausten hyödyt kartoitettujen kohteiden käyttäjälle.

Tavoitteena on kunnan sitouttaminen esteettömyyden edistämiseen. Toiminnan on perustuttava riittävään tietoon ja vaikuttavuuden seurantaan. Toimintakauden aikana tulee luoda käytännöt keskeisten esteettömyyden erikoistasoa edellyttävien kohteiden määrittämiselle, esteettömyyskartoituksille sekä sille, miten esteettömyys huomioidaan infra- ja tilahankkeiden priorisoinnissa.

8.7 Yhteistyö vastuutahojen kanssa tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi

Esteettömyyskartoituskävelyn aikana tai sen jälkeen toimenpidekaavakkeeseen merkataan havainnoinnin ja/tai arvioinnin ja/tai mittauksen perusteella parannusta vaativa kohde, toimenpide, vastuutaho ja suorittaja tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Kun nämä tiedot ovat

esteettömyystyöryhmän käytettävissä tulee olla yhteydessä vastuutahoon tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Vastuutaho vie parannustoimenpiteen suoritustasolle asti. Korjaus- tai parannustoimenpiteen suorittaja voi olla esimerkiksi kunnan tilapalvelu, kiinteistön omistaja tai kiinteistöhuoltoyhtiö.

Esteettömyyskartoituskävelyn raportti sekä korjattavan kohteen tiedot tulee toimittaa toimenpiteen toteuttajalle, jotta työ tulee tehtyä olemassa olevien esteettömyys ja saavutettavuussäännösten mukaisesti. Esteettömyystyöryhmän tulee pyrkiä tunnistamaan niitä keskeisiä toimijoita ja toimintoja, jotka ovat esteettömyyden toteutumisen kannalta keskeisiä.

Kuntien verkkosivujen ja sähköisten palvelujen saavutettavuuden lisääminen tapahtuu tällä hetkellä henkilökunnan koulutuksien avulla. Uudistusten tavoitteena on kehittää julkisten sivustojen ja sovelusten käytettävyyttä kaikkien kansalaisten, mutta erityisesti toimintaesteisten kannalta.

Alueellisen esteettömyys ja saavutettavuusohjelman myötä otetaan käyttöön kuntien henkilökunnalle perehdytykseen suunnattu palveluopas, joka osaltaan parantaa saavutettavuutta Itä-Uudenmaan alueen kunnissa.

9 Itä-Uudenmaan kuntien sitoutuminen alueellisen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman toteutukseen ja seurantaan

1. Kaupungin/kunnan valtuusto/hallitus ja sen jälkeen toimialojen johtoryhmät hyväksyvät esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman ja sitoutuvat sen toimeenpanoon.
2. Kaupungin/kunnanjohtaja nimeää esteettömyys- ja saavutettavuusohjelman työryhmän, johon tulee toimialojen sekä vammais- ja vanhusneuvoston edustus. Työryhmää täydennetään tarvittaessa jäsenten vaihtuessa ja kohteesta riippuen.
3. Työryhmä raportoi esteettömyyskartoituskävelyjen yhteydessä laadituista toimenpiteistä ja niiden toteutuksesta sekä seurannasta kerran vuodessa marraskuussa kaupungin/kunnanvaltuustolle (-hallitukselle), johtoryhmille ja vanhus- ja vammaisneuvostolle.
4. Toimialojen ja tulosyksiköiden yhteistyötä lisätään esteettömyyden ja saavutettavuuden turvaamiseksi. Kaikki toimialat määrittelevät saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät tavoitteensa osana oman toiminnan suunnittelua. Kukin toimiala huomioi tavoitteet talous- ja toimintasuunnitelmissaan ja varaa toteuttamiselle tarvittavat resurssit.
5. Seurataan ja mitataan vuosittain edellä esitettyjen linjausten toteutumista esteettömyystyöryhmän tekemien raporttien pohjalta.

6. Tietoa esteettömyydestä ja saavutettavuudesta tarjotaan kaupunkilaisille/kuntalaisille eri viestintäkanavien kautta.

9.1 Kuntien työryhmien koollekutsujat ja alueellisen työryhmän jatkotyöskentely

Kuntien työryhmien koollekutsujat:

- Askola: Susanna Kortelainen
- Lapinjärvi: Kristiina Tikkala
- Loviisa: Monica Sund
- Porvoo: Kirsi Oksanen
- Sipoo: Jukka Suhonen

Esteettömyystyöryhmän nimetty koollekutsuja kutsuu kunnan/kaupungin työryhmän koolle sovituina aikoina, kuitenkin hyvissä ajoin ennen suunniteltu esteettömyyskartoituskävelyä.

Koollekutsujat sopivat lisäksi vuosittain lokakuulle alueellisen työryhmän tapaamisen. Alueellisissa tapaamisissa käydään läpi kuntakohtaiset vuosittaiset esteettömyyskartoitusraportit ja jaetaan hyviä käytäntöjä muille työryhmäläisille.

10 Yhteenveto

Esteettömyyttä ei tule nähdä erityisratkaisuna, vaan kaikkien kuntalaisten liikkumista, osallistumista ja toimintaa helpottavana kunnan tapana toimia. Esteetön rakennettu ympäristö ja palvelujen hyvä saavutettavuus parantavat jokaisen elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimintaesteisille ja ikääntyneille edellytyksiä elää itsenäisesti.

Esteettömyys on ihmisoikeus ja edellytys sille, että vammaiset henkilöt voivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla. YK:n yleissopimus korostaa kaikille sopivaa suunnittelua (Design for All tai Universal design), mikä tarkoittaa tilojen ja ympäristöjen suunnittelu- vaiheessa tapahtuvaa esteettömyyden huomioonottamista, jotta kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoissuunnittelua.

Ihmisoikeudet vallitsevat vain silloin, jos ne toteutuvat jokaisen yksittäisen ihmisen kohdalla. Esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat vain, jos jokainen yksityiskohta noudattaa ohjeistusta. Kompromisseilla saavutetaan näennäiskorjauksia, jotka ovat usein vammaisten kannalta käyttökelvottomia.

Esteetön Itä-Uusimaa 2021-2025 -ohjelman asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi kiinnitämme kunnan toiminnassa huomiota esteettömyys- ja saavutettavuus asioihin, jotta ne muodostaisivat luonnollisen osan suunnittelu- ja päätöksentekoprosessiamme.

10.1 Työryhmän jäsenen mietteitä

”Pitääkö niiden joka paikkaan päästä? Kyllä pitää.

Samanlaiset kiinnostuksen kohteet, samat tarpeet ja toiveet. Vammainen on pienokainen, nuori, sinkku, äiti, isä, isovanhempi, joka kouluttautuu, harrastaa, käy töissä, toimii yrittäjänä.

Tapaturman, sairastumisen jälkeen voit olla sinäkin vammainen. Kun esteettömyys ei toteudu, menetys osuu koko lähipiiriin. Asioiden hoitaminen, työllistyminen, terveyden ylläpitäminen vaikeutuvat, yhteisten hetkien ilo katoaa, ja yhteiskuntaan osallistuminen tasavertaisesti käy mahdottomaksi.

Kun yhteistyötä tehdään suunnittelun varhaisesta vaiheesta asti, esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat aidosti, eivät vain näennäisesti. ”

Lähteet

Aatelo Maija, Esteettömyyskartoitus Porvoon pääkirjasto. Kurssityö 27.10.2020

Ahlgren Anja, Lassila Anne, Rautakoski Maire-Liisa. Esteettömyyskartoitus Porvoossa. Opinnäytetyö Hoitotyön koulutusohjelma Laurea Ammattikorkeakoulu Porvoon yksikkö 8/2012.

Aluehallintovirasto. Digi kuuluu kaikille. Luettavissa <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi>

Gustafsson Henrik, YK:n vammaissopimus käyttöön!-käsikirja. Invalidiliitto toim. 2011, uudistettu vuosina 2016 ja 2019

Hallintolaki. Finlex 6.6.2003/ 434

Haanperä Tapio; Saavutettavuus verkkopalveluissa -esitys. Itä-Uudenmaan alueellinen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma laajatyöryhmä tapaaminen 23.9.2020.

Hätönen Johanna; Tietoa kuntien tekemän esteettömyystyön tueksi -esitys. Itä-Uudenmaan alueellinen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma laajatyöryhmä aloitustapaaminen 2.9.2020

Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE; Esteettömyyskartoitusopas 2019.

Kilpelä Niina; Esteetön rakennus ja ympäristö. Ympäristöministeriö, Rakennustieto Oy 2019.

Kulttuuria kaikille. Luettavissa <http://www.kulttuuriakaikille.fi/>

Laaja Johanna; Kaikkien kasvojen kunta. Opas yhdenvertaisuuden edistämiseen kunnan toiminnassa. Kuntaliitto

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta. Finlex 306/2019.

Lämsä Elina ; Loviisan kaupungin Esteettömyyskävely raportti. Ramboll Finland Oy 2019.

Maankäyttö ja rakennusasetus. Finlex 10.9.1999/895.

Maankäyttö ja rakennuslaki. Finlex 132/1999.

Masoumi Yasamin, Seppälä Pyry, Öhberg Miia ; Esteettömyyskartoitus Loviisassa. Opinnäytetyö Hoitotyön koulutusohjelma Laurea Ammattikorkeakoulu Porvoon yksikkö 11/2014.

Nyström-Järvinen Minna; Miksi pykälien mukaan rakennettu ei ole esteetön?-esitys. Itä-Uudenmaan alueellinen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma laajatyöryhmä tapaaminen 21.10.2020.

Papunet Saavutettavuus. Luettavissa <https://papunet.net/saavutettavuus>

Pesola Kirsti. Invalidiliitto, Esteettömyysratkaisut asuintaloissa. Esteettömyys rakennusvalvonnassa ja asuntorakentamisessa 12.9.2014.

Raideliikennelaki. Finlex 1302/2018.

Rappe Erja, Kotilainen Helinä, Rajaniemi Jere, Topo Päivi; Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö, Ympäristöministeriö, Helsinki 2018

Rikoslaki. Finlex 39/1889.

RT-kortisto Rakennustieto. Luettavissa www.rakennustieto.fi

Saavutettavasti.fi. Luettavissa <https://www.saavutettavasti.fi>

Suomen perustuslaki. Finlex 11.6.1999/731

Suomen YK-liitto; YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja 2015.

SuRaKu-ohjekortit. Luettavissa [https://hel.fi/helsinkikaikille/fi/ohjeita-suunnitteluun/esteettoman -rakentamisen -ohjeet](https://hel.fi/helsinkikaikille/fi/ohjeita-suunnitteluun/esteettoman-rakentamisen-ohjeet)

Sylberg Juha; Esteettömyys näkövammaisten näkökulmasta-esitys. Itä-Uudenmaan alueellinen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma laajatyöryhmä aloitustapaaminen 2.9.2020.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Finlex 1986/609.

Tieliikennelaki. Finlex 729/2018.

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä. Finlex 241/2017.

Vesanen-Nikitin Irja, Åkermark Mikael; Liikenteen ja viestinnän palvelut esteettömiksi. Toimenpideohjelma 2017-2021. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 8/2017.

Yhdenvertaisuuslaki. Finlex 1325/2014.

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Finlex 27/2016.

Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus. Kuntaliitto 2017.

Ympäristöministeriön asetus asuin-, majoitus- ja työtiloista. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20171008>

Ympäristöministeriön asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20171007>

Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170848>

Tietoa kuntien tekemän Esteettömyystyön tueksi

2.9.2020

Itä-Uudenmaan esteettömyys- ja
saavutettavuusohjelman aloitustapaaminen

Johanna Hätönen
vs. vastaava esteettömyysasiantuntija
Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE

Invalidiliitto

- Edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää.
- 30 000 henkilöjäsentä, 145 jäsenyhdistystä ja 2500 työntekijää
- Esteettömyystyötä tehty vuodesta 1977.

Invalidiliiton Esteettömyyskeskus
ESKE vaikuttaa laaja-alaisen
esteettömyyden edistämiseen
yhteiskunnassa.

Tarjoamme

- Tietoa
- Koulutusta
- Neuvontaa ja konsultointia
- Esteettömyyskartoituksia

Tarjoamme

•Tietoa

- [Verkkosivuiltamme](#) löydät tuottamaamme ajankohtaista ja monipuolista tietoa esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.
- [Esteettömyystietokannassamme](#) on tiedot yli 1200 esteettömyysaiheisesta julkaisusta sekä linkit sähköisiin julkaisuihin.

Tarjoamme

•Tietoa

- Tuotamme myös itse esteettömyyteen liittyviä julkaisuja, joiden tiedot löydät Esteettömyystietokannasta.
- Julkaisemme [ESKE:n uutiskirjettä](#), jonka tilaajaksi pääset liittymällä ylläpitämäämme maksuttomaan, kaikille esteettömyydestä kiinnostuneille tarkoitettuun [esteettömyysverkostoon](#).

Tarjoamme

- Tietoa
- **Koulutusta**
 - Järjestämme seminaareja ja muita koulutustilaisuuksia sekä verkkokursseja. Osa näistä on kaikille avoimia, osa suunnattu eri kohderyhmille. Lisätietoja koulutuksistamme löydät Invalidiliiton verkkosivuilla olevasta [tapahtumakalenterista](#).

Tarjoamme

- Tietoa
- **Koulutusta**
 - Järjestämme Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoittajan peruskursseja (ESKEH).
 - Tarjoamme räätälöityjä tilauskoulutuksia ja -luentoja mm. rakennetun ympäristön ja liikkumisen esteettömyydestä, esteettömyysmääräyksistä sekä palvelujen saavutettavuudesta.

Tarjoamme

- Tietoa
- Koulutusta
- Neuvontaa ja konsultointia**
 - Tarjoamme lyhytkestoista maksutonta esteettömyysneuvontaa puhelimitse ja sähköpostitse.
 - Teemme rakennusten suunnitelmien ja olemassa olevien kohteiden esteettömyyden arviointeja.

Tarjoamme

- Tietoa
- Koulutusta
- Neuvontaa ja konsultointia
- Esteettömyyskartoituksia**
 - Tarjoamme julkisten tilojen, asuinrakennusten yhteisten tilojen sekä ulkoalueiden esteettömyyskartoituksia. Kartoitukset tehdään [ESKEH-menetelmällä](#) ja niistä raportoidaan kirjallisesti toimenpide-ehdotuksineen.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyys on fyysisen,
psykkisen ja sosiaalisen ympäristön
toteuttamista siten, että jokainen voi
ominaisuuksistaan riippumatta
toimia yhdenvertaisesti muiden
kanssa.

Esteettömyys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Saavutettavuus tarkoittaa kohteen tai verkkopalvelun helppoa lähestyttävyyttä kaikille ihmisille. Saavutettavuus merkitsee sitä, että tieto on esitetty sellaisessa muodossa, johon vastaanottaja pääsee käsiksi. Keskeistä on myös tiedon selkeys ja ymmärrettävyys. Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä.

Esteettömyys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia **yhdenvertaisesti** muiden kanssa.

Saavutettavuus tarkoittaa kohteen tai verkkopalvelun helppoa lähestyttävyyttä kaikille ihmisille. Saavutettavuus merkitsee sitä, että tieto on esitetty sellaisessa muodossa, johon vastaanottaja pääsee käsiksi. Keskeistä on myös tiedon selkeys ja ymmärrettävyys. Saavutettavuus on **yhdenvertaisuuden** edistämistä.

Ihmisten yhdenvertaisuus perustuu käsitykseen ihmisarvosta –
kaikki ihmiset syntyvät tasa-arvoisina.

Yhdenvertaisuus on **ihmisoikeuskysymys**, jonka toteutumisen esteettömyys ja saavutettavuus osaltaan mahdollistavat.

YK:n peruskirja (1945), Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948), YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2008, Suomi ratifioi 2016) jne.

- **Rakennettu ympäristö**

 - Asuinrakennukset

 - Muut kuin asuinrakennukset

 - Ulkoalueet

- **Liikkuminen**

 - Liikennevälineet ja -palvelut

- **Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut**

 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin

- **Asenteet**

 - Elämän moninaisuus

- Rakennettu ympäristö
 - Asuinrakennukset
 - Muut kuin asuinrakennukset
 - Ulkoalueet
- Liikkuminen
 - Liikennevälineet ja -palvelut
- Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut
 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin
- Asenteet
 - Elämän moninaisuus

- Rakennettu ympäristö
 - Asuinrakennukset
 - Muut kuin asuinrakennukset
 - Ulkoalueet
- Liikkuminen
 - Liikennevälineet ja -palvelut
- **Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut**
 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin
- **Asenteet**
 - Elämän moninaisuus

Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää lainsäädäntöä

Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää lainsäädäntöä

- **Rakennettu ympäristö**
 - Asuinrakennukset
 - Muut kuin asuinrakennukset
 - Ulkoalueet
- **Liikkuminen**
 - Liikennevälineet ja -palvelut
- **Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut**
 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin
- **Asenteet**
 - Elämän moninaisuus

Esteettömyys **rakennetussa ympäristössä** tarkoittaa ulko- ja sisätilojen suunnittelua, toteuttamista ja kunnossapitoa siten, että eri tavoin liikkuvien ja toimivien ihmisten tarpeet huomioidaan.

Maankäyttö- ja rakennuslaki, Maankäyttö- ja rakennusasetus (2000)

- mm. Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (2018)

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017

§

- Esteettömyysvaatimukset yhteen asetukseen
 - Koordinoitu käyttöturvallisuutta, paloturvallisuutta ja asuntosuunnittelua koskevien asetusten kanssa
- Esteettömän rakentamisen vaatimukset selkeytyvät: asetus on velvoittava ja ohje kertoo asetuksen mukaisista toteuttamistavoista
- Esteettömän rakentamisen mitat täsmentyvät: kuntien väliset erot tulkinnoissa vähenevät
- Vaatimukset kohdennetaan tarkemmin tilojen käyttötarkoituksen mukaan

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017

§

Asetusta sovelletaan mm:

- Rakennusluvanvaraiseen **uuden** hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike-, varasto-, tuotanto- ja asuinrakennuksen rakentamiseen.
- **Korjausrakentamisen** osalta määräykset koskevat toimenpiteitä, joihin tarvitaan rakennuslupa.
 - Toimenpiteitä voivat olla: korjaus- ja muutostyö, kerrosalaan laskettavan tilan lisääminen tai käyttötarkoituksen muutos
 - Edelleen tarvitaan tapauskohtaista harkintaa: ”esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista”

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017

§

”Esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista”

- Rakennuksen ominaisuudet
 - rakennuksen ja tilojen rakenteet
 - kulttuurihistorialliset arvot

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017

§

*”Esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä **toimenpiteen laajuus** huomioon ottaen tarkoituksenmukaista”*

- **Toimenpiteen laajuus**
 - esimerkiksi jos korjaus tai käyttötarkoituksen muutos on laaja, koko rakennuksen esteettömyyttä on tarkoituksenmukaista parantaa.

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017

§

*”Esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laajuus huomioon ottaen **tarkoituksenmukaista**”*

- **Tarkoituksenmukaisuus**
 - mitä yleisemmässä käytössä rakennus on, sitä enemmän painottuu rakennuksen yhdenvertaisen käytön mahdollistaminen
 - mitä rajatumpi joukko käyttää rakennusta, sitä enemmän taloudellisilla näkökohdilla on merkitystä

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017

§

- Rakennukseen johtava kulkuväylä
- Sisäänkäynti
- Ovet
- Sisäinen kulkuväylä
- Rakennuksen muut tilat
- Yhteys tasojen välillä
- Wc- ja pesutilat
- Muu hygieniatila
- Kokoonntumistilat
- Majoitustilat

Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää lainsäädäntöä

- Rakennettu ympäristö
 - Asuinrakennukset
 - Muut kuin asuinrakennukset
 - Ulkoalueet
- **Liikkuminen**
 - Liikennevälineet ja -palvelut
- Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut
 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin
- Asenteet
 - Elämän moninaisuus

Koko **matkaketjun** tulee olla saavutettava ja esteetön.

- Kevytliikenne
- Pysäköinti
- Terminaali- ja pysäkkialueet
- Liikennevälineet
- Informaatio ja palvelu

Tieliikennelaki (2020)

Raideliikennelaki (2019)

Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää lainsäädäntöä

- Rakennettu ympäristö
 - Asuinrakennukset
 - Muut kuin asuinrakennukset
 - Ulkoalueet
- Liikkuminen
 - Liikennevälineet ja -palvelut
- **Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut**
 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin
- Asenteet
 - Elämän moninaisuus

Mm. palveluita digitalisoitaessa on tärkeää huolehtia **tiedon saavutettavuudesta**.

Verkkosivujen ja mobiilisovellusten sekä niiden sisältöjen on oltava sellaisia, että kuka tahansa voi niitä käyttää ja ymmärtää mitä niissä sanotaan.

Saavutettavuusdirektiivi (2016)

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (2019)

Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää lainsäädäntöä

- Rakennettu ympäristö
 - Asuinrakennukset
 - Muut kuin asuinrakennukset
 - Ulkoalueet
- Liikkuminen
 - Liikennevälineet ja -palvelut
- Kommunikointi, tiedonsaanti, palvelut
 - Tiedon saavutettavuus, monikanavaisuus, mahdollisuus ilmaista itseään ja pitää yhteyttä muihin
- **Asenteet**
 - Elämän moninaisuus

Yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä säädetään mm. **Suomen perustuslaissa (2000)**, **yhdenvertaisuuslaissa (2015)** ja **rikoslaissa (1995)**.

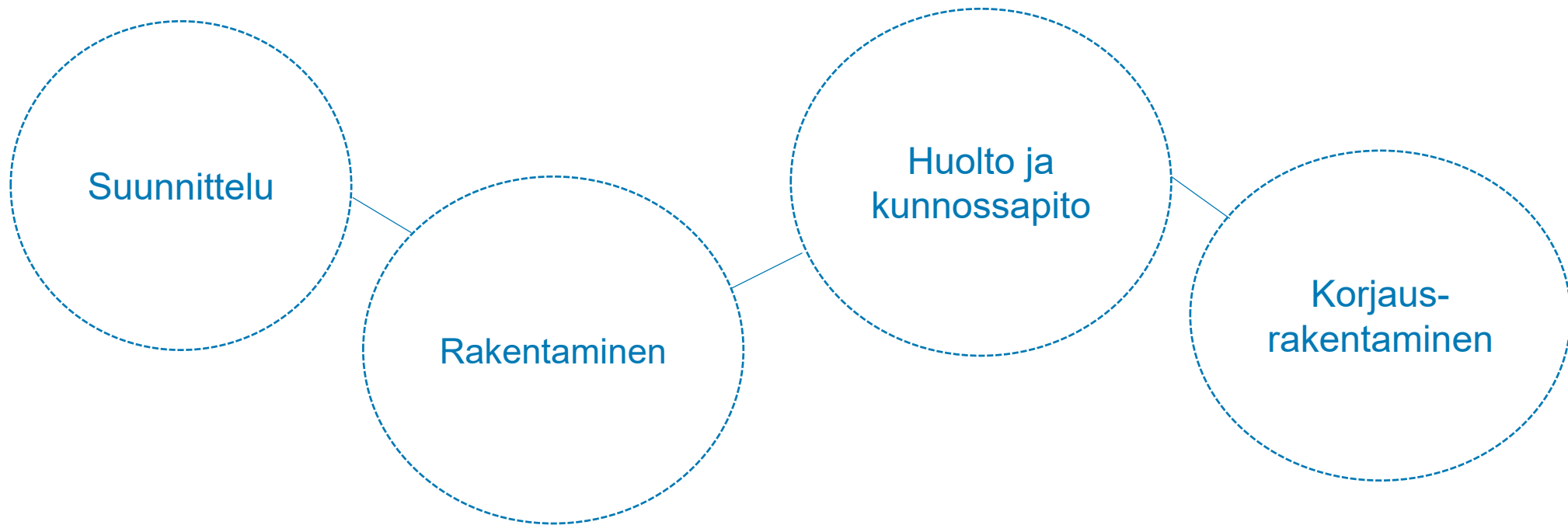
Sukupuolten tasa-arvosta sekä sukupuolen moninaisuudesta säädetään **tasa-arvolaissa (2015)**.

Kansallisten tuomioistuinten, Euroopan Unionin tuomioistuimen sekä Euroopan ihmisoikeustuomio-istuimen ratkaisukäytännöt ovat keskeisessä roolissa yhdenvertaisuuteen liittyvän oikeustilan kehittämisessä.

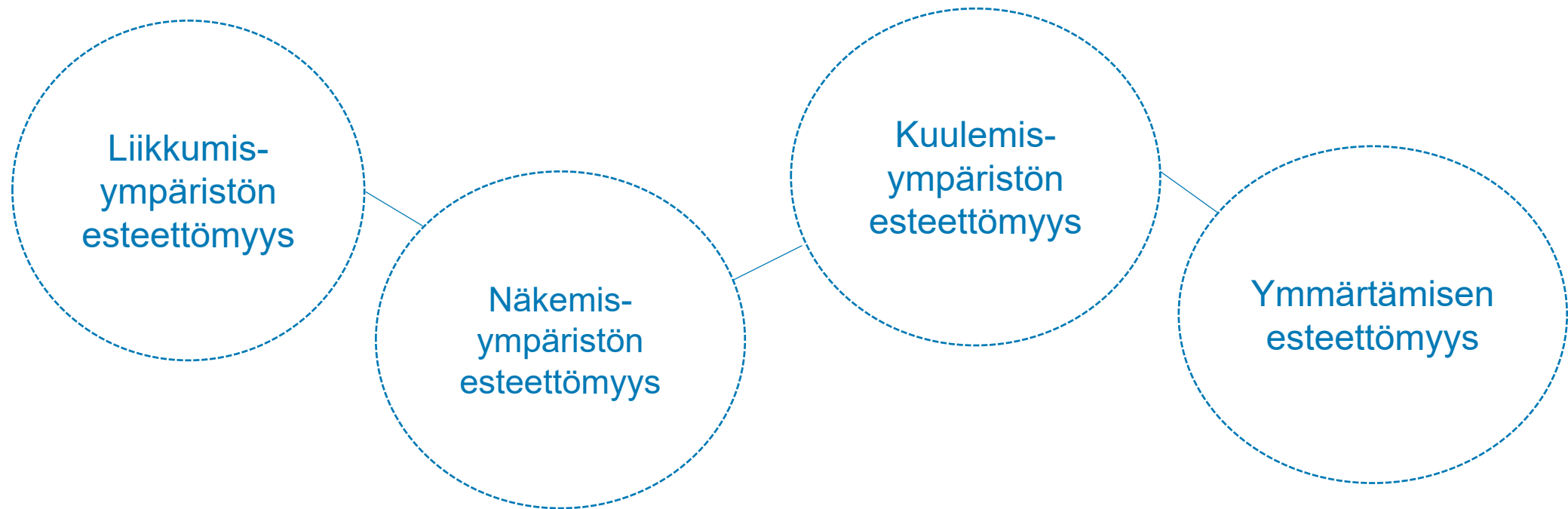
Esteettömyys on ...

Esteettömyys on **monen tekijän summa**, joka vaatii toteutuakseen erilaisten tarpeiden ymmärtämistä sekä tahtoa tehdä asiat paremmin kaikkien kannalta.

Esteettömyys on monen tekijän summa, joka vaatii toteutuakseen **erilaisten tarpeiden** ymmärtämistä sekä tahtoa tehdä asiat paremmin kaikkien kannalta.

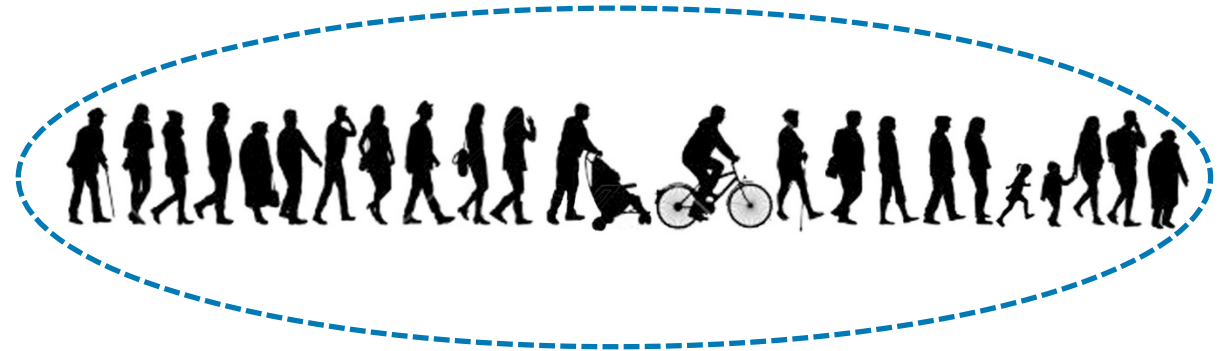

- **Liikkumisympäristön esteettömyys**
 - Tasoerojen ratkaisut, tilojen mitoitus
 - Opasteet
- **Näkemisympäristön esteettömyys**
 - Kontrastit / tilan hahmottamisen helpottaminen
 - Valaistus
 - Opasteet
- **Kuulemisympäristön esteettömyys**
 - Kuulon apuvälineet
 - Hyvä akustiikka
 - Opasteet
- **Ymmärtämisen esteettömyys**
 - Selkeät, helposti hahmotettavat tilat
 - Opasteiden ja informaation monikanavaisuus ja selkeys

Maija Louekari, Hetkiä

Esteettömyys on monen tekijän summa, joka vaatii toteutuakseen erilaisten tarpeiden ymmärtämistä sekä tahtoa tehdä asiat paremmin **kaikkien kannalta.**

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään heikoimmassa asemassa olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määrittellään heikoimmassa asemassa olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödyimme siitä.

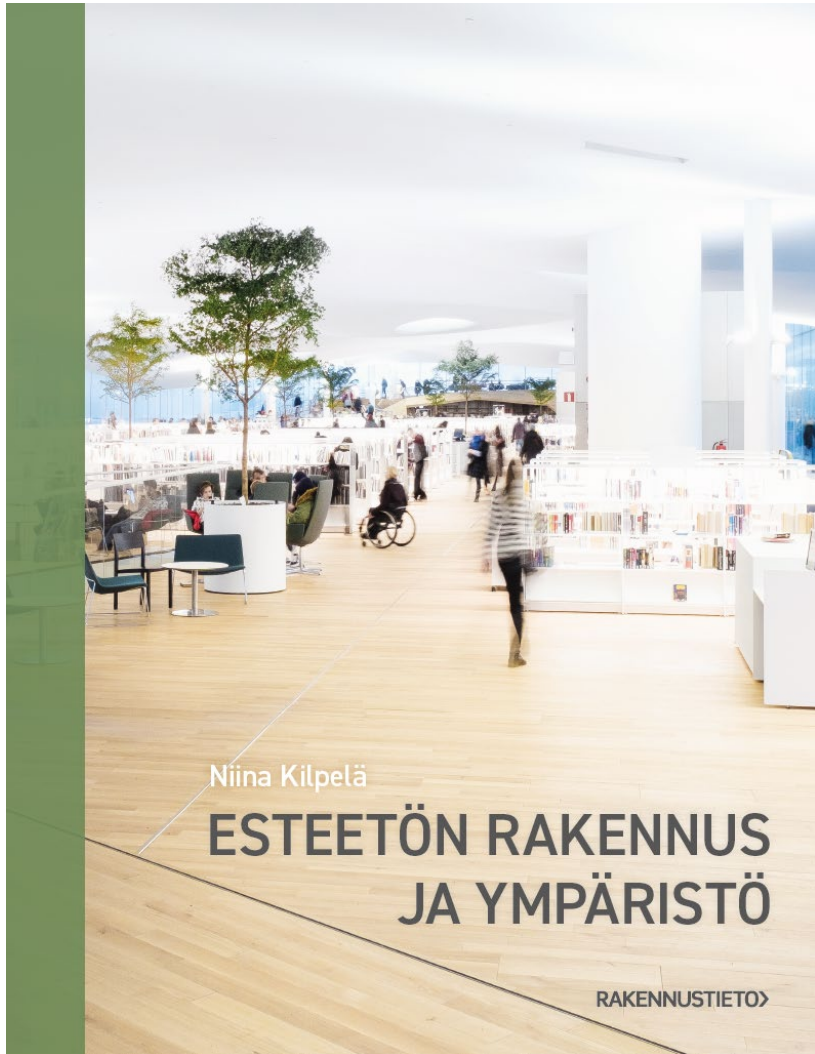
- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään heikoimmassa asemassa olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödyimme siitä.
- Esteettömässä ympäristössä on vähemmän liikkumis- ja toimimisesteisiä ihmisiä, on vain eri tavoin liikkuvia ja toimivia ihmisiä.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään heikoimmassa asemassa olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödyimme siitä.
- Esteettömässä ympäristössä on vähemmän liikkumis- ja toimimisesteisiä ihmisiä, on vain eri tavoin liikkuvia ja toimivia ihmisiä.
- Esteettömyys mahdollistaa yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen.

Työkaluja

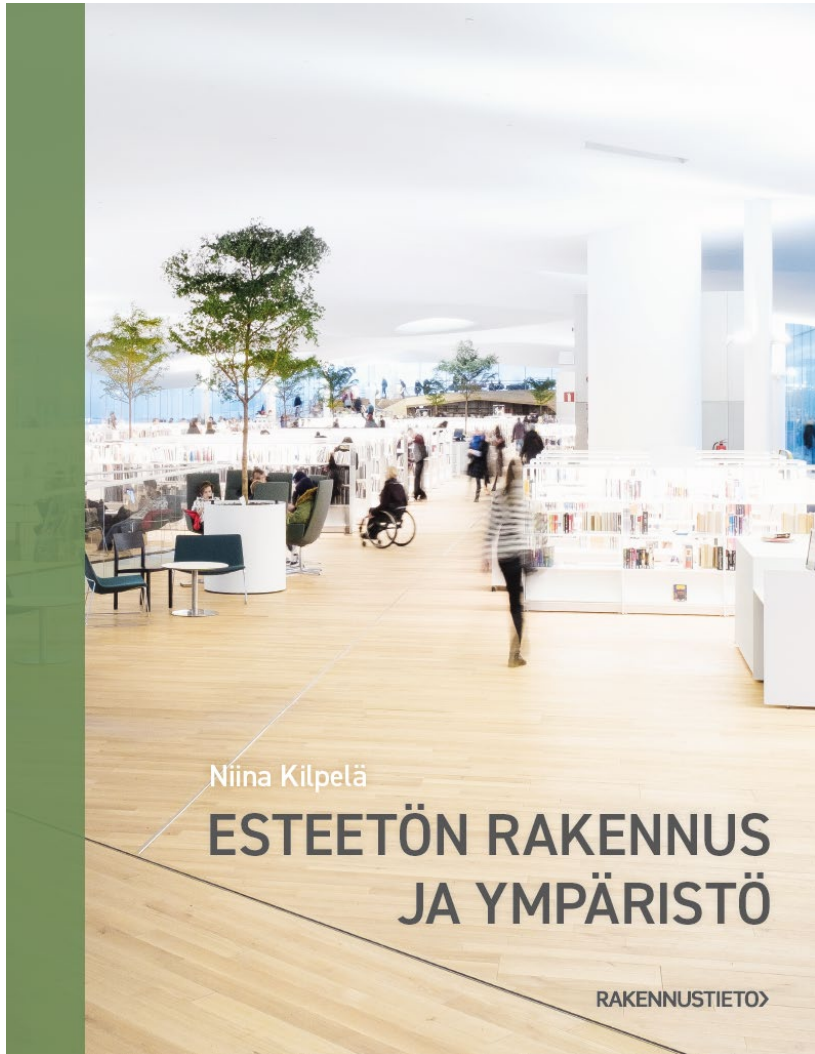

Esteetön Rakennus ja ympäristö -kirja

[https://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Uusi_opas_antaa_valineet_esteettomaan_ra\(49571\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Uusi_opas_antaa_valineet_esteettomaan_ra(49571))

- Opas esteettömän liikkumis- ja toimimisympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen.
- Oppaan pääasiallinen sisältö koskee muita kuin asuinrakennuksia, mutta ohjeita voi soveltaa hyvin myös asuntorakentamiseen.
- Vaikka kirja perustuu asetusten vaatimustasoon, sen tavoitteena on ohjata suunnittelemaan ja toteuttamaan rakennukset ja niiden ympäristöt vähimmäistasoa paremmin.

Esteetön Rakennus ja ympäristö -kirja

[https://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Uusi_opas_antaa_valineet_esteettomaan_ra\(49571\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Uusi_opas_antaa_valineet_esteettomaan_ra(49571))

”Hyvin suunniteltu, esteetön ympäristö soveltuu kaikkiin elämäntilanteisiin eikä toimiminen silloin riipu ihmisten toimintakyvystä.

Esteettömässä ympäristössä kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet asua, tehdä töitä, opiskella, harrastaa ja hoitaa asioitaan.

Kestävää ja pitkäaikaista käyttöä edistää se, että esteettömät tilat ovat muunneltavissa. Tällöin tilat joustavat ihmisen tarpeiden mukaan, ei päinvastoin.”

KAIKKIEN KASVOJEN KUNTA

Opas yhdenvertaisuuden edistämiseen
kunnan toiminnassa

Kaikkien kasvojen kunta – opas yhdenvertaisuuden edistämiseen kunnan toiminnassa

https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Kaikkien+kasvojen+kunta+_Opas+kuntien+yhdenvertaisuussuunnitteluun/74ef0f69-4453-e3d8-ff74-7f43abd14387/Kaikkien+kasvojen+kunta+_Opas+kuntien+yhdenvertaisuussuunnitteluun.pdf

- Opas kertoo yhdenvertaisuuden edistämisestä kunnassa: suunnittelusta ja toteutuksesta.

”Jokainen kuntalainen on yksilö. Riippumatta mistään henkilöön liittyvästä syystä kuntalaisella on oikeus palveluihin, osallisuuteen, turvalliseen ympäristöön. Yhdenvertaisuustyö ei koske vain vähemmistöjä, vaan se tekee kunnasta paremman aivan jokaiselle.”

Esimerkkejä kuntien tekemästä esteettömyydestä

Esimerkkejä kuntien tekemästä esteettömyydestä

- Selvitys kunnissa tehtävästä yhdenvertaisuustyöstä vuodelta 2018
<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1907-samalle-viivalle-havaintoja-kuntien-yhdenvertaisuustyosta>
- Muutamien kuntien vammaispoliittiset ohjelmat, jokaisessa oma osio esteettömyydestä
<https://vane.to/vammaisneuvostot/kunnalliset-vammaispoliittiset-ohjelmat>

Esimerkkejä kuntien tekemästä esteettömyystyöstä

Esteettömyysohjelmia / -suunnitelmia:

- Turku: https://ah.turku.fi/kasopelk/2017/0118001x/3489251.htm#_Toc469657555
- Tampere: <https://www.tampere.fi/liitteet/t/5lXselk6X/esteettomyysohjelma.pdf>
- Lappeenranta: <https://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=780e835b-2ea4-4cfc-833c-fcacb1ca6db1>
- Espoo:
[file:///C:/Users/lotta.kojo/Downloads/Esteet%C3%B6n%20Espoo%202020%20ohjelma_telan%20hyv%C3%A4ksym%C3%A4%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/lotta.kojo/Downloads/Esteet%C3%B6n%20Espoo%202020%20ohjelma_telan%20hyv%C3%A4ksym%C3%A4%20(3).pdf)
- Kuopio: <https://www.theseus.fi/handle/10024/72436> → opinnäytetyönä tehty esteettömyysohjelma
- Vantaa:
https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/109278_2007_Vantaan_esteettomyysohjelma.pdf
- Kouvola: <https://docplayer.fi/5836630-Perusturvapalvelut-2011-kouvolan-esteettomyysohjelma.html>
- Helsinki: https://www.hel.fi/static/hki4all/suunnitelma/Helsingin_kaupungin_esteettomyysuunnitelma.htm

Esimerkkejä kuntien tekemästä esteettömyystyöstä

Esteettömyysohjelmia / -suunnitelmia:

- Mikkelä: <https://hallinta-mikkeli.kunta-api.fi/wp-content/uploads/2018/07/Esteett%C3%B6myyssuunnitelma.pdf>
- Oulun kaupungin esteettömyyssivut: <https://www.ouka.fi/oulu/rakennusvalvonta/esteettomyys>
- Suomussalmi: <http://suomussalmi.oncloudos.com/kokous/20191631-5-1.PDF> → Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Sipoo: https://www.sipoo.fi/easydata/customers/sipoo/files/1_keke_2016/kuntasuunnittelu/esteettamyysohjelma.pdf

Kiitos!

Johanna Hätönen
vs. vastaava esteettömyysasiantuntija
Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE

johanna.hatonen@invalidiliitto.fi
044 7650 521

www.invalidiliitto.fi/esteettomyys

Mukana luomassa yhdenvertaista ja esteetöntä Suomea.

Esteettömyys näkövammaisten näkökulmasta

Juha Sylberg

esteettömyysasiantuntija

gsm. [050 5965025](tel:0505965025)

Twitter: [@Jsylberg](https://twitter.com/Jsylberg)

7.9.2020

HAASTEITA

Näkövammaisten kohtaamia ongelmia rakennetussa ympäristössä

- orientoitumisen eli suunnistautumisen vaikeus
- etäisyyksien arviointi
- opasteiden lukeminen
- törmääminen, kompastuminen tai putoaminen

Väestö ikääntyy:

- Ympäristön hyvä hahmotettavuus on suoraan yhteydessä turvallisuuteen

- Haasteena tuoda hyvät ratkaisut suunnittelijoiden tietoisuuteen ja minimoida toteutusvaiheessa tapahtuvat esteettömyyttä heikentävät muutokset

Kalasadaman metroaseman portaat

Kamppi

Kontrastiraita tulee olla joka askelman kohdalla.

Portaasta tulee varoittaa 600-1200 mm ennen ensimmäistä tasoeroa.

- **Askelman etureunassa tulee olla kontrastiraita**, joka muodostaa tummuuskontrastin askelman pinnan kanssa.
- Tumma kontrastiraita erottuu paremmin vaaleista askelmista kuin vaalea tummista.
- Käsijohde tulee olla molemmin puolin ja jatkua n 300 mm ennen ja jälkeen portaan.

Kontrastit & värit

- Kontrasteilla luodaan tilaa, joka hahmottuu myös näkövammaiselle.
- Värien käyttö parantaa tilan hahmotettavuutta. Merkityksellistä on niiden suhde tumma – vaalea asteikolla.
- Näkövammaiset hyötyvät suurista väripinnoista tilanhahmotuksen apuna.
- Pääsääntöisesti suurten pintojen (katto, seinät) tulisi olla vaaleita valon heijastumisen vuoksi ja pienten väripintojen (ovet, listoitus, kalusteet) tummempia. Lattian yleisväri on tummempi kuin seinien, jotta tila hahmottuu helpommin.
- Värien käyttö on suotavaa näkövammaisten kannalta sisustuksessa ja arkkitehtuurissa. Lasiarkkitehtuuri yhdistettynä yleiseen harmaaseen sävytykseen on näkövammaiselle haastava toimintaympäristö.
- Toivottavaa rohkeutta tulisi löytyä myös julkisissa kohteissa.

Ongelmat valaistustilanteissa

- Suuret valaistuserot ulko- ja sisätilojen välillä aiheuttavat hankaluuksia. Sisääntuloaulojen ja eteistilojen tehokas valaistus on erityisen tärkeää.
- Valaistusvoimakkuuksien suuri vaihtelu huonetiloissa ja niiden välillä vaikeuttaa myös niiden näkemistä.
- Häikäistymistä aiheuttavat huonosti häikäisysoijatut valaisimet ja ikkunoista tulviva luonnonvalo.
- Ongelmatilanne näkövammaiselle on kirkas valopiste näkökentässä muutoin hämärässä huoneessa, joka estää kaiken muun näkemisen.

Käytännöt vaikuttavat esteettömyyteen

- Tilankäyttötavan muutokset voivat vaikuttaa esteettömyyteen

HAASTEITA

Kauppakeskus DIXI

*Kongens Nytorv,
Kööpenhamina*

TUNNUSTELTAVAT OPASTEET

- Kohokarttojen muoto raideliikenteessä on määrittynyt EU-direktivin myötä

Tikkurilan aseman kohokartta on 15 asteen kulmassa.

Kohokartalle ohjaa opastava lattialista.

Tikkurilan asema

TUNNUSTELTAVAT OPASTEET

- EU:n direktiiviesteettömyys raideliikenteessä säätelee näkövammaisopastusta laajasti

Tikkurilan asema

Vuoronumeron sijaan pyydetään apua avustajapainikkeesta.

Tikkurilan asemalla on avustajapiste, mutta löytyykö?

Tikkurilan asema

Ääniopasteet

- Liikkuminen ja suunnistautuminen perustuu ensisijaisesti kuuloon ja tuntoaistiin.
- Helpottavat suunnistautumista kohteeseen kuten esim. rakennuksen pääovelle oven yläpuolelle asennettavan **äänimajakan avulla**.
- Ääntä kohti voi mennä tai siitä voi etääntyä eli sitä voi käyttää kuultavana maamerkinä.
- Myös **toimintaäänet** ovat opastavia ääniä kuten metroaseman liukuportaat.
- Äänten tunnistamista häiritsee liian suuri tai vaimea kaiku, melu tai äänen peittyminen liikenteen ääneen. Talvella lumi vaimentaa äänet ulkona.
- Opasteäänen tulisi olla ärsyttämätön esim. nakuttava tai linnunlaulua muistuttava ääni, ei jatkuvasti piippaava ääni.
- Suunnittelutoimisto WSP Finlandin tekemä ääni kuunneltavissa:

<https://drive.google.com/file/d/10HsAX5--j8H9rpO60rppFDGkH72pKXo/view?usp=sharing>

- Äänimajakan voi aktivoida älypuhelimella vain tarpeen tullen jolloin se ei häiritse sivullisia. www.axessible.fi
- Äänillä on suuria eroja siinä, miten ne auttavat suunnistamaan niitä kohti. Tietokoneella käsitellyillä opasteäänillä ovat hyvä kuuluvuus ja suunnistautumista auttava äänen rakenne.

OPASTEET

- Haasteita muodostuu puutteellisesta opastuksesta

- Opasteet tehdään tulosteina
- Kiinnitetään lasipintaan
- Ei yhtenäisyyttä
- Vaikeita havaita
- Muodostavat sekavan kokonaisuuden

Esimerkkinä Kontulan terveysaseman sisääntulon opasteet

OPASTEET

- Haasteita

Esimerkkinä I-liiton toimitalon kerrosopasteet

- Opasteiden värityksen tulee olla yhtenäinen ja erottua tilan muusta värityksestä.
- Parhaiten erottuvat tummat kuviot vaalealla pohjalla.
- Tärkeintä on taustan ja kirjaimen / symbolin välinen kontrasti, mahdollisimman hyvä.
- Näkövammaisille värillä ei väliä, vain kontrastilla tumma-vaaleasteikolla.

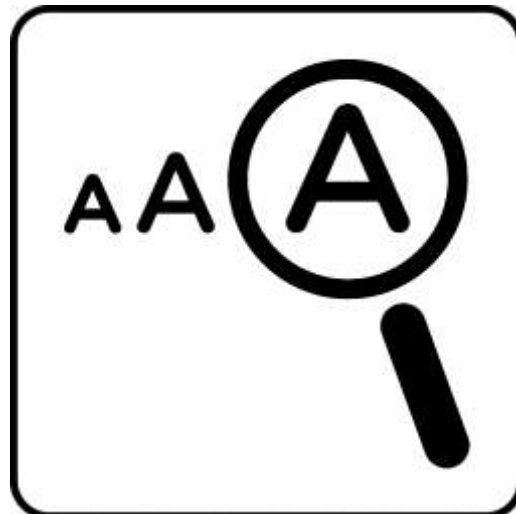
Näin suuri kerrosnumero ei enää palvele tarkoitustaan

Opasteet

- Huoneopasteiden (mm. wc-kyllit) tulee sijaita seinällä oven avautumispuolella silmän korkeudella.
- Sokeille on tärkeää että tekstit ja **piktogrammit** ovat koholla, jolloin opaste on tunnisteltavissa.
- Jos käytetään **pistemerkintöjä**, ne tulee sijoittaa kyllin alareunaan.

- Helsinki kaikille projektin esteettömät symbolit: osa testattu myös kohosymbolina.

Tässä RT kortissa ohjeet hyvään opastamiseen

RT[®]

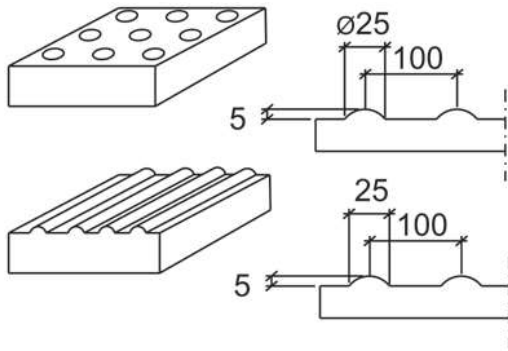
RTS 17:14

KIINTEISTÖN OPASTEET

Tässä ohjeessa esitetään suunnitteluohjelta opasteiden sijoituksesta, havaittavuudesta, rakenteesta, valaistuksesta, teksteistä, symboleista, opasteissa käytettävistä väriyhdistelmistä sekä tuntoon perustuvista opasteista.

Ohjaavat /varoittavat laatat

- Ohjaavissa laatoissa käytetään pitkittäistä kohoraitaa
- Varoittavissa huomiolaatoissa kupolimaista kohokuviointia.
- Opaslaattojen kohokuviointi ei saa aiheuttaa jalankulkijoille liukastumis- tai kompastumisvaaraa. Kohokuvion korkeus on 5 mm (+/- 1mm).
- Laatan tulee erottua selvästi sekä tunto- että värikontrastina ympäröivästä materiaalista, jotta sitä voi seurata valkoisella kepillä tai kulkemalla raidan päällä että katseella.
- Opaslaattoja asennetaan systemaattisesti ja vain tarkoin valittuihin kohteisiin. Liiallinen määrä opasteita aiheuttaa sekaannusta.
- Ohjaavaa laatan tulee olla mahdollisimman yhtäjaksoinen ja sen tulee johdattaa selkeästi kohteeseen, kuten sisäänkäynnin luokse tai hissien kutsunapin eteen. Ohjaavan laatan leveyden tulee olla 300–600 mm.
- Ohjaavan kuvioinnin tulee olla mieluiten koholla, sillä pitkittävät urat täyttyvät helposti roskista, jolloin niitä voi olla vaikea tunnistaa.
- Monissa kohdissa ohjaava metallilista on jälkiasennettava ratkaisu.

Kaikilla uusilla ja korjattavilla asemilla tulee noudattaa yhtenäistä käytäntöä näkövammaisten opastuksessa

1. Varoittavat kohokuviot
Tarkoituksena varoittaa näkövammaista esim. laiturin reunasta, risteyksestä tai portaista.

2. Ohjaavat laatat ja listat
Tarkoituksena johdattaa näkövammaisen turvallisesti esimerkiksi laiturialueelta uloskäynnille.

3. Huomioalueet
Tarkoituksena ilmoittaa esim. reitin risteyskohdasta, jossa ei ole putoamisen tai törmäämisen vaaraa.

Kilon rautatieaseman laiturimerkintä

Glowway kohokuvaio

HISSI

- Hissi varustettu äänimajakalla
- Kerrosnumero kuulutetaan puheella
- Äänimerkki kertoo hissien saapumisesta kerrokseen
- Kerrospainikkeet loogisessa järjestyksessä
- Kerrospainikkeet tunnistettavissa tuntoaistin avulla
- Hälytyspainikkeen tulee erottua selkeästi

Tunnusteltava hissien painikkeet

liris-talon hissit

SUOJATIEN MERKITSEMINEN

- Suojatien löytyminen hankalaa, jos liikennevaloissa ei ole äänimerkkiä

Teollisuuskatu; HKR-testi

1-kiven noppakiviraita on liian kapea havaittavaksi valkoisella kepillä

- Suojatien kohta merkitään mielellään painonapin kohdalle johtavalla tuntoon perustuvalla 3 nupukiven poikkiraidalla
- Äänimerkki on paras tapa auttaa kaikkia näkövammaisia
- Reunatuessa 40 mm korkoero on välttämätön näkövammaisille
- Keskikorokkeen puuttuminen tekee ylityksen vaaralliseksi
- **2-kiven noppakiviraita** pyöräilyn ja jalankulun erottamiseen

Sisäänkäynti on helposti havaittavissa ja erottuu selkeästi muusta julkisivupinnasta:

- katos sisäänkäynnin yhteyteen
- korkeampi valaistustaso sisäänkäynnin kohdalla opastaa ja estää häikäistymistä valaistustason vaihtuessa
- huomioalue sisäänkäynnin edessä
- pyörälliset apuvälineet tai opaskoiran tassut eivät saa jäädä kiinni mahdollisen ritilän tms. pintaan

SISÄÄNKÄYNTI

Pääsisäänkäynti on esteetön:

- sisäänkäynnissä on automaattisesti toimivat ovet
- sisäänkäynnin yhteydessä ei ole tasoeroja
- sisäänkäynti on varustettu ääni- ja valo-opasteella

liris-talon pääsisäänkäynti

ESTEETÖN REITTI

Esteetön reitti sisäänkäynniltä hissiin, portaille ja palvelupisteisiin:

- kulkureitti on mitoitettu riittävän leveäksi, käyttäjien tarpeet huomioiden
- pääreitti on opastettu kontrastiraidalla ja esim. metallilistalla
- selkeä kartta rakennuksesta, josta saa tietoa myös tuntoaistin välityksellä
- valaistuksella tuetaan tilan hahmottamista ja suunnistautumista
- hisseille vievä reitti on opastettu esim. metallilistalla ja tarvittaessa opastekyltein

liris-talon pääkäytävä: kontrastiraita eroaa myös taktuaalisesti ympäröivästä lattiapinnasta

liris-talon hissit: opastus kutsupainikkeille

Puumerkki-luontopolku, Kivinokka, Helsinki

- Käsin tunnusteltavat kartat ja opasteet
- Sanakartta alueesta ladattavissa nettisivuilla
- Esteettömät tai helppokulkuiset kulkureitit ja pysähtymispaikat

ULKOILUALUEET

Puumerkki-luontopolku, Kivinokka, Helsinki

Tuoreimmat ohjeet://www.sujuva.info/

ASEMAYMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYSSUUNNITTELUOHJE

- SUJUVA on asemaympäristön esteettömyyssuunnittelua sujuvoittava visualisoitu kooste esteettömyysmääräyksistä-, ohjeista ja suosituksista. Se palvelee suunnittelijoita, tilaajia sekä ylläpitäjiä. Selkeän, helppokäyttöisen, visualisoidun esteettömyysohjeistuksen tavoitteena on ohjata suunnittelijoita esteettömien ratkaisujen valintaan suunnittelutyössään sekä auttaa ylläpitämään tilojen esteettömyyttä.

Esteetön reitti

- [Esteetön reitti](#)
- [Kulkuväylät ulkotilassa](#)
- [Taktiiliopasteet ulkotilassa](#)
- [Taktiiliopasteet sisätilassa](#)

Liikenneyhteydet

- [Pysäkki](#)
- [Suojatie](#)
- [Pysäköinti](#)
- [Saattoliikenne](#)

Opastus

- [Asema-alueen esteettömät opasteet](#)
- [Selkokartta](#)
- [Koho-opasteet](#)

Valaistus

- [Valaistus ulkotilassa](#)
- [Valaistus sisätilassa](#)

Sisäänkäynti

- [Ulko-ovi](#)
- [Tuulikaappi](#)

Sisätilat

- [WC, sisäpuolelta](#)
- [WC, ovi](#)
- [Asiointitila, automaatti](#)

Tasoerot

Ääniympäristö

Turun seudun esteettömyyskoordinaattorin tehtävät?

Esteettömyys / Saavutettavuus

Esteettömyydessä tärkeää:

Rakennettu ympäristö, kuten opasteet, kyltit, kynnykset, portaat, hissit ja hissinpainikkeet, luiskat, katukiveykset, liikennevalot ja ovet sekä joukkoliikennevälineet, laitteiden ja työkalujen muotoilu, automaattit sekä tuotepakkausten merkinnät.

Saavutettavuudessa tärkeää:

Tiedon saatavuus, ymmärrettävyys ja käyttö, kuten verkkosivut, verkkopankit, sähköposti, some-sivustot, verkkolomakkeet, tietokoneohjelmat, kirjastot, puhelinpalvelut, aikataulut ja reittioppaat, kirjat ja lehdet sekä kuvailutulkkaus

Tehtävä:

Esteettömyyskoordinaattorin työtehtävät kuuluvat pääasiallisesti rakentamiseen ja kiinteiden tilojen, kulkemiseen ja liikenne- ja ympäristöjen toimivuuteen liittyviin asioihin, joissa roolina on ohjata erilaisia toimijoita huomioimaan esteettömyysasioita ja valvoa lainsäädännön toteutumista.

Esteettömyyskoordinaattorin tehtävä on ollut tähän saakka ollut erittäin positiivisesti mielenkiintoinen ja monipuolinen, mutta samalla haastavuutta on riittänyt kaikilla tasoilla.

Kuntien verkkosivujen saavutettavuus

- Etusivun tarkistus WCAG tason AA mukaiseksi

The image shows a screenshot of the Porvoo city website. The header features the word "PORVOO" in large, bold, black letters. To the right of the header, there are links for "Yhteystiedot", "Anna palautetta", and "Asioi verkossa". Below the header, there is a navigation bar with several menu items: "MATKAILU & VAPAA-AIKA", "TERVEYS & HYVINVOINTI", "ASUMINEN & YMPÄRISTÖ", "VARHAISKASVATUS & KOULUTUS", "ASIOINTI & PÄÄTÖKSENTEKO", and "YRITYKSET & ELINKEINOELÄMÄ". To the right of the navigation bar, there is a search bar with the text "FT" and "HAKU". The main content area features a large, scenic photograph of a harbor at sunset, with many boats docked at the piers. In the bottom right corner, there is a chat window titled "Kunta-Kati" with a question mark icon and a close button. The chat window contains a message from the user: "Hei! Olen Kunta-Kati, Porvoon kaupungin reipas digitaalinen työharjoittelija. Vastaan mielelläni kaupunkia koskeviin kysymyksiin. Huomaathan, että olen tekoäly ja opettelen vielä työtäni. Kiitos kärsivällisyydestäs!" and a response from the chatbot: "Miten voin auttaa?". At the bottom of the page, there is a footer with the text "sivustollamme evästeitä. Jatkamalla hyväksyt evästeiden käytön. Lisätietoa" and a small logo in the bottom right corner.

Kuntien verkkosivujen saavutettavuus

- Etusivun tarkistus WCAG tason AA mukaiseksi

SIPOO SIBBO

- Kunta ja päätöksenteko >
- Sosiaali- ja terveyspalvelut >
- Koulutus ja varhaiskasvatus >
- Asuminen ja ympäristö >
- Kulttuuri ja vapaa-aika >
- Business Sipoon >
- Asiakaspalvelu ja yhteydenotot >

Yrityssuunnistus Sipoossa 3.8.–5.9.

Lue lisää

Pikalinkkejä

- Sähköiset palvelut & lomakkeet
- Info ja aukioloajat
- Myytävät tontit
- Valtuuston kokoukset
- Avoimet työpaikat
- Esityslistat ja pöytäkirjat
- Tarjouspyynnöt
- WILMA
- Puhelinnumerot

Uutiset

02.09.2020
Sipoon kunta satsaa ulkoiluun
AJANKOHTAISTA

Tapahtumat

25.08.2020
Sipoon koulukuljetusperiaatteita on muutettu vaarallisten teiden luokituksen osalta - Tarkista lapsesi koulutie ja hae tarvittaessa koulukuljetusta

Asiakaspalvelu

Tervetuloa!
Kuinka voimme auttaa? Ethän jätä meille henkilötietojasi. Kiitos!

F-U alueellinen esteettömyy... 20:38

JA

Kuntien verkkosivujen saavutettavuus

Sisällön tarkistus WCAG tason AA mukaiseksi

The screenshot shows the website for Vammaispalvelut Porvoo. The page layout includes a top navigation bar with categories like MATKAILU & VAPAA-AIKA, TERVEYS & HYVINVOINTI, ASUMINEN & YMPÄRISTÖ, VARHAISKASVATUS & KOULUTUS, ASIOINTI & PÄÄTÖKSENTEKO, and YRITYKSET & ELINKEINOELÄMÄ. A search bar and social media icons are also present.

The main content area is titled "Vammaispalvelut" and contains several sections:

- Ajankohtaista**: A section with a heading "Ohjeet henkilökohtaisen avun käyttäjille ja tuottajille koronatilanteen ajaksi".
- Vammaispalvelut**: A section describing services for people with disabilities, mentioning that services are tailored to individual needs and that a personal assessment is conducted.
- Vaikeavammaisten palveluja ovat**: A list of services including transportation, housing, and personal assistance.
- Muita palveluita ja tukitoimia ovat**: A list of additional services like equipment, mobility aids, and specialized housing.

On the right side, there is a "Kunta-Kati" chat window. The chat message reads: "Hei! Olen Kunta-Kati, Porvoon kaupungin reipas digitaalinen työharjoittelija. Vastaan mielelläni kaupunkia koskeviin kysymyksiin. Huomaathan, että olen tekoäly ja opettelen vielä työtäni. Kiitos karsivallisyystestasi!" Below the chat window is a text input field with the placeholder "Kirjoita kysymyksiä tähän".

At the bottom of the page, there is a footer with the text: "Käytämme sivustollamme evästeitä. Jatkamalla hyväksyt evästeiden käytön. Lisätietoja".

Kuntien verkkosivujen saavutettavuus

Lomakkeiden tarkistus WCAG tason AA mukaiseksi
PDF lomakkeissa käytetään PDF/A muotoa

Tiedosto Muokkaa Näytä Dokumentti Kommentit Lomakkeet Työkalut Lisäasetukset Ikkuna Ohje

VAMMAISPALVELUHAKEMUS
Vammaispalvelut / Kehitysvammahuollon palvelut

Sivu 1 / 4

PORVOO BORGÅ

Saapunut ____/____ 20____

1. HAKIJAN HENKILÖTIEDOT

Sukunimi ja etunimet	
Henkilötunnus	Ammatti
Katuosoite	Puhelin
Postinumero ja postitoimipaikka	Sähköpostiosoite
Lähiomainen tai edunvalvoja, nimi ja yhteystiedot	Kotikunta

Kuntaliiton sivuilta löytyy opas kirjastojen saavutettavuuden parantamisesta

Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus

Näkövammaisten liiton sivuilta löytyy lisää ohjeita esteettömyydestä

Saavutettavuus ja esteettömyys

Näkövammaisten palvelujen, liikenteen, laitteiden ja sovellusten käyttöä helpottavat saavutettavat ja esteettömät ratkaisut. Niistä on yleensä apua myös kaikkien muiden arkeen.

Saavutettavuus →

Saavutettava verkkopalvelu tai sovellus on toimiva, selkeä ja helppo käyttää. Saavutettavat sivustot ja palvelut palvelevat paitsi näkövammaisia, myös kaikkia muita käyttäjiä.

Esteettömyys →

Esteettömät ratkaisut takaavat turvallisen liikkumisen ja laitteiden käytön itsenäisesti, riippumatta henkilön näkökyvystä tai muista rajoituksista.

Dokumentit ja julkaisut →

Tiedostojen saavutettavuutta voi parantaa niin kirjoitus-, taitto- kuin tallennusvaiheessakin. Näiltä sivuilta löydät ohjeita saavutettavien dokumenttien ja julkaisujen tuottamiseen.

<https://www.nkl.fi/fi/saavutettavuus-ja-esteettomyys>

PDF esityksen käytettävyysraportti

- Kun esitys tallennetaan PDF muotoon (PDF/A suositeltu) sen käytettävyys tulee tarkistaa esim. Adoben sisäänrakennetulla käytettävyystarkistimella.
- Tämän esityksen raportti näyttää tältä:

The screenshot shows the Adobe Acrobat Pro interface with a PDF accessibility report open. The report is titled 'Käytettävyysraportti' and provides details about the document's accessibility status.

Käytettävyysraportti

Tiedostonimi :
IU alueellinen esteettömyys ja saavutettavuus.pdf

Tarkistusasetus:
Adobe PDF

Voit löytää helpokäyttöisyysvirheet tämän raportin avulla. Voit korostaa PDF-tiedoston virheen sapsauttamalla kursorin virheen kohdalla olevaa linkkiä.

Raportin sisältö

- [Yksityiskohtainen raportti](#)
- [Yhteenveto](#)
- [Korjausvirheet](#)
- [Tiedote](#)

Yksityiskohtainen raportti

Sivujen sisältövirheet

Sivu 1: [Seuraava sivu](#)

- Sarkainjärjestys ei ehkä vastaa rakenteen järjestystä. ([Sarkainjärjestyksen määrittäminen](#))

Sivu 10: [Seuraava sivu](#) | [Edellinen sivu](#)

- Sarkainjärjestys ei ehkä vastaa rakenteen järjestystä. ([Sarkainjärjestyksen määrittäminen](#))

Sivu 30: [Seuraava sivu](#) | [Edellinen sivu](#)

- Sarkainjärjestys ei ehkä vastaa rakenteen järjestystä. ([Sarkainjärjestyksen määrittäminen](#))

Rakennevirheet

- 20 kuvaelementtiä, joilla ei ole vaihtoehtoista tekstiä. ([Vaihtoehtoisen tekstin lisääminen](#))

Saavutettavuus verkkopalveluissa

Tapio Haanperä

tapio.haanpera@kvl.fi

0505588666

Mitä on saavutettavuus?

Mitä tarkoitetaan, kun sanotaan, että jollain on “toimintarajoite”?

Mitä tarkoitetaan, kun sanotaan, että palvelu on ”saavutettava”?

**”GOOD DESIGN ENABLES
BAD DESIGN DISABLES”**

Termejä ja sanastoa

- **Saavutettavuus**: viestintä ja digitaaliset palvelut - esimerkiksi verkkosivut
- **Esteettömyys**: rakennettu ympäristö
- **Accessibility**: saavutettavuus + esteettömyys
- **Apuvälineteknologia**: avustavia laitteita ja/tai ohjelmistoja, jotka mahdollistavat tietokoneen käytön toimintarajoitteisille käyttäjille.
- **WCAG**: Web Content Accessibility Guidelines (suom. Verkkosisällön saavutettavuusohjeet)

Ketkä hyötyvät saavutettavuudesta?

- Näköön liittyvät rajoitteet
- Kuuloon liittyvät rajoitteet
- Motoriset ja fyysiset rajoitteet
- Kognitiiviset haasteet
- Puhevammat
- Neurologiset sairaudet

Vamma tai toimintarajoite

	Pysyvä	Tilapäinen	Tilanteeseen liittyvä
 <u>Näkö</u>	Vaikeasti heikkonäköinen, sokea, värisokea	Kaihi, silmälasit unohtuneet kotiin	Kirkas auringonpaiste, kännykän käyttö kävellessä
 <u>Kuulo</u>	Kuuro, vaikeasti heikkokuuloinen	Korvatulehdus	Kova melu, ei halua häiritä muita kirjastossa
 <u>Motorinen</u>	Pysyvä ongelma käsien ja/tai sormien kanssa	Loukkaantuminen - Käsi "paketissa"	Lapsi sylissä, tärisevä ja heiluva linja-auto

Mitä muuta hyötyä on saavutettavuudesta?

- Iän tuomat haasteet
- Vanha teknologia
- Hitaat tietoliikenneyhteydet
- Kielelliset vaikeudet
- Sivuston kieli eri kuin oma äidinkieli
- Hyvin harvoin nettiä käyttävät
- Hakukoneoptimointi ja puhekäyttö

Miksi panostaa saavutettavuuteen?

- **Sosiaaliset syyt:** parantaa tasa-arvoa vammaisten ja toimintarajoitteisten käyttäjien kannalta
- **Tekniset syyt:** johtaa parempilaatuiseen tekniseen toteutukseen, mikä takaa paremman toimintavarmuuden kaikilla laitteilla ja selaimilla
- **Taloudelliset syyt:** tavoitetaan koko kohdeyleisö, pienemmät ylläpitokulut (vähemmän korjaamista ja muutostarpeita), pienempi tarve tukipalveluille
- **Lainsäädäntö:** eri mailla on eritasoiset vaatimukset -> paremmat vientimahdollisuudet
- **Hyödyttää kaikkia:** johtaa parempaan suunnitteluun, tuloksena helppokäyttöisempi palvelu ihan kaikille

Avustavat teknologiat

Avustavat teknologiat tarjoavat perustan käytölle. Loppu on kiinni siitä, miten verkkosivusto on suunniteltu ja toteutettu.

- Ruudunlukuohjelmat
 - Puhesyntetisaattorit ja pistenäyttö
- Ruudunsuurennusohjelmat
- Kytkinohjaimet + sovellukset
- Erikoisnäppäimistöt ja -hiiret
- Kuulolaitteet
- Puheohjaus

- Selainten lisäosat ja tietokoneen asetukset

Saavutettavuudesta ovat vastuussa

Suunnittelijat (käyttöliittymäsuunnittelijat, graafiset suunnittelijat, yms.)

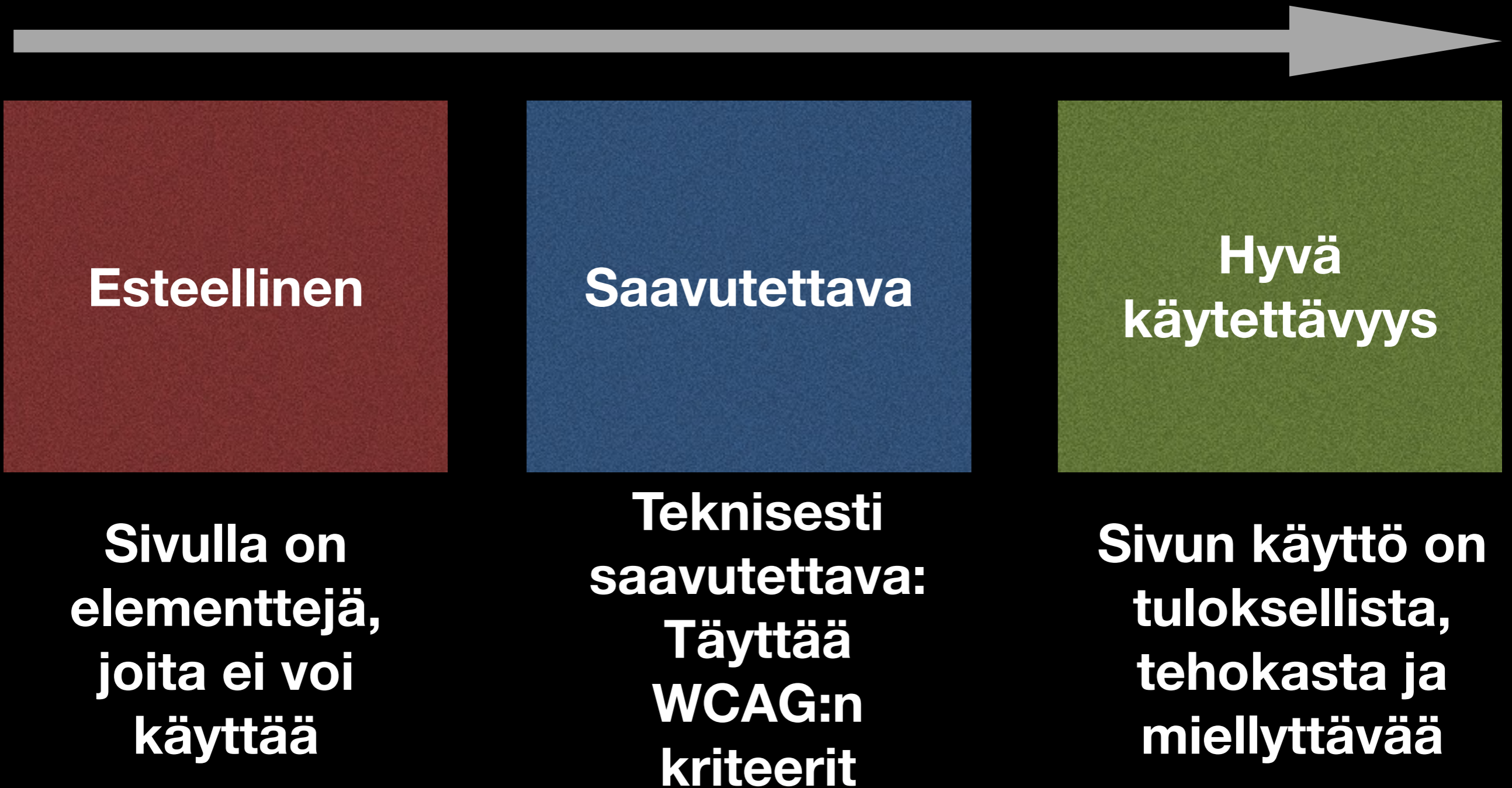
Toteuttajat (koodaajat)

Sisällöntuottajat ja viestinnästä vastaavat

Myös tilaajalla on vastuu:

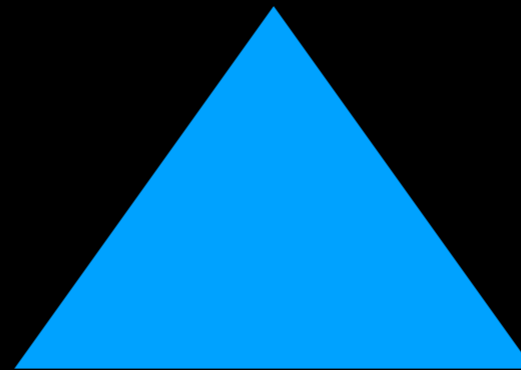
Pitää osata vaatia saavutettavuutta.

Suunnittelun eri tasot

Mitä on saavutettavuus?

Tekninen saavutettavuus (WCAG)

**Suunnittelu ja
käytettävyys
kaikille**

**Selkeät ja
ymmärrettävät
sisällöt**

Verkosta löydettyä

Kela maksaa suoraan koulutuksen järjestäjälle sen osan koulumatkatesta, joka on myönnetty koulukuljetuksen perusteella. Koulutuksen järjestäjälle korvataan koulukuljetuksesta aiheutuneet kustannukset, joista on vähennetty kuukausittainen matkaosuutemme 43 euroa. Koulutuksen järjestäjälle suoraan maksettava osuus on koulumatkatukeanne.

Selkokeskuksen versio

Kun käytät koulukuljetusta, Kela maksaa koulumatkatuen suoraan koulutuksen järjestäjälle.

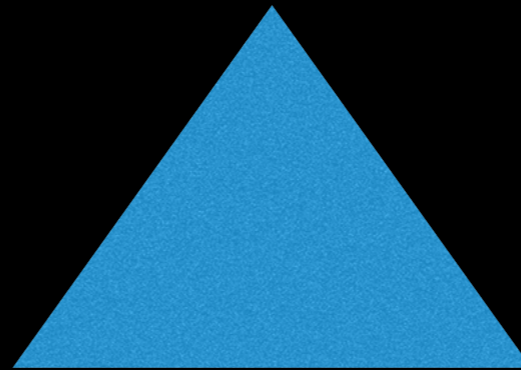
Koulukuljetus maksaa sinulle itsellesi enintään 43 euroa kuukaudessa.

Kognitiivinen saavutettavuus

Käytettävyys on saavutettavuutta:

Osalle käyttäjistä huono käytettävyys (“vaikea
käyttöinen palvelu”) luo ylitsepääsemättömiä esteitä
—> Palvelua ei voi käyttää - se ei ole saavutettava.

Tekninen saavutettavuus

Suunnittelu ja
helppokäyttöisyys
kaikille

Selkeät ja
ymmärrettävät
sisällöt

Kognitiiviset rajoitteet (1/2)

- **Muisti** - Työmuisti, säilömuisti (pitkäaikainen muisti), visuaalinen, visuospatiaalinen (tilan hahmottaminen suhteessa itseeseen),...
- **Toiminnanohjaus** – Tunteiden hallinta ja itsetuntemus, toiminnan suunnittelu ja toteutus; arviointi
- **Päättely** – Looginen päättely, matemaattinen älykkyys, yleistäminen
- **Keskittyminen** – valikoiva keskittyminen, pitkäaikainen keskittyminen, tarkkaavaisuus

Kognitiiviset rajoitteet (2/2)

- **Kieli ja lukutaito** - Puheen ymmärtäminen, audittiivinen erottelu, nimeäminen, mekaaninen lukutaito
- **Visuaalinen hahmottaminen**
- **Tieto** – Kulttuuritietämys, jargon, metaforat, sanonnat

Kognitiivinen saavutettavuus

- Selkeä ja ymmärrettävä kieli.
- Palvelun käyttö ei riipu käyttäjän muistista tai päättelykyvystä.
- Tee eri toiminnoista helposti tunnistettavia.
- Esitä eri elementit ja osiot loogisessa järjestyksessä.
- Selkeä ulkoasu ja fontti.
- Anna riittävästi palautetta suoritetuista toiminnoista.
- Käyttäjän näkökulma!

Selkeät sivupohjat

Banneri

Haku

Päänavigaatio

Alanavigaatio

Pääsisältö

Lisätiedot
(pääsisältöön
liittyvät)

Alatunniste - Footer

Kognitiivinen saavutettavuus

- Sivun eri osat tunnistettavia
 - Pääsisältö, valikot, sivun yläosa, haku, lisätiedot, alatunniste
- Perustoiminnot tunnistettavia
 - Linkit, painikkeet, lomakekentät, otsikot, sisältöteksti jne.
- Ulkoasu ja toiminta yhtenäisiä ja toimivat odotetusti
- Navigaatiovalikon järjestys looginen ja sisältää käyttäjälle tuttuja termejä

Lainsäädäntö

Lainsäädäntö + saavutettavuus

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

Yhdenvertaisuuslaki

Hallintolaki

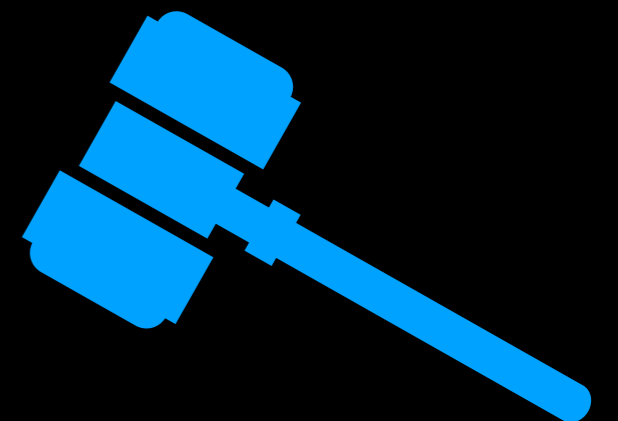
YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden
oikeuksista

Suomen Perustuslaki

EN 301 549

EU:n Esteettömyysdirektiivi

Section 508

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

Pohjana Euroopan unionin direktiivi julkisten elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta (EU 2016/2102), "saavutettavuusdirektiivi"

Hyväksytty eduskunnassa 12.2.2019

Minimivaatimuksena Verkkosisällön saavutettavuusohjeiden noudattaminen (WCAG 2.1)

Viranomaisen on lisäksi varmistettava palvelun helppokäyttöisyys

Valvonnasta ja ohjeistamisesta vastaa Etelä-Suomen AVI

Saavutettavuusseloste (1/2)

- Kuvaa, miten organisaatio täyttää lain vaatimukset.
- Listataan kaikki poikkeukset, miltä osin lain vaatimuksia ei täytetä.
- Organisaatiot voivat vedota kohtuuttomaan rasitteeseen, mikäli osa vaadituista kohdista olisi organisaatiolle “kohtuuton rasite”.
- Verkkosivulla tulee olla mekanismi käyttäjäpalautteen antamiseksi.

Saavutettavuusseloste (2/2)

- Yhteystiedot yhteisöistä/yksiköistä/henkilöistä, jotka vastaavat saavutettavuudesta ja käyttäjäpalautteena lähetettyjen pyyntöjen käsittelystä.
- Vapaaehtoisesti voi myös mainita: kuvaus organisaation sitoutumisesta saavutettavuuteen, julkaisupäivämäärä, viimeisimmän suuren päivityksen aika, puhelintuen yhteystiedot, arviointiraportti.
- Selosteen pitää olla helposti saatavissa ja se on tarjottava saavutettavassa muodossa

Lain siirtymäajat - “DEADLINET”

23.9.2019

- Julkisen puolen verkkosivut, jotka on otettu käyttöön 23.9.2018 tai myöhemmin

23.9.2020

- Kaikki julkisen sektorin verkkosivut (ja kaikki käytön kannalta olennaiset multimediasisällöt sekä ladattavat dokumentit)
- Kaikki multimediasisällöt, jotka on julkaistu 23.9.2020 tai sen jälkeen.
- Kaikki ladattavat dokumentit (esim PDF), jotka on julkaistu 23.9.2018 tai sen jälkeen.

1.1.2021

- Lain piiriin kuuluvat yksityisen sektorin verkkosivut - pankit, vakuutusyhtiöt, energia, vesi, sähkö, yms.

23.6.2021

- Mobiilisovellukset
- Ekstranetit ja intranetit, jotka on otettu käyttöön tai uudistettu perusteellisesti 23.9.2019 tai myöhemmin

Yhdenvertaisuuslaki

Henkilökohtaiset kohtuulliset mukautukset vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi.

Mahdollisuus vaatia “kohtuullisia mukautuksia”:

“Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoritua työtehtävistään ja edetä työuralla.”

WCAG 2.1 - Verkkosisällön saavutettavuusohjeet

= Lain minimivaatimukset

Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG 2.1)

WCAG 2.1 - Periaatteet

1. Havaittava (Perceivable)

Taso A
"Perus"

2. Hallittava (Operable)

Taso AA
Laki vaatii

3. Ymmärrettävä (Understandable)

Taso AAA
"Tosi hyvä"

4. Lujatekoinen (Robust)

WCAG - Rakenne

Periaatteet

Ohjeet

Onnistumiskriteerit

1. Havaittava

2. Hallittava

3. Ymmärrettävä

4. Lujatekoinen

Mitä WCAG-arviointiin kuuluu?

- Kaikkien onnistumiskriteerien (49 kpl AA-tasolla) pitää mennä läpi kaikilla sivuilla.
- Suurilla sivustoilla käytännössä yleensä arvioidaan etusivu, erilaiset sivupohjat, lomakkeet, erikoissisältö - ei jokaista yksittäistä sivunäkymää.
- Jos löydetään ongelma,
 1. kuvataan ongelma,
 2. kerrotaan missä se on ja
 3. annetaan ratkaisuehdotus

WCAG 2 - Huomioitavaa

- Ei kata kaikkia ongelmia joita vammaiset henkilöt kohtaavat verkossa
- Kattaa heikosti oppimisen ja ymmärtämisen ongelmat, kielelliset vaikeudet, lievemmät kognitiiviset rajoitteet
- Monet kriteerit ovat tulkinnanvaraisia
- Ei huomioi palvelun käytettävyyttä: saavutetaanko tavoitteet tuloksellisesti, tehokkaasti ja tyytyväisenä

Esimerkkejä WCAG

2.1 vaatimuksista

Esimerkit pohjautuvat W3C:n WCAG Easy Checks listaan

1. Sivun otsikko (page title)

2.4.2 - Sivuoitsikot

- ♦ Jokaisella verkkosivulla on otsikko, joka näkyy selainikkunan tai välilehden otsikkopalkissa
- ♦ Otsikon tulisi kuvata sivun sisältöä

2. Kielen määrittäminen

3.1.1 - Sivunäkymän kieli tulee määrittää HTML-koodissa.

3.1.2 - Mikäli sivulla on eri kielillä kirjoitettuja osioita, tulee näiden kieli määrittää erikseen.

```
html.no-js.js
<!DOCTYPE html>
▼ <html class="no-js js" lang="fi" > = $0
  ▼ <head>
    <meta charset="utf-8">
    <meta charset="utf-8">
```

Esimerkkisivun HTML-koodista huomataan, että sivun kieleksi on määritelty suomi - `<... lang="fi-FI" ...>`

3. Tekstivastineet

1.1.1 - Kaikella ei-tekstuaalisella sisällöllä tulee olla tekstivastine, joka kuvaa sen sisältöä

- ◆ **Kuvien tekstivastineet:**

- ◆ alt-attribuutissa teksti, joka kertoo, mitä kuvassa on
- ◆ tyhjä, jos kuva on koriste tai sisältö on kerrottu muualla
- ◆ jos kuva on linkki, tekstivastine kertoo linkin kohteen

- ◆ **Lomakekentille**

- ◆ kentän nimessä kerrotaan, mitä kenttään on tarkoitus syöttää

- ◆ **Kuvaajien ja infografiikoiden tekstivastineet:**

- ◆ Ei alt-attribuutissa, vaan tekstinä samalla sivulla tai linkki sisällöstä kertovalle sivulle

Yleiset Näkyminen Edistynyt

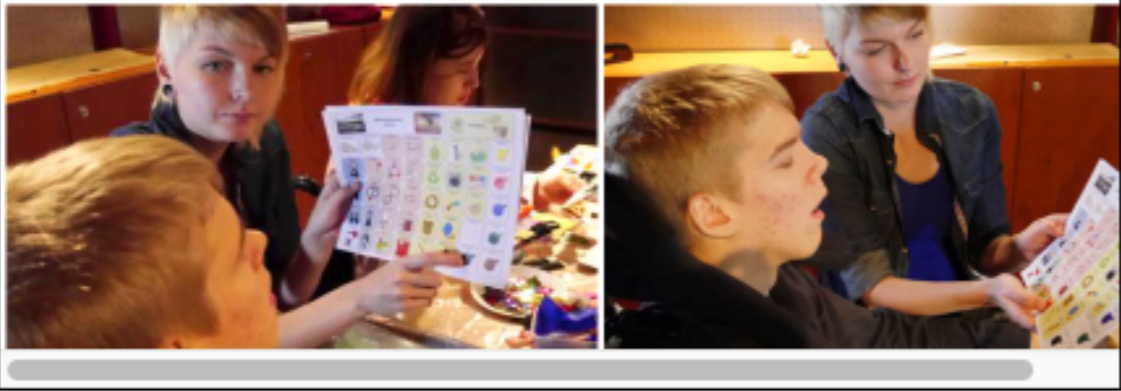
Yleiset

Kuvan URL

Kuvan kuvaus

Otsikko

Esikatselu

Kuvan lisääminen Drupal-sisällönhallintajärjestelmässä

 harakka.jpg
13.3.2015
25 KB
880 x 242

URL

Otsikko

Kuvateksti

Vaihtoehtoinen teksti

Kuvaus

Kuvan lisääminen Wordpress-sisällönhallintajärjestelmässä

```

```

4. Visuaalinen merkitys myös koodissa tai tekstinä (1/2)

1.3.1 - Informaatio ja suhteet

2.4.6 Otsikot ja nimilaput

- ♦ Otsikoissa, linkeissä, painikkeissa ja muissa elementeissä, joiden ulkoasu antaa vihjeen niiden tarkoituksesta, tulisi käyttää oikeaa merkkäusta myös HTML-koodissa.
- ♦ Esimerkki: Ei siis riitä, että otsikko kirjoitetaan suuremmalla fontilla ja lihavoidaan. Se pitää myös ohjelmallisesti merkitä otsikoksi HTML-koodissa:

```
<h1>Tämä on sivunäkymän ensimmäinen otsikko</h1>
```


4. Visuaalinen merkitys myös koodissa tai tekstinä (2/2)

- ♦ Alla olevassa kuvassa on vihreitä neliöitä, jotka kuvaavat sitä, onko lippuja vielä saatavilla.
- ♦ Vihreiden neliöiden lisäksi sama tieto tulisi olla myös tekstinä: "Paikkoja saatavilla".

LIPUT		KALENTERINÄKYMÄ		1	2	▶
TAPAHTUMA ▶	PAIKKAKUNNAT ▶	PÄIVÄMÄÄRÄ ▲	☐ LIPPUJA SAATAVILLA			
WE WILL ROCK YOU, ENSI-ILTA	HELSINKI Messukeskus Amfi -teatteri	pe, 17.4.2020 19:00	☒ Liput alkaen 39,00 €		Liput	
WE WILL ROCK YOU	HELSINKI Messukeskus Amfi -teatteri	la, 18.4.2020 14:00	☒ Liput alkaen 39,00 €		Liput	
WE WILL ROCK YOU	HELSINKI Messukeskus Amfi -teatteri	la, 18.4.2020 19:00	☒ Liput alkaen 39,00 €		Liput	
WE WILL ROCK YOU	HELSINKI Messukeskus Amfi -teatteri	ke, 22.4.2020 19:00	☒ Liput alkaen 39,00 €		Liput	

5. Tekstin ja taustan välinen tummuuskontrasti - 1.4.3

- ◆ Tekstin (tai tekstiä esittävän kuvan) ja taustan välinen tummuuskontrastisuhde on oltava vähintään **4,5:1** (normaalkokoinen teksti) tai 3:1 (suuri teksti)

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

[Suomeksi](#) [På svenska](#) [In English](#)

[RSS](#) [Yhteystiedot](#) [Anna palautetta](#) [Selkosuomi](#)

Tarkennettu haku

[Etusivu](#)

[Kansanedustajat](#)

[Lakien säätäminen](#)

[Hallituksen valvonta](#)

[EU-asiat](#)

[Talousarvio](#)

[Kansainvälinen toiminta](#)

[Tietoa eduskunnasta](#)

Kansanedustajat

Kansanedustajan työ ja tehtävät
Puhemiehistö
Toimielimet
Palkkiot ja kulukorvaukset
Eläkkeet
Vaalit ja vaalirahoitus
Verkostot ja ystävyyshymät
Nykyiset kansanedustajat
Kansanedustajat aakkosittain
Mieskansanedustajat
Naiskansanedustajat

Eduskuntaryhmät

Keskustan eduskuntaryhmä
Kokoomuksen eduskuntaryhmä
Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä
Sininen eduskuntaryhmä
Perussuomalaisten eduskuntaryhmä

Valtiopäiväasiat

Hallituksen esitykset
Valiokuntien mietinnöt
Valiokuntien lausunnot
Eduskunnan vastaukset
Välikysymykset
Kirjalliset kysymykset
Suulliset kysymykset
Kansanedustajien lakialoitteet
Kansanedustajien talousarvioaloitteet
Lisätalousarvioaloitteet
Kansanedustajien lakialoitteet
Keskustelualoitteet
Kansalaisaloitteet
Pääministerin ilmoitukset
Valtioneuvoston selonteot
Valtioneuvoston tiedonannot
Valtioneuvoston kirjelmät
Valtioneuvoston E-sehitykset

Valiokunnat

Suuri valiokunta
Perustuslakivaliokunta
Ulkoasiainvaliokunta
Valtiovarainvaliokunta
Tarkastusvaliokunta
Hallintovaliokunta
Lakivaliokunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
Puolustusvaliokunta
Sivistysvaliokunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Talousvaliokunta
Tulevaisuusvaliokunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Ympäristövaliokunta

Tietoa eduskunnasta

Vierailulle eduskuntaan
Kansalaisinfo
Esitteet ja videot
Medialle
Nuorten eduskunta
Eduskunnan hallinto
Yhteystiedot
Eduskuntasanasto

Eduskunnan kirjasto

Eduskunnan arkisto
Aineistot ja aihealueet
Tietopaketit
Lakihankkeiden tietopaketit
Palvelut
Suosittelemme
Selma-kokoelmatietokanta
Palautetta kirjastolle

Tekstin ja taustan välinen tummuuskontrasti on tässä pienimillään 2.2:1

Mutkatonta pankkiasiointia OP- mobiilissa

Mobiiliavaimella vahvistat pankkitapahtumasi helposti ja turvallisesti OP-
mobiilissa. Lue lisää ja kokeile!

Lue lisää ja kokeile!

Käytetyimmät palvelut

Ajankohtaista

<https://www.op.fi/henkiloasiakkaat>

6. Tekstin koon muuttaminen

- ◆ Käyttäjät voivat muuttaa tekstin kokoa joko muuttamalla
 - ◆ pelkän tekstin kokoa selaimesta käsin,
 - ◆ kaikkien elementtien kokoa selaimesta käsin tai
 - ◆ tekstin kokoa asetuksista.

7. Käyttäminen näppäimistöllä

- ♦ Kaiken toiminnallisuuden tulee olla käytettävissä näppäimistöllä (2.1.1, 2.1.2, 2.4.3, 2.4.7)
- ♦ Linkkien, painikkeiden, ja muiden toimintojen tulee olla toteutettu niin, että näppäimistökohtaisen voi siirtää niihin, kohdistin on selkeästi näkyvissä ja että komponentti reagoi kun se aktivoidaan näppäimistöllä
- ♦ Hiirellä raahaamisen tai kosketuksen avulla käytettäviä toimintoja varten täytyy olla omat käyttöliittymäkomponenttinsa (myös 2.5.1 vaatii tätä)
- ♦ Käytännössä verkkosivua tulee voida selata käyttämällä sarkainta (Tab), nuolinäppäimiä, välilyöntiä, Esc-näppäintä sekä Enter-näppäintä.

DEMO

8. Linkin tarkoitus

- ◆ 2.4.4 - Linkin tarkoitus tulisi selvittää linkkitekstistä siinä yhteydessä, missä linkki sijaitsee
- ◆ Linkkitekstin tulee kuvata, mihin sivulle linkki vie, tai mitä linkistä tapahtuu.

Uutiset

Kaupparekisterissä olevien yritysten määrä kasvanut hieman viime vuodesta – osakeyhtiö yleisin yritysmuoto
17.08.2018

OM tiedottaa: Yritystoiminnan aloittamista halutaan helpottaa poistamalla yksityisten osakeyhtiöiden vähimmäispääomavaatimus
10.08.2018

PRH mukana Yritys 2018 - tapahtumassa 4.-5.9.2018 Helsingin Messukeskuksessa
08.08.2018

Heinäkuun tuore tavaramerkki: SisuTeacher
31.07.2018

Varoitus harhaanjohtavista, laskunnäköisistä tavaramerkkien tarjouskirjeistä
12.07.2018

Suomessa tuotevääreännökset aiheuttavat vähiten taloudellista haittaa verrattuna muihin EU-maihin
10.07.2018

Näytä lisää >

Esimerkki kriteerin läpäisevästä linkistä.

”Näytä lisää” ei välttämättä aina ole kuvaava linkkiteksti, mutta tässä se on esitetty kontekstissa, joka antaa vihjeen mitä näytetään lisää, joten teksti on riittävän kuvaava.

ICT-alan
ammattilainen: töitä
tarjolla juuri sinulle!
Nyt avoinna
erikoissuunnittelijan
ja
sovellussuunnittelija

Mietitkö oman
yrityksen
perustamista?
Julkiset
yrityspalvelut esillä
4.-5.9.2018 Yritys
2018 -tapahtuman

Avoin työpaikka
PRH:ssa:
sovellussuunnittelija
. Lue lisää ja tee
hakemus
Valtiolle.fi:ssä:
<https://www.prh.fi/fi>

Mietitkö oman
yrityksen
perustamista?
Julkiset
#yrityspalvelut esillä
4.-5.9.2018
#Yritys2018

LATAA LISÄÄ

Esimerkki hylätyistä kriteeristä. (www.prh.fi - kuvan tummuuskontrastia on parannettu jälkikäteen)

Lataa lisää ei ole saman elementin sisällä kuin sen yläpuolella olevat laatikot, joten ei ole selvää mitä ladataan lisää.

Eedellisellä sisällöllä ei ole otsikkoa, joka kertoisi, mistä sisällöstä on kyse.

Uudistettu versio samasta kohdasta

Otsikko kertoo, mitä sisältöä sen alapuolella on

PRH sosiaalisessa mediassa

PRH:n uutiskirje on ilmestynyt!
Pääjuttuna WIPO:n pääjohtajan Francis Gurryn haastattelu siitä, miten tekoäly haastaa datan

PRH:n uutiskirje on ilmestynyt!
Pääjuttuna WIPO:n pääjohtajan Francis Gurryn haastattelu siitä, miten tekoäly haastaa datan

Uutiskirjeemme on ilmestynyt! Aiheina mm.
Uuden #tavaramerkki-lain merkittävimmät muutokset, #tekoäly

Tapahtumaa voit seurata myös verkossa
<https://t.co/SrAacHSF>
Tw
<https://t.co/Hyt2xSlaej>

LATAA LISÄÄ SOMESTA

Linkkiteksti kertoo käyttäjälle, mitä siitä tapahtuu

www.prh.fi - kuvan tummuuskontrastia on parannettu jälkikäteen

9. Lomakkeet

- ◆ Lomake-elementtien toteutuksessa (koodi) tulee ottaa saavuetavuus huomioon.
- ◆ Lomakkeet on voitava täyttää käyttäen pelkkää näppäimistöä (ilman hiirtä).
- ◆ Jos käyttäjä täyttää lomakkeen virheellisesti, tästä on ilmoitettava ja ohjeistettava käyttäjää saavutettavassa muodossa.
- ◆ 3.3.1 - Jos lomakkeella havaitaan syötevirhe, sen paikka osoitetaan ja virheen kuvaus esitetään tekstimuotoisena
- ◆ 3.3.2: Lomakekentissä tulee olla nimilaput (label), jotka kertovat, mitä tietoa kenttään on tarkoitus syöttää ja missä muodossa
- ◆ 3.3.3: Jos lomakella havaitaan virhe, käyttäjälle ehdotetaan miten sen voi korjata

tokmanni.fi - kuvakaappaus sen jälkeen, kun käyttäjä on täyttänyt toimitustiedot puutteellisesti ja yrittänyt lähettää lomakkeen

Toimitusosoite

Sähköpostiosoite *
12341234 ?

Syötä toimiva sähköpostiosoite (esim. matti.meikalainen@osoite.fi).
Voit luoda tilin kassan jälkeen.

Etunimi *
Matti

Sukunimi *
Tämä on pakollinen kenttä.

Yritys

Käyttäjää ohjeistetaan jokaisen virheellisesti täytetyn lomakekentän kohdalla.

Täyttämättä jätettyjen pakollisten lomakekenttien kohdalla käyttäjälle ilmoitetaan: "Tämä on pakollinen kenttä".

Puhelinnumero *
qwer ?

Syötä kelvollinen numero tähän kenttään.

Lomakekentät pitää merkitä oikein HTML-koodiin.

Alla on esitetty esimerkki muun muassa siitä, miten lomakekentän nimilappu (label) voidaan yhdistää sille kuuluvaan syötekenttään.

Yritys <label for="yritys">Yritys</label>

```
<input id="yritys" type="text"
autocomplete="organization">
```

Katuosoite * <label for="katuosoite">Katuosoite</label>

```
<input id="katuosoite" type="text" required
autocomplete="address-line1">
```

HTML ja muut yleisesti käytössä olevat web-teknologiat mahdollistavat usein monta erilaista tapaa ratkaista sama asia. Yllä olevan kuvan esimerkki voidaan siis toteuttaa muillakin tavoilla siten, että se on edelleen saavutettava.

10. Liikkuva ja välkkyvä sisältö

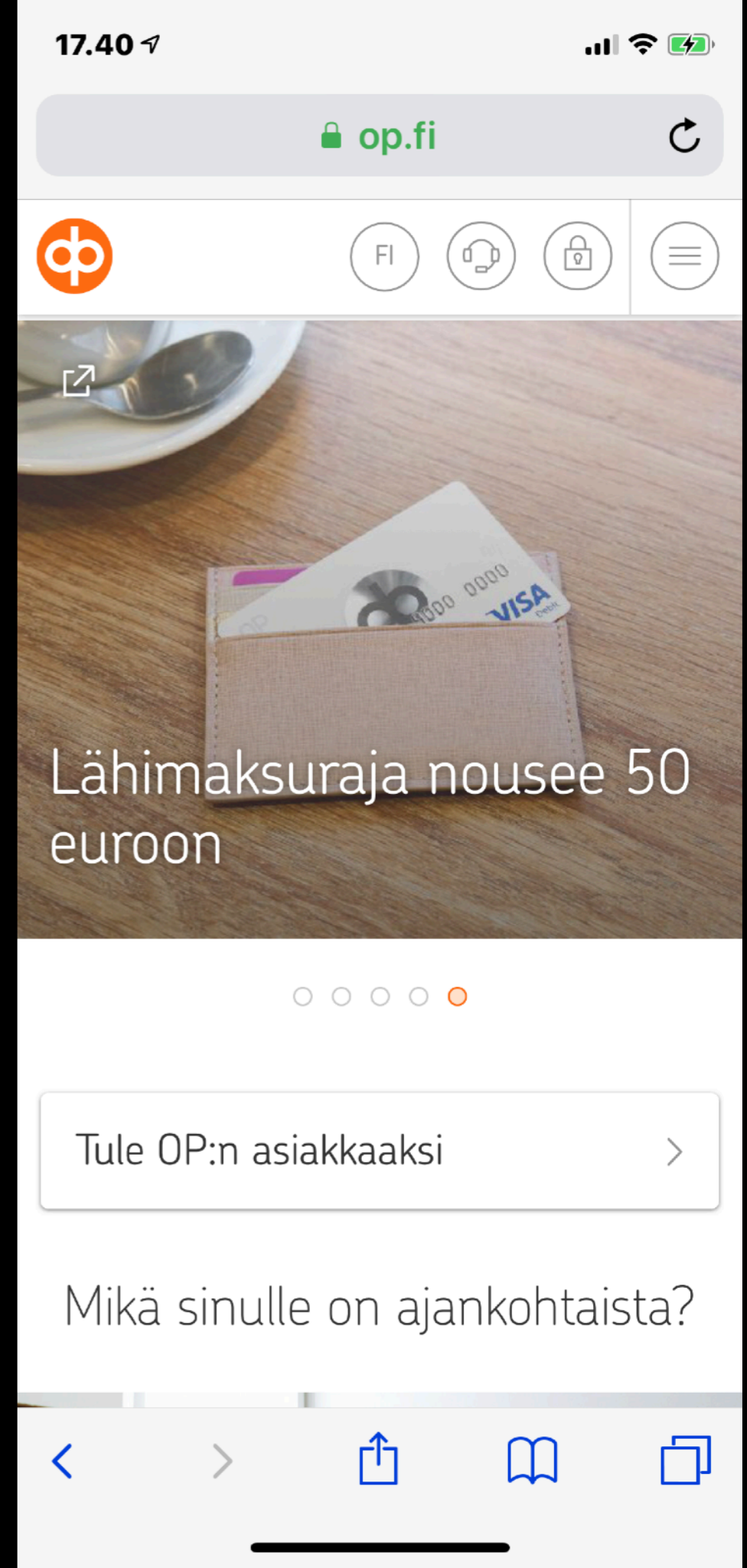
- ◆ 2.2.2 - Automaattisesti käynnistyvän liikkuvan, välkkyvän tai vierivän sisällön voi keskeyttää, pysäyttää tai piilottaa käyttäjän toimesta
- ◆ Esimerkiksi: karusellit, rullaavat uutisvirrat, mainokset, videot, animaatiot, yms.
- ◆ Mahdollisia ongelmia käyttäjille:
 - ◆ vaikeuksia lukea itsestään muuttuvaa tai liikkuvaa sisältöä,
 - ◆ liikkuva ja välkkyvä sisältö voi häiritä verkon lukemista ja selaamista,
 - ◆ aiheuttaa kohtauksia, mikäli sisältö välkkyy yli kolme kertaa sekunnissa, vie suuren osan näytön tilasta sekä on melko kirkas.
- ◆ <https://www.alandsbanken.fi>

11. Multimedia (video ja ääni)

- ◆ 1.2.x - Kaikille videoille ja äänitiedostoille tulisi antaa vaihtoehtoinen esitystapa.
- ◆ Tämä auttaa henkilöitä, joilla on aistirajoitteita, havaitsemaan esimerkiksi videoissa näkyvän ja kuuluvan sisällön.
- ◆ Tämän takia WCAG 2 AA-tason läpäisemiseksi videoiden tulee olla:
 - ◆ tekstitettyjä kuulovammaisia varten sekä
 - ◆ kuvailutulkattuja näkörajoitteisia käyttäjiä varten.
- ◆ <https://www.invalidiliitto.fi/hissi-videot>
- ◆ Yle Areenasta voi katsoa Muumeja kuvailutulkattuna

12. Responsiivisuus

- Sivua voi selata kännykällä ilman sivusuuntaista vierittämistä.
 - Sisällöt voidaan esittää yhdellä palstalla, joka on 320 CSS-pikseliä leveä.
- Poikkeuksena tilanteet, jotka vaativat sivusuuntaista vierittämistä, kuten kartat tai suuret datataulukot.

- 1.Sivun otsikko (page title)
- 2.Sivun ja sivun osien kieli (lang)
- 3.Tekstivastineet (kuvat, painikkeet, lomakkeet)
- 4.Visuaalisen ilmeen suhde koodiin (esim. otsikko ei saa vain näyttää otsikolta, se pitää olla myös ”koodattu” otsikoksi <h>)
- 5.Tekstin ja taustan välinen tummuuskontrasti
- 6.Tekstin koon muuttaminen
- 7.Käyttäminen näppäimistöllä
- 8.Linkin tarkoitus
- 9.Lomakkeet
- 10.Vilkkuva ja itsestään liikkuva sisältö
- 11.Multimedia (videot ja audio)
- 12.Responsiivisuus

Kysymyksiä?

Tapio Haanperä
tapio.haanpera@kvl.fi
tel. 0505588666

Kiitos!

Miksi pykälien mukaan suunniteltu ei ole esteetöntä?

Minna Nyström-Järvinen
Tutkintovastaava, Rakennusarkkitehdin tutkinto-ohjelma, TAMK
Arkkitehti SAFA

1

Minna Nyström-Järvinen

- Arkkitehti
- Suunnittelutoimistotausta
 - Lähinnä julkisia rakennuksia, logistiikkarakennuksia, toimistoja
- Lehtori Tampereen ammattikorkeakoulussa v. 2012
 - Rakennusinsinöörit, rakennusmestarit
 - V. 2014 rakennusarkkitehtikoulutus
- Lehtori, koulutuspäällikkö v. 2016
 - Tutkintovastaava, arkkitehtuurin tiimin vetäjä
- Oma toiminimi vuodesta 2014, OY alkaen 2019
- Rakennetun ympäristön esteettömyys -opintopaketti

2

Liikkumis- ja toimintaesteinen

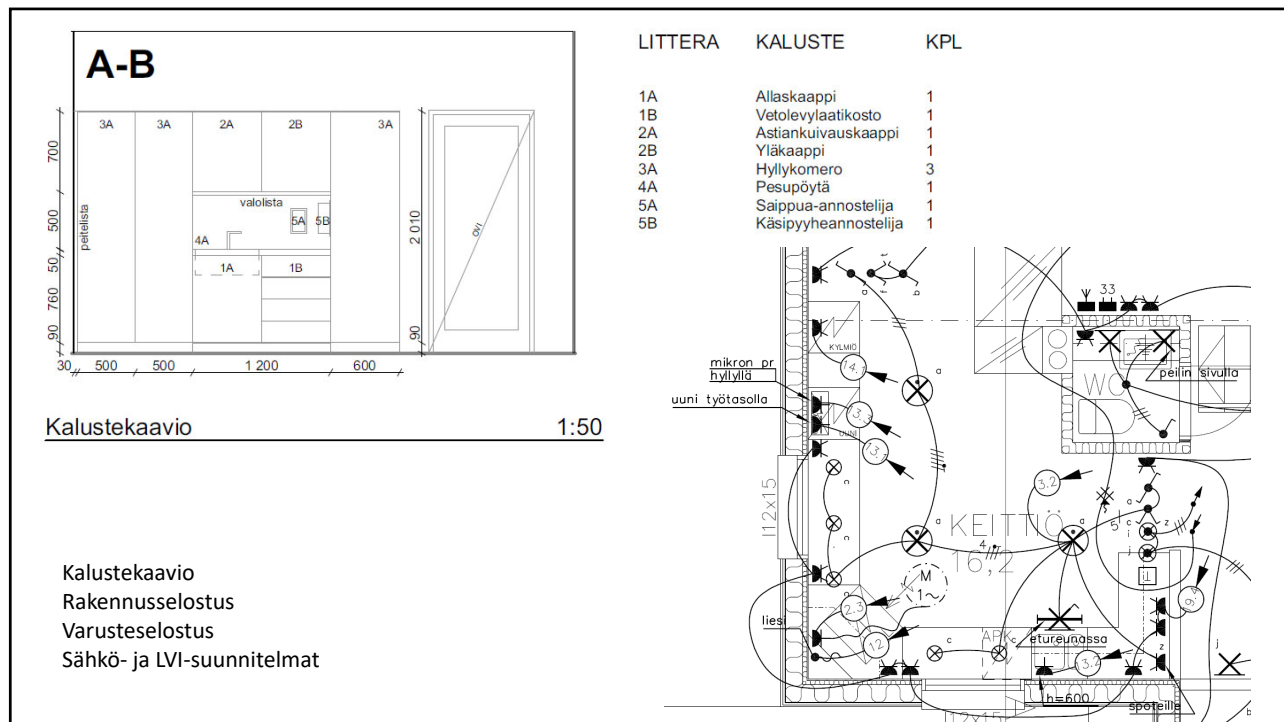
- Liikkumisesteiset
- Näkövammaiset
- Kuulovammaiset
- Kehitysvammaiset
- Sairauden takia liikkumis- tai toimintaesteiset
- Muistisaira
- Allergiaa tai astmaa sairastavat
- Lapset, pienikasvuiset
- Ikääntyneet

On arvioitu, että kaikki ihmiset ovat elinajastaan keskimäärin 40% eri tavoin liikkumis- ja toimimisesteisiä

3

4

5

Viranomaisvalvonta	Suunnitelmat
<ul style="list-style-type: none"> • YK:n yleissopimus • Perustuslaki • Maankäyttö- ja rakennuslaki • Maankäyttö- ja rakennusasetus <ul style="list-style-type: none"> • YM ohje rakennuksen esteettömyydestä • Esteetön rakennus • Kunnalliset vammaisneuvostot • Yhdenvertaisuuskoordinaattori / RAVA • Invalidiliitto, ESKEH • SuRaKu, ulkoalueet • RT-kortit ja RT-Esteettömyystieto • Liitot, esim. Kuuloliitto, Näkövammaisten keskusliitto 	<ul style="list-style-type: none"> • Pääpiirustukset <ul style="list-style-type: none"> • Esteettömyys selvitys • Rakennus selostus • Urakkalaskentasarja / työpiirustukset • Pihasuunnitelmat • Perustussuunnitelmat • Rakennesuunnitelmat • Irtokaluste- ja sisustus suunnitelmat • Talotekniset suunnitelmat <ul style="list-style-type: none"> • Sähkö • LVI • Valaistus • Automaatio • Erikoissuunnitelmat <ul style="list-style-type: none"> • Akustiikka • Sprinkler • Kulunvalvonta • Turvasuunnitelma

6

Rakennushankkeen osapuolia...

- Tilaaja
- Käyttäjä
- Rakennuttaja-konsultti
- Suunnittelijat
 - **Pääsuunnittelija**
 - **Rakennussuunnittelijat**
 - Rakennesuunnittelijat
 - Sähkösuunnittelija
 - **Valaisinsuunnittelija**
 - LVI-suunnittelija
 - Automaatiosuunnittelija
 - **Akustikko**
 - Sprinklersuunnittelija
 - Kulunvalvontasuunnittelija
 - Palotekninen suunnittelija
 - Lukitussuunnittelija
- Viranomainen
 - **Rakennusvalvonta**
 - Vammaisasiamies – yhdenvertaisuuskoordinaattori
 - Vammaisneuvosto
 - Esteettömyystyöryhmät

7

Rakennushankkeen osapuolia

TYÖMAAVAIHE

- Urakoitsija(t) urakkamuodosta riippuen
 - Aliurakoitsijat => asentajat (työnjohto)
- Valvoja
- Rakennuttajakonsultti
- Viranomaiskatselmukset

KÄYTTÖ

- Käyttäjä

YLLÄPITO

- Kolmas osapuoli?

8

Suunnittelun A ja O HAASTEET

- Tontille päästään esteettömästi **LE-AUTOPAIKAT, PALVELUAUTO, KOTIHOITO**
- Tontin rajalta tai autopaikalta päästään sisäänkäynnin luo **MAANPINNAN KALTEVUUDET**
- Oven luo päästään esteettömästi **LUISKA**
- Ovi saadaan auki **OVIAUTOMATIikka, OVEN AVAUTUMISVOIMA**
- Oven ja tuulikaapin läpi päästään sisälle **OVEN VAPAA LEVEYS, KYNNYS, TK-MATTO**
- Infotiski ja opasteet löytyvät **ARKKITEHTUURI, OPASTEET**
- Hissi löytyy **SIJAINNIT, TOIMIVUUS, VÄRIT, KONTRASTIT**
- WC löytyy ja on käytettävissä **SIJAINNIT ESTEETTÖMÄSTI**
- Tarvittavat palvelut tai asumiselle välttämättömät tilat ovat saavutettavissa

9

Rakennuslupa-aineisto

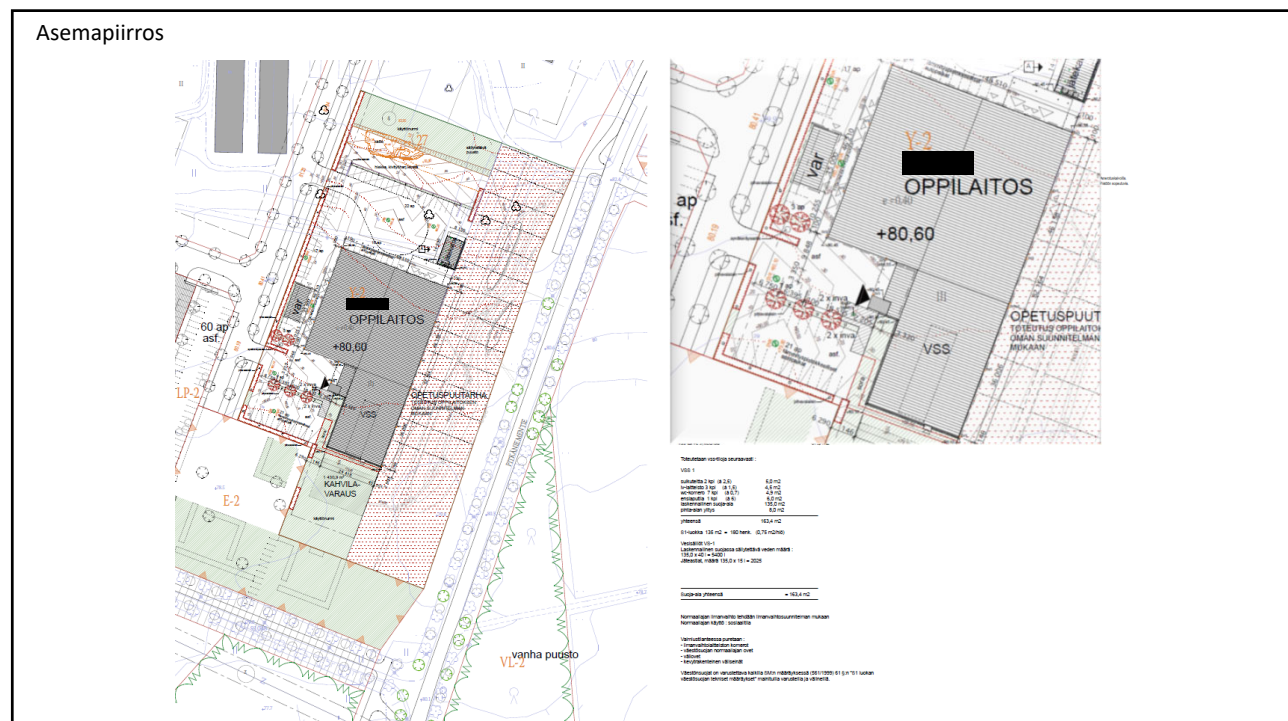
Viranomaisen tarkastaa

- **Pääpiirustukset**
 - Asemapiirros mk 1:500 / 1:200
 - Pohjapiirrokset mk 1:100
 - Leikkaus mk 1:100
 - Julkisivut mk 1:100
- **Liitteet**
- Esteettömyyselvytys – ei kaikissa hankkeissa
- Aineiston ennakoesittely esteettömyystyöryhmälle (merkittävät hankkeet)

10

- Tontille päästään esteettömästi
- Tontin rajalta tai autopaikalta päästään sisäänkäynnin luo
- Oven luo päästään esteettömästi

11

12

13

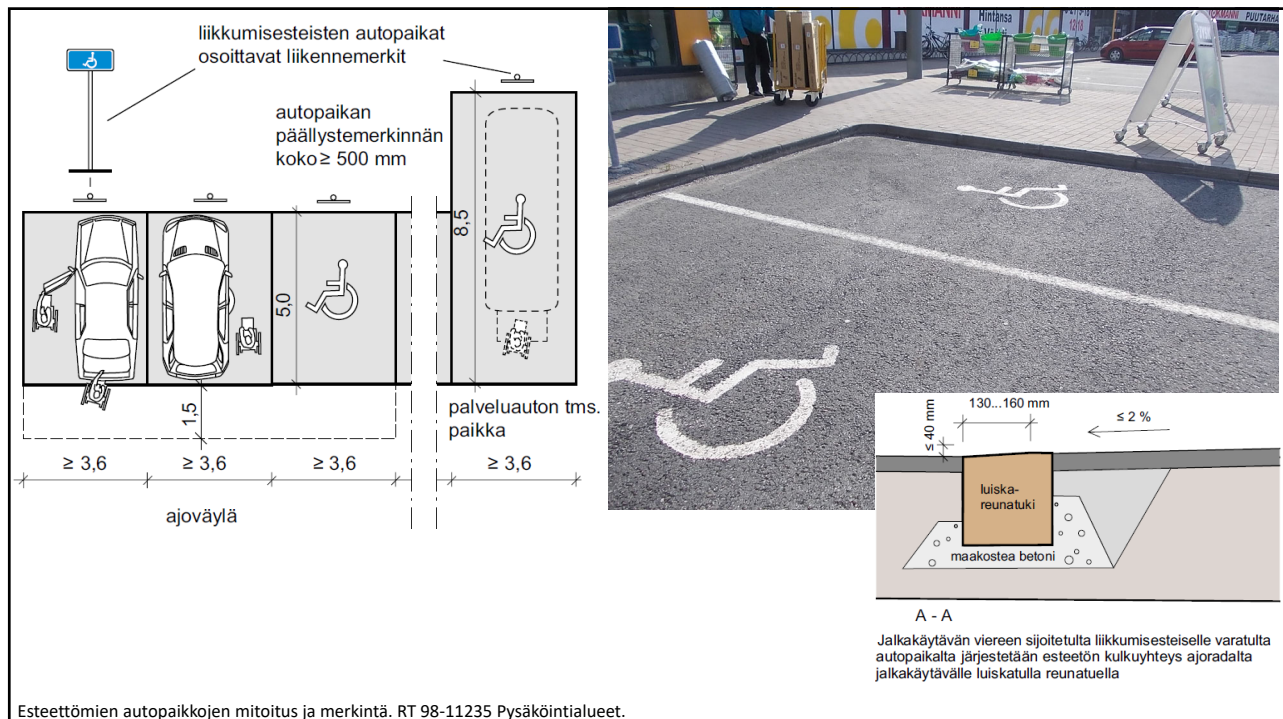
Kuva: Kaveh Rostamkhani / HS

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006229606.html>

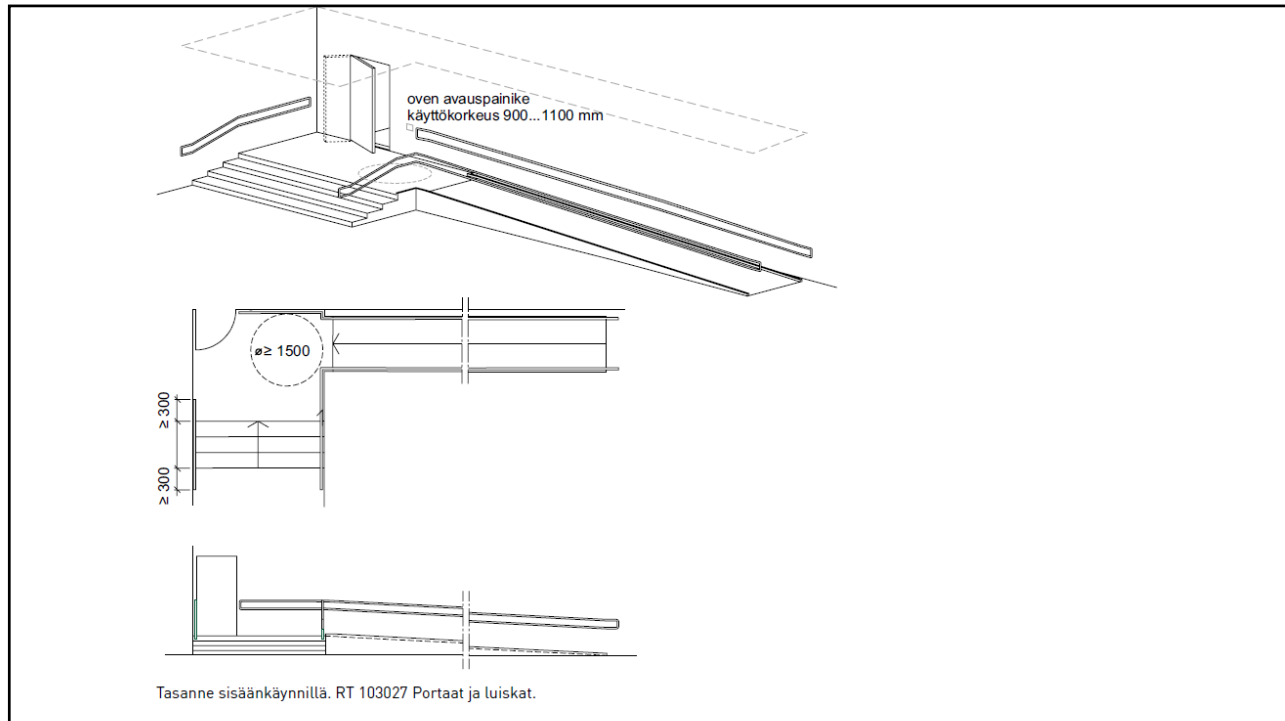
14

15

16

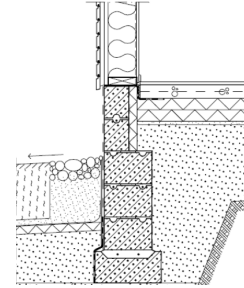
17

- Ovi saadaan auki
- Oven ja tuulikaapin läpi päästään sisälle
- WC löytyy ja on käytettävissä

18

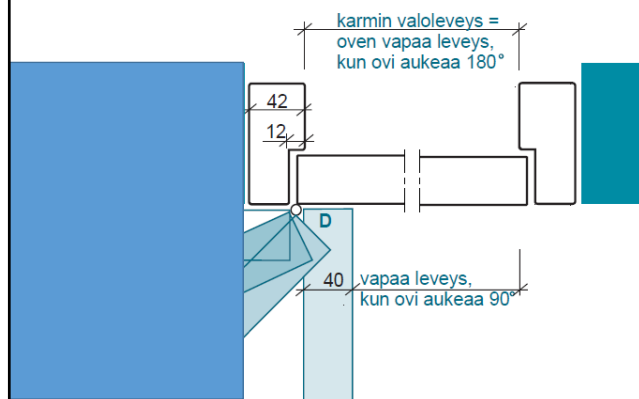
Ovisuunnittelun rakennussuunnittelun haasteita

- Ulkoseinärakenne on 350 – 500 mm (jos ovi ei kiinni lasiseinässä)
 - Oven aukenemiskulma
 - Monimutkainen kynnysrakenne
- Edustalla oleva laatta
 - Tasoero kosteusteknisistä syistä 300 – 400 mm
 - Kynny – ulkotilaan / laatoitettuun pesutilaan / parvekkeelle
- Ovilehden koko
 - Ovilehden (oviaukon) oltava riittävän leveä käyttötarkoituksen mukaan
- Ovilevy raskas johtuen ovilehden koosta, lämmöneristyksestä, metallirakenteesta tai lasituksesta (3k-lasitus)
- Vääräntyyppinen ovipumppu
- Oven avaaminen
 - Automatiikka vs. kulunvalvonta
 - Asunnon lukitus?
 - Avausvedin / -painike
- Tuulikaapin muoto ja koko, tuulikaappimatto

19

Oven leveys

oven vapaa leveys RakMK G1 800 mm
edellyttää, että ovi aukeaa vähintään 135°
koska

9 M ovi = 890 mm liittymismitaltaan

A, B = 806 mm, kun ovi aukeaa 155°...180°

C = 800 mm, kun ovi aukeaa 135°

D = 776 mm, kun ovi aukeaa 90°

Oven riittävä avautuminen tarkistetaan tapauskohtaisesti ovityypin ja saranoiden mukaan. Avautumiseen vaikuttavat mm. saranatyyppi, oven paksuus ja se, onko ovi huulattu.

20

21

Kynnykset

Esimerkkejä kynnyksistä ja kynnystä korvaavista ratkaisuista.

- Parveketaso kosteusteknisistä syistä 80...120 mm kynnyksen yläpintaa alemmaksi
- Kynnyskorkeus 20 mm saadaan irrotettavan ritilän avulla

Niina Kilpelä: Esteetön rakennus

22

Kuva

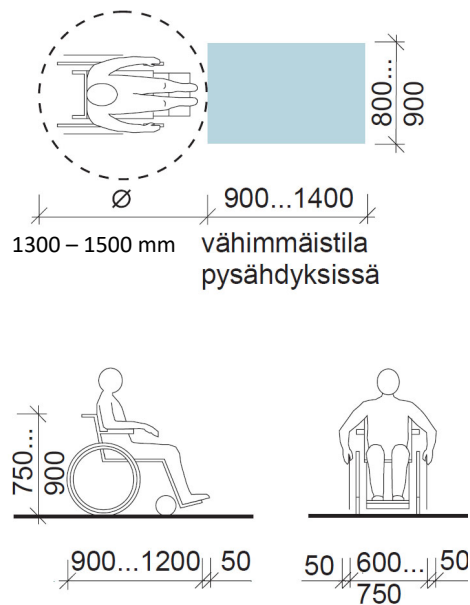

Esimerkki 1980-luvulla valmistuneen kerrostaloasunnon kylpyhuoneen korjaustöistä. Lattia on laskettu samaan tasoon kuin asunnon muut tilat ovat. Uusitusta kylpyhuoneesta vedentulon estää ns. tulvakynnys, joka taipuu apuvälineiden pyörien alla ovesta kuljettaessa.

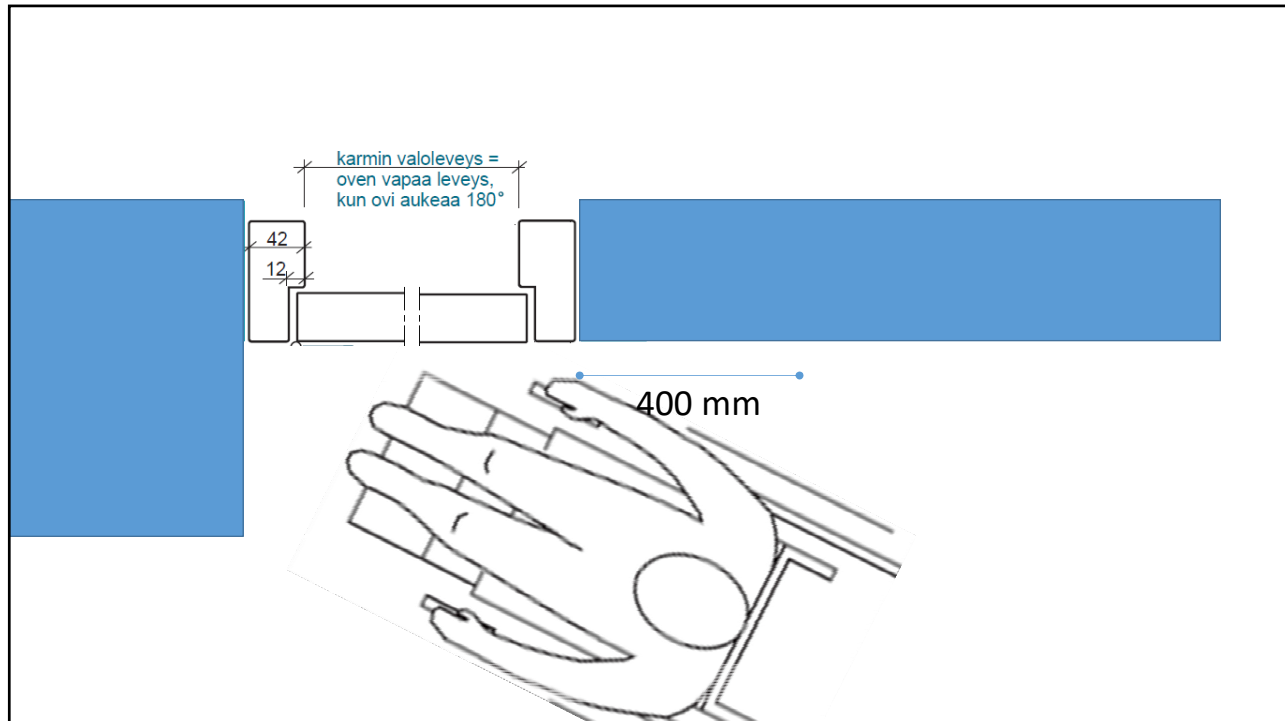
Lähde: Invalidiliitto

23

Oven mitoituksen perusta

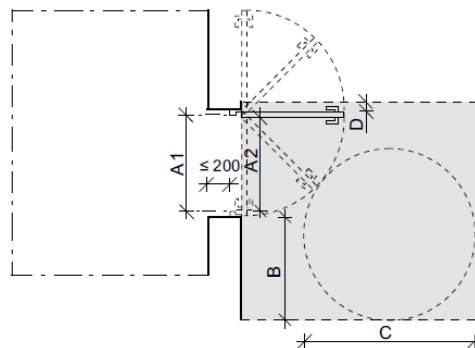

24

25

Ovet ja varustus

Tilantarve oven avaamiseksi pyöratuolista käsin

A oven vapaa leveys = asunnon porrashuoneeseen johtava ovi ≥ 850 mm, asunnon muut tilat ≥ 800 mm

A1 oven vapaa leveys = karmin valoleveys, ovi aukeaa 180°
 A2 oven vapaa leveys = karmin valoleveys - oven paksuus
 ovi aukeaa 90°

B ≥ 400 mm

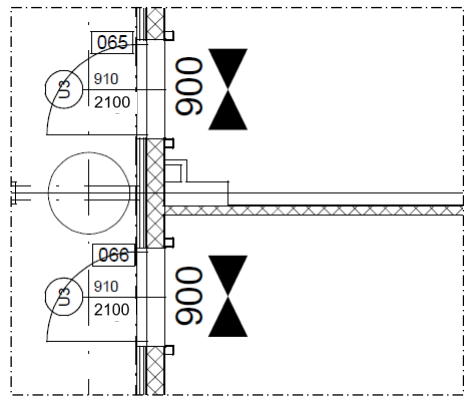
C ≥ 1500 mm

D = ovenpainikkeen tarvitsema tila

Tilantarve oven avaamiseksi pyöratuolista käsin.

26

Oven leveys piirustuksissa

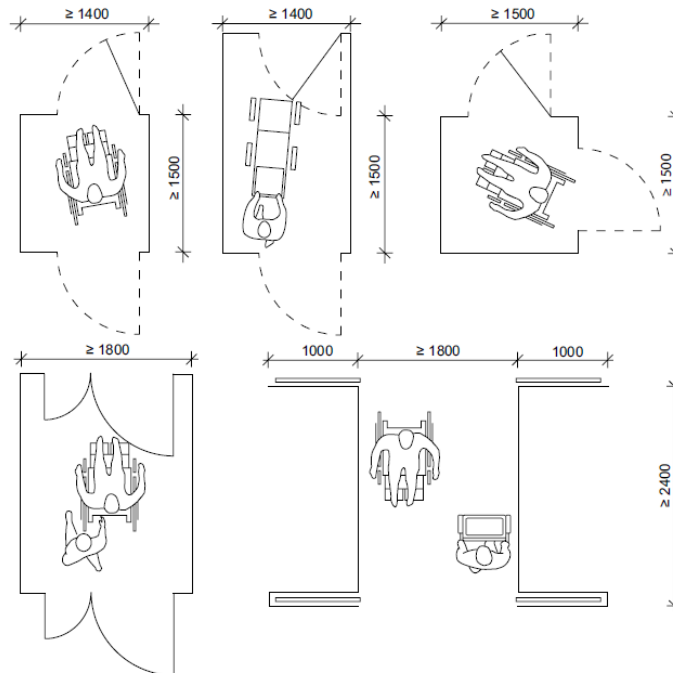
Uloskäytävä
Palomitoitus
Aukkomitta
Ovityyppikoodi
Lukkonumero

oven moduulin liittymismitta	aukon mitta seinärakenteessa mm	karmin valmistusm	
		l	l ₁
7Mx21M	710x2100	690±2	630±1
8MX21M	810x2100	790±2	730±1
9Mx21M	910x2100	890±2	830±1
10Mx21M	1010x2100	990±2	930±1

Esim.
UO9 ulko-ovi 9 M
LUO10+3 Lasiulko-ovi 10 M + vasikka 3 M

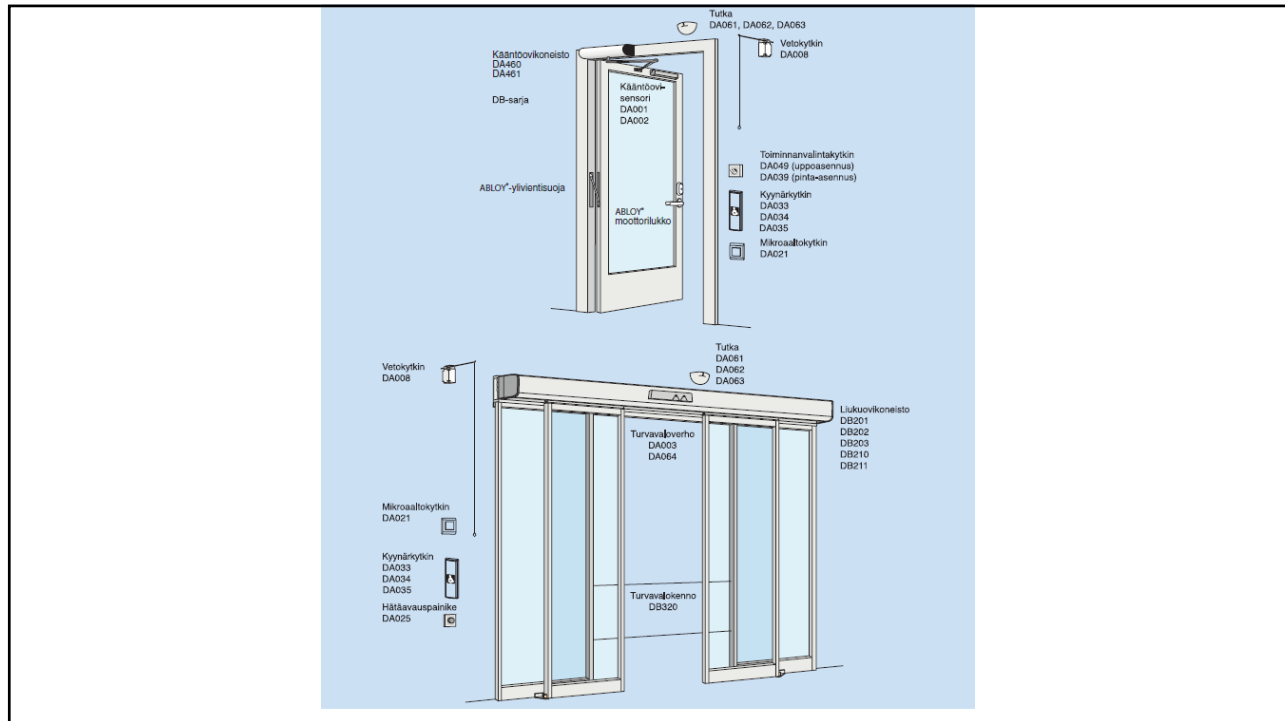
27

Tuulikaappi

Niina Kilpelä: Esteetön rakennus

28

33

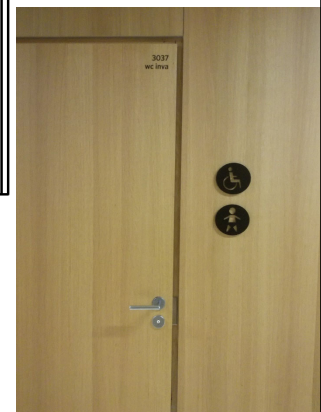
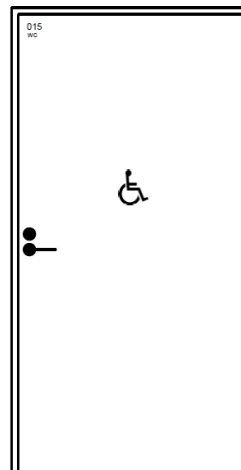
34

35

Oviympäristö

- Suunnitelmat:
 - Pääpiirustukset – pohjapiirros
 - Julkisivut
 - Rakennusselostus
 - Oviselostus
 - Pohjapiirustukset (= työpiirustukset) + ovilitterat
 - Ovikaaviot
 - Oviluettelot
 - Lukitussuunnitelma
 - Kulunvalvontasuunnitelma
 - Detaljikuivat oviympäristöstä
 - Erikoissuunnitelmat
 - Sähkö, automaatio, IV yms.
 - Opastesuunnitelma

36

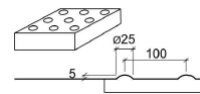
- Infotiski ja opasteet löytyvät
- Hissi löytyy
- WC löytyy ja on käytettävissä
- Tarvittavat palvelut tai asumiselle välttämättömät tilat ovat saavutettavissa

37

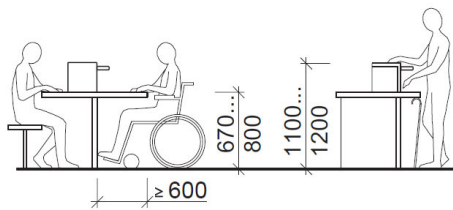
38

- INFO
- HISSIT
- WC:t

39

Asiointi-/infotiskit, odotustilat

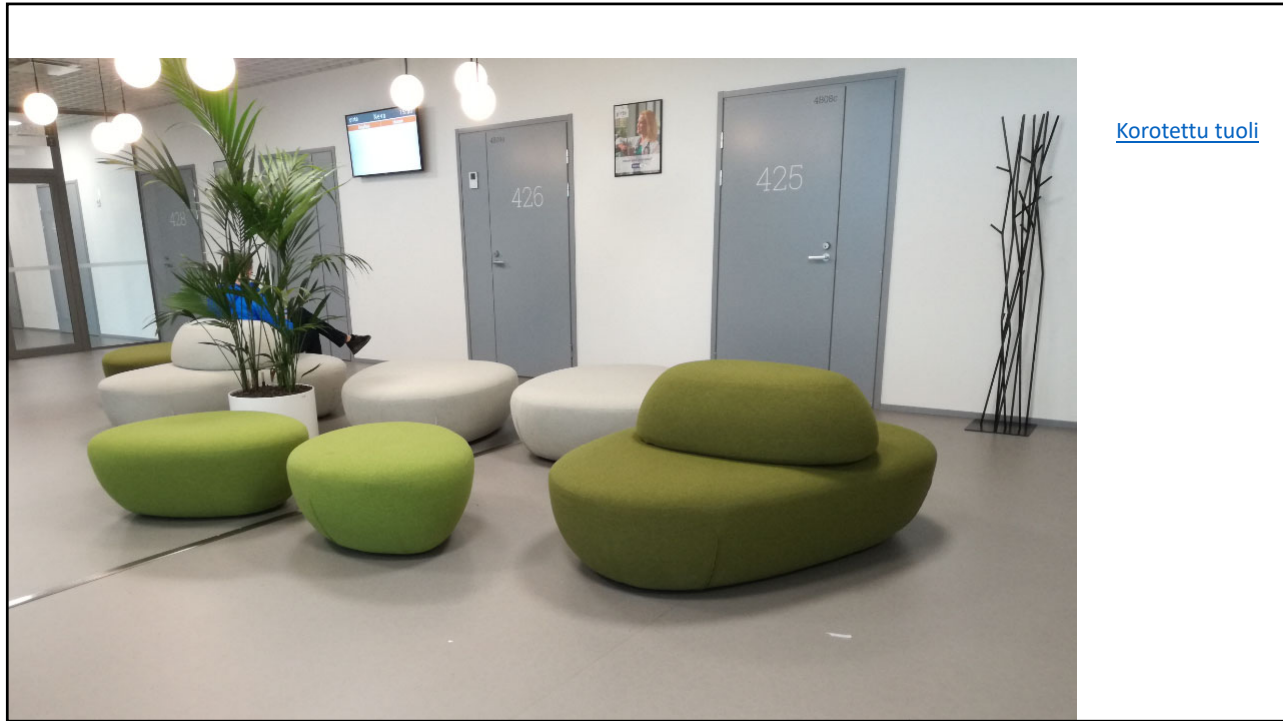
RT 09-10884

palvelutiskin mittoja asiakaspaiikka

- leveys ≥ 800 mm
- etureunassa käsijohde, josta saa tukea
- koukku keppejä, sauvoja ja laukkuja varten
- istuimien tavallinen korkeus 400...440 mm
- tavallista korkeampi 500...550 mm
- istuinsyvyys 300...400 mm
- istuin vaakasuora, reunastaan pyöristetty
- poikkipuita tai umpirakenteita ei sallita

40

[Korotettu tuoli](#)

41

Opastusuunnitelma

42

Mihin vessaan menisit?

Opasteiden tarkoitus on ohjata, ei olla graafista taidetta.

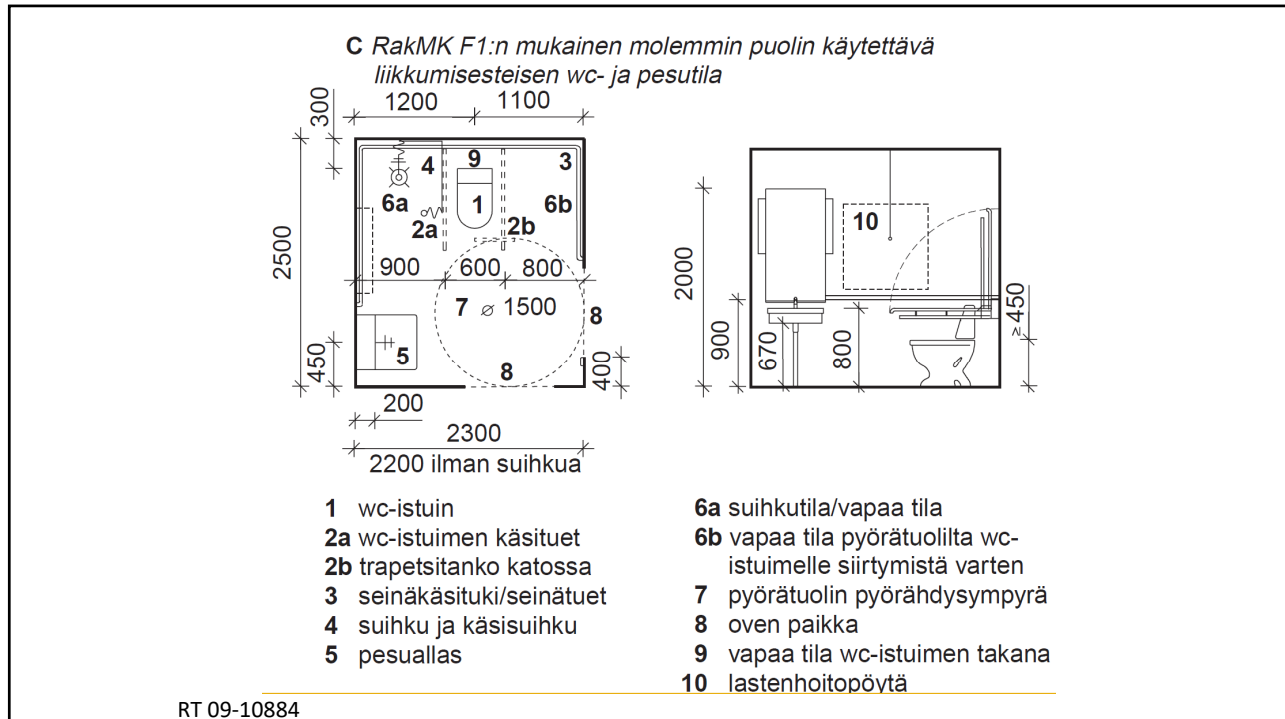
Kuvat: Elina Ritola

43

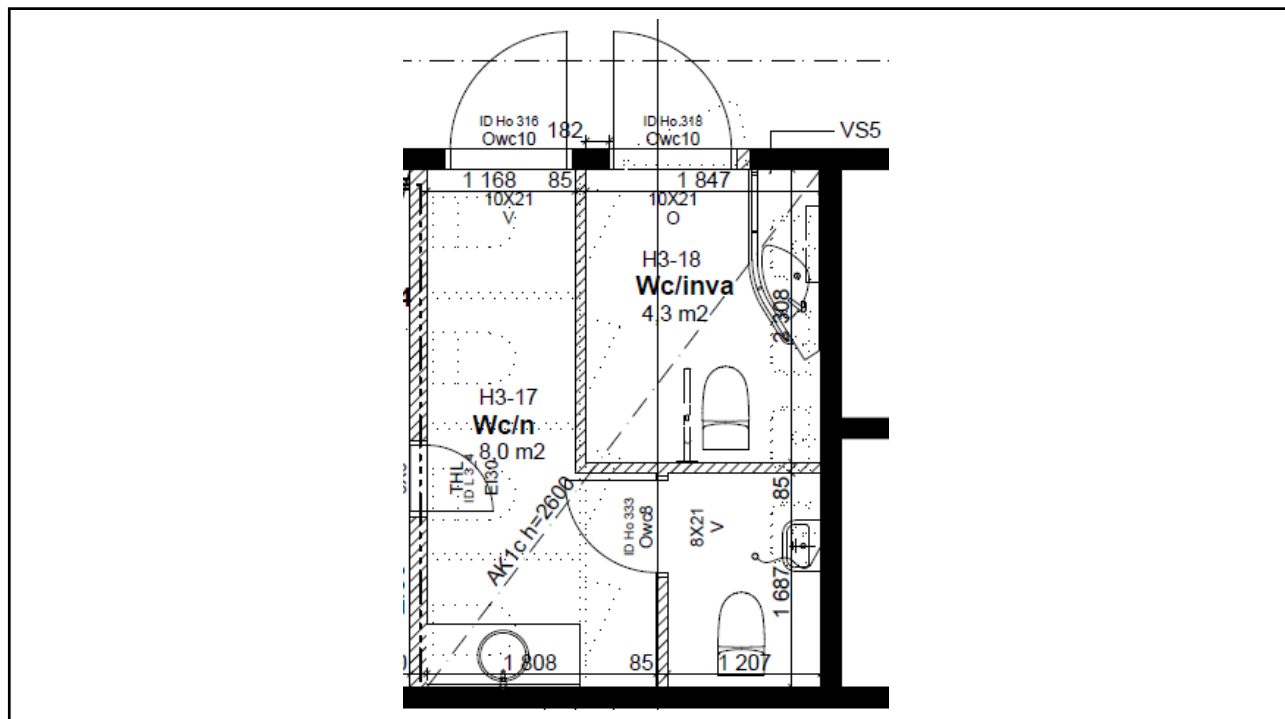
WC- ja hygieniatilat

- Suunnitelmat
 - Pääpiirustukset – pohjapiirros
 - Rakennusselostus
 - Kaluste- ja varusteluettelo
 - Pohjapiirustukset (= työpiirustukset)
 - Huonekortit
 - Seinäprojektiot, detaljipiirustukset
 - Opastesuunnitelma
 - Erikoissuunnitelmat
 - **LVI**-, Sähkö, automaatio, yms.

44

45

46

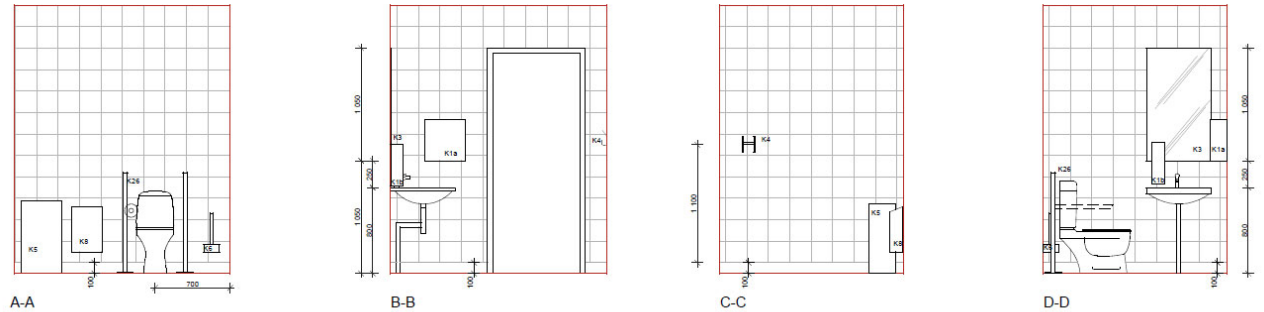
47

48

HUONEKORTTITIEDOT:

Periaateseinäkaaviot varusteiden sijoittelusta

Koodien selitys varusteluettelossa
 LVI-kalusteet LVI-kalusteluettelossa
 Valaisimet valaisinluettelossa
 Laattojen värit väritys suunnitelmassa

49

LVI-kalusteet

50

Varusteet

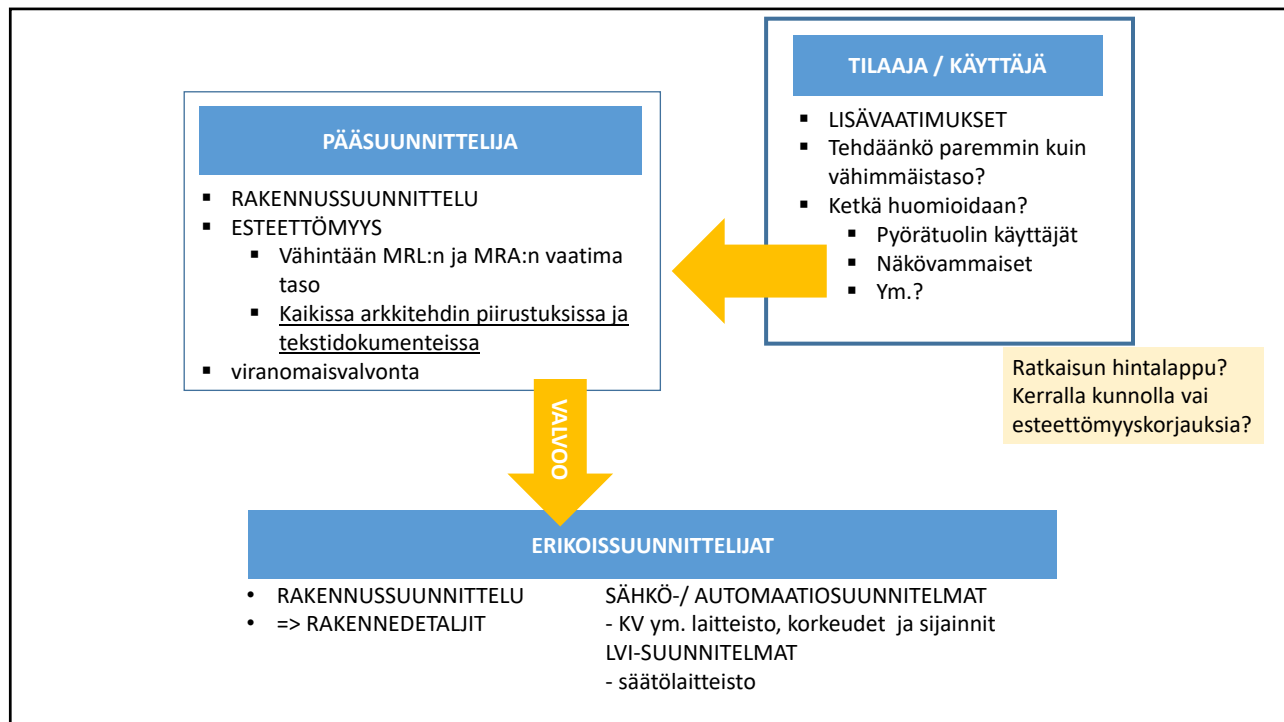
51

Värit

Kuva: Paula Peräsalo

52

53

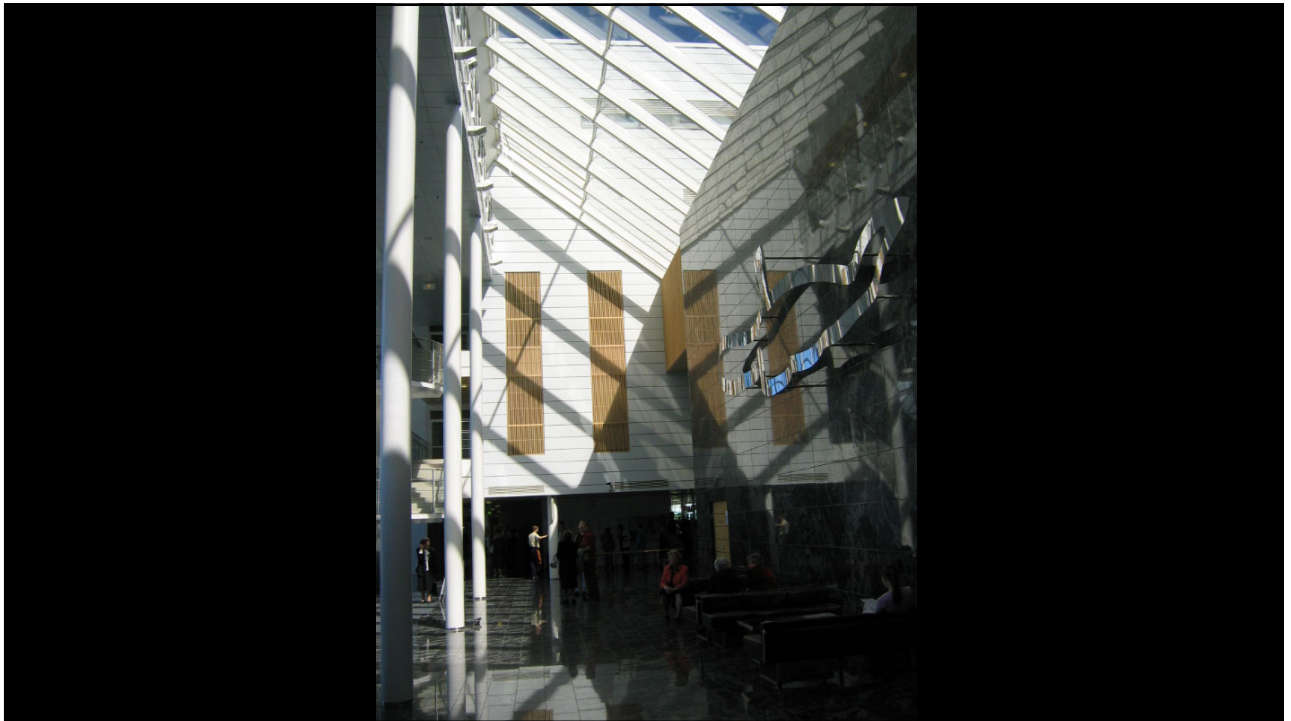
Mitä pääpiirustuksista puuttuu?

- **Opasteet**
 - Opastesuunnitelma
- **Sisäpinnat, materiaalit ja niiden kiiltoaste**
 - Lattiakaaviot
- **Väritys ja kontrastit**
 - Värityssuunnitelma
- **Valaistus**
 - Alakattokaavio, valaisinluettelot
- **WC-tilojen varustus**
 - Huonekortit, seinäkaaviot, varusteluettelo, LVI-varusteluettelo
- **Irtokalusteet**
 - Sisustussuunnitelma

54

55

56

Ratkaisuja

- Valistus, ymmärrys, kielenkäyttö
- Simuloinnin käyttö suunnittelussa, visualisointikuvat esteettömyysarvioinnin käyttöön
- Esteettömyyskoordinaattori suunnittelutoimistoihin?
- Esteettömyyskartoitukset
- Asiantuntijaraadit
- DESIGN => **DESIGN FOR ALL**

Valaistusratkaisu 1.

Valaistusratkaisu 2.

Kuva: Jani Mäkinen (TAMK harjoitustyö)

59

60

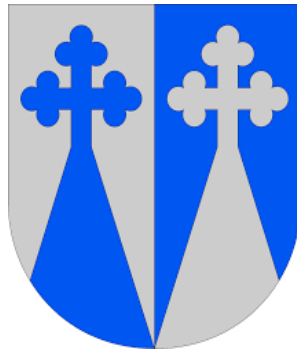
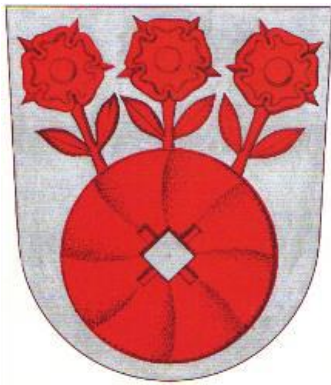

61

Palveluopas

henkilöstön perehdytykseen

Yhdenvertaisena yhteiskunnassa

Itä-Uudenmaan alueellinen esteettömyys-
ja saavutettavuusohjelma 2021-2025

Aloita kohtaaminen kysymällä ja tai muulla kommunikointitavalla, jota henkilö ymmärtää.

Hyvän kohtaamisen edellytys on, että kaikkia kohdellaan kunnioittavasti ja heidän asiansa otetaan tosissaan. Pienet yksityiskohdat ratkaisevat onnistuuko kohtaaminen vai ei. Tämän muistaminen on erityisen tärkeää silloin, kun asiakkaana on toimintarajoitteinen henkilö.

Palvelut tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että kaikenikäiset toimintarajoitteiset henkilöt voivat toimia täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä.

Tämä palveluopas on osa Itä-Uudenmaan alueellista esteettömyys- ja saavutettavuusohjelmaa. Opas antaa neuvoja toimintarajoitteisten henkilöiden kanssa asioimiseen. Oikealla kohtelulla toimintarajoitteisen henkilön osallisuus ja palvelujen esteettömyys lisääntyvät.

Kymmenen vinkkiä hyvään kohtaamiseen

Selvitä aina ensin mahdollinen yhteinen kommunikointi tapa

- Osoita arvostusta ja kunnioitusta tapaamaasi ihmistä kohtaan.
- Muista, että keskusteluun tarvitaan vähintään kaksi. Älä pidä yksinpuheluja.
- Ole läsnä. Ota katsekontakti, osoita empatiaa ja kiinnostusta.
- Muista, että keskustelukumppanisi on se henkilö, jota asia koskee. Käänny häntä kohti ja puhu hänelle. Älä kohdistu puhettasi saattajalle, tulkille tai henkilökohtaiselle avustajalle.
- Toimintarajoite voi olla myös sellainen, ettei se näy ulospäin. Älä pelkää kysyä.
- Pyri luomaan myönteinen ja rauhallinen ilmapiiri.
- Puhu ja kirjoita yksinkertaisesti ja selkeästi. Älä kuitenkaan liioittele.
- Huomioi, että kommunikoit myös omalla kehonkielelläsi.
- Varmista, että keskustelukumppanisi on todella ymmärtänyt mitä sanot. Jos näin ei ole, toista sanomasi ja selvennä sitä.
- Tekniset apuvälineet, kuten puhelin tai tietokone, voivat helpottaa vuorovaikutusta.

Tässä tietoa erilaisista toimintarajoitteita aiheuttavista sairauksista ja vammoista. (yksilöllisesti oireet vaihtelevat)

Afasia

- Afasia tarkoittaa, että henkilöllä on vaikeuksia puhua, lukea, kirjoittaa ja/tai laskea. Siksi hän saattaa tarvita hieman enemmän aikaa ymmärtääkseen.
- Puhu selkeästi ja hieman tavanomaista hitaammin.
- Kun puhut, käänny keskustelukumppaniasi kohti.
- Kuuntele aktiivisesti ja tarkkaile kehonkieltä. Anna afaatikolle aikaa sanoa asiansa. Älä keskeytä häntä.
- Afaatikon voi joskus olla vaikeaa erottaa sanoja toisistaan. Hän voi esimerkiksi sanoa *kyllä*, kun tarkoittaa *ei*.
- Varmista, että te molemmat ymmärrätte keskustelun. Kysy samaa asiaa eri tavoin. Voit myös kirjoittaa tai piirtää tai käyttää eleitä apuna.
- Jos käsittelemäänne asiaan liittyy lisätietoa, anna se kirjallisena.

Astma, allergia ja muut yliherkkyydet

- Huolehdi siitä, ettei huoneilmassa ole hajusteita tai eläinpölyä.
- Siirrä huoneessa mahdollisesti olevat kukat tai muut tuoksuvat kasvit muualle käynnin ajaksi.

Autismikirjo

- Henkilöt voivat olla yli- tai aliherkkiä mm. äänille, valolle, kosketukselle, hajuille. Huomioi nämä keskustelu- ja työympäristössä.
- On tavallista, että henkilö välttää katsekontaktia.
- Pienet erikoislaatuudet kuten esimerkiksi käsien vääntely toimivat henkilöä rauhoittavasti. Älä kiinnitä niihin huomiota.
- Ole selkeä ja johdonmukainen. Anna tietoa loogisessa järjestyksessä, mieluusti kirjallisena.
- Sano mitä tarkoitat ja tarkoita mitä sanot. Älä käytä kiertoilmaisuja.
- Anna henkilölle aikaa valmistautua tulevaan. Älä tee äkkinäisiä muutoksia, sillä ennustettavuus on tärkeää.
- Yritä olla aiheuttamatta henkilölle stressiä, sillä stressi voi laukaista ei-toivottua käytöstä.

Dysleksia eli lukivaikeus

- Jos henkilöllä on lukemisen tai kirjoittamisen vaikeus, kysy tarvitseeko hän apua ja tukea.
- Varmistu, että henkilö on ymmärtänyt hänelle antamasi tiedot.
- Kuvaile asiat selkeästi. Käytä mieluummin kuvia ja eleitä apuna.

Epilepsia

- Kovat äänet ja vilkkuvat valot voivat laukaista epileptisen kohtauksen.
- Älä tulkitse kohtausta väärin. Jos mahdollista, tarkista onko henkilöllä epilepsiasta kertova ranneke.
- Kun kohtausta on ohi, varmista että henkilö saa herätä rauhallisessa ympäristössä. Jos mahdollista, huoneessa saisi tuolloin olla vain yksi henkilö hänen itsensä lisäksi.

Kuulovammaisuus ja kuurous

- Älä pidä kättä suun edessä puhuessasi. Asiakkaan pitää nähdä suusi, kun puhut.
- Käännä aina puhekumppaniasi kohti. Katsekontakti on erityisen tärkeä.
- Muista, että yksi ainoa ele voi sanoa enemmän kuin tuhat sanaa.
- Poista mahdollisuuksien mukaan kaikki taustamelu, niin puheesi kuuluu paremmin. Puhu vain yhdelle henkilölle kerrallaan.
- Hyvä valaistus tekee huulilta lukemisen helpommaksi asiakkaalle. Muista muodostaa sanat selkeästi puhuessasi.
- Puhu kuulovammaiselle, älä hänen tulkilleen.
- Jos käsittelemäänne asiaan liittyy lisätietoa, anna se kirjallisena.

Liikuntaesteet

- Kun keskustele pyörätuoliasiakkaan kanssa sisätiloissa, istu myös itse. Näin olette asiakkaan kanssa samalla tasolla.
- Jos olette ulkona, älä koskaan kumarru pyörätuolin ylle.
- Puhu henkilölle itselleen, älä saattajalle tai avustajalle.
- Älä ota pyörätuolista kiinni, ennen kuin olet kysynyt siihen luvan.
- Voit hyvin kysyä, miten voisit olla avuksi. Älä kuitenkaan tee mitään ennen kuin saat siihen luvan.
- Pidä mieluummin ovea auki pyörätuolilla tai rollaattorin avulla liikkuvalla asiakkaalla.
- Jos henkilö kaatuu, kysy miten voit auttaa häntä nousemaan ylös. Jotkut haluavat kaaduttuaan ensin maata hetken aikaa, joten ole varovainen auttaessasi.
- Pidä tuolia valmiina vastaanottotiskin vieressä, jotta liikuntaesteinen asiakas voi halutessaan istua.

Muistisairaudet

- Katso silmiin, puhu kuin aikuinen aikuiselle.
- Anna aikaa, luo hetkestä kiireetön.
- Älä holhoa, älä tee asioita puolesta, älä pakota, älä korota ääntäsi.
- Kuuntele ja kuule.
- Puhu silloinkin, kun asiakas ei enää vastaa.
- Aina ei tarvita sanoja; joskus kosketus ja lähellä olo tai vaikka valokuvienkatselu on merkityksellisempää.
- Panosta sanattomaan viestintään: ilmeisiin ja kehonkieleen, pieniin kosketuksiin.
- Tee asioita tutulla tavalla, pidä kiinni rutiineista, kannusta asioihin, jotka sujuvat.

Neurologiset sairaudet

- Ole läsnä. Pyri katsekontaktiin puhekuppanisi kanssa.
- Osoita empatiaa ja kiinnostusta. Näe asiakkaasi ja arvosta häntä.
- Muista, että keskusteluun tarvitaan vähintään kaksi. Älä pidä yksinpuheluja.
- Puhu yksinkertaisesti ja selkeästi. Älä kuitenkaan liioittele.
- Muista puhua sille, jota asia koskee. Käänny asiakastasi kohti ja puhu hänelle, ei esimerkiksi ohjaajalle, tulkille tai henkilökohtaiselle avustajalle.
- Osoita arvostusta ja kunnioita henkilön yksityisyyttä.
- Varmista, että keskustelukumppanisi on todella ymmärtänyt mitä sanot. Jos näin ei ole, toista sanomasi ja selvennä sitä.
- Pyri luomaan myönteinen ja rauhallinen ilmapiiri.
- Huomioi, että kommunikoit myös omalla kehonkielelläsi.

Näkövammaisuus

- Ilmaise tervehdyksellä, että olet tullut huoneeseen. Esittele itsesi ja kerro mitä aiot tehdä.
- Puhu sille, jota asia koskee, ei saattajalle.
- Jos olet itse sisällä huoneessa, mene asiakasta vastaan. Tarjoa hänelle käsivartesi ja saata hänet peremmälle.
- Kerro saattaessasi, minkä huonekalujen ohi kuljette.
- Jos autat asiakasta täyttämään lomakkeita, lue ääneen lomakkeen kaikki tekstit.
- Muista että opaskoira on työväline, jonka täytyy seurata asiakasta kaikkialle. Työssä olevaa opaskoira ei tule silittää eikä sen kanssa saa leikkiä.

Parkinsonin tauti

- Parkinsonin tautia sairastavilla voi olla useita erityyppisiä oireita. Oireet eivät aina näy ulospäin. Useimmiten Parkinsonin tautia sairastavat sietävät stressiä hyvin huonosti.
- Käyttäydy rauhallisesti ja anna vaikutelma siitä, että käytettävissä on runsaasti aikaa. Stressi pahentaa oireita, kuten tärinää ja lihasjäykkyyttä.

Psyykkiset toimintaesteet

- Kunnioita jokaisen asiakkaan yksityisyyttä.
- Kommunikoiki selkeästi ja käytä ymmärrettävää kieltä.
- Älä väheksy erilaisia pelko- ja ahdistuneisuusoireita.
- Sosiaalisista pelkotiloista kärsivän voi olla hyvin vaikea puhua tuntemattomille. Etene varovaisesti. Älä puhu enemmän kuin on tarpeen.
- Kuuntele, mitä asiakkaasi kertoo ja pyri luomaan rauhoittava ilmapiiri.
- Käytä kielikuvia harkitusti, vitsailu voidaan helposti tulkita väärin.
- Puhu rauhallisesti ja selkeästi. Muotoile sanottavasi niin, ettet ärsytä asiakasta.

Puheen tuottamisen vaikeus

- Kuuntele mitä sanotaan, ei miten asia sanotaan.
- Henkilön saattaa olla vaikea tuottaa puhetta, mutta hän kuulee ja ymmärtää yhtä hyvin kuin muutkin.
- Vältä taustamusiikkia ja muita häiritseviä ääniä. Jos henkilön on vaikea puhua, on tärkeää, että hän kuulee oman äänensä.

Änkytys

- Jos keskustelukumppanisi änkyttää, on tärkeää, että suhtaudut tilanteeseen mahdollisimman rauhallisesti. Jos sinulla on kiire, yritä olla näyttämättä sitä.
- Älä yritä täydentää änkyttävän puhetta arvaamalla mitä hän aikoo sanoa. Hän kokee sen vain stressaavaksi.

YLEISIÄ ESTEETTÖMYTTÄ EDISTÄVIÄ SUUNNITTELUPERIAATTEITA

1. TAVOITTEET YLEISKAAVOITUKSESSA

- **Asutusalueet, palvelut, työpaikat ja keskustat**
 - Toimintojen suhde toisiinsa; etäisyydet
 - Maastollinen valinta
 - Hyvä ja selkeä opastus sekä rakennuksen ulkopuolella että sisäpuolella.
- **Liikenteen kasvun hillintä**
 - Päivittäisten palveluiden sijainti tiiviissä paketissa
 - Joukkoliikenteen helppo saavutettavuus
 - Tiiviit ja yhtenäiset kyläyhteisöt
- **Joukkoliikenteen edellytykset**
 - Hyvä saavutettavuus; asuinalueet, työpaikat, koulut
 - Luontevat joukkoliikennereitit
- **Moottoriväylät**
 - Eritasoratkaisut ja niissä kevyen liikenteen jatkuvat yhteydet
 - Otettava huomioon kevyen liikenteen alitus- tai ylityskohdat pääreiteillä
- **Pääväylät**
 - Asuinalueiden ja palveluyksiköiden sijoittaminen niin, etteivät ajoradat risteä kevyen liikenteen reittien kanssa samassa tasossa
 - Luodaan mahdollisuudet sijoittaa pääväylä helppokulkuiseen maastoon erityisesti kevyen liikenteen pääraitin seurattessa rinnalla
- **Kevyen liikenteen reitit**
 - Helppokulkuinen maasto
 - Toiminnallisesti tehokas yhdyskuntarakenne
 - Isojen väylien estevaikutus poistettava eritasoratkaisuilla
 - Esteettömyyden mahdollistava pääväylien sijainti ja kevyen liikenteen reittien jatkuvuus
- **Virkistysalueet**
 - Isojen kokonaisuuksien ja alueiden välisten yhteyksien säilyttäminen
 - Ulkoilureittien suunnittelussa tulee varautua myös esteettömään tarjontaan ja suunnitella useita eripituisia ja liikkumisen kannalta eri vaikeusasteisia reittivaihtoehtoja
- **Luontokohteet**
 - Yhtenäisiä alueita
 - Ekologiset yhteydet alueiden välillä
 - Tutustumiskohteisiin esteetön reitti

2. TAVOITTEET ASEMAKAAVOITUKSESSA JA RAKENTAMISTAPAOHJEISSA

• **Palvelupisteet**

- Sijainti lähelle julkisia liikenneyhteyksiä
- Hyvät yhteydet eri palvelupisteiden ja asuin- ja työpaikka-alueiden välillä
- Palveluihin yhtenäiset turvalliset kevyen liikenteen reitit
- Kevyen liikenteen reitin pituuskaltevuustavoite enintään 5 %; sivukaltevuus enintään 2 %

• **Asuinrakennukset**

- Pysyvää asutusta kiinteistölle vain, jos on mahdollista rakentaa perille asti hitaasti liikenneitävän ajoväylän vaatimukset täyttävä ajotie
- Edistetään mahdollisuutta rakentaa hissittömiin taloihin hissi
- Pihassa oltava esteetöntä oleskelutilaa ja esteetön pääsy asunnosta pysäköintipaikalle
- Varattava mahdollisuus järjestää sähköpyörätuoleille / potkupyöräkelkoille ja niiden latauspisteelle paikka ulko-oven lähelle suojakatokseen tms. helppopääsyiseen paikkaan
- Sähköiset apuvälineet lisääntyvät. Tarvitaan tilaa hisseihin, pyörävarastoihin ja kääntymistilaa porrastasanteille, jotta seniorit, vammaiset nuoret ja perheet, joissa on vammaisen perheenjäsen, voivat asua kodeissaan.
- Vältettävä pysäköintipaikkojen järjestämistä niin, että moottoriajoneuvot joutuvat peruuttamaan pihalta ajoradalle kevyenliikenteenväylän yli

• **Rakennuksen sisäänkäynnit**

- Selkeä orientoituvuus ja kulkureitit sekä riittävä valaistus tontilla
- Esteetön sisäänkäynti, portaiden yhteyteen hissi tai luiska; käsijohteet portaiden ja luiskan molemmille puolille
- Luiskan leveys vähintään 0,9 m; ja pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Pitkissä luiskissa 6,0 metrin välein lepotasanne, jossa apuvälineellä kääntyminen mahdollista, ja molempiin päihin vähintään 2 metrin pituinen tasanne
- Ovien avautumissuunta määriteltävä niin, että ovi ei känny esteettömän kulkureitin eteen

• **Pysäkkien sijoittelu**

- Pysäkit lähelle palvelupisteitä ja asuntoja
- Pysäkkien hyvä saavutettavuus kevyen liikenteen väyliä pitkin
- Pysäkin läheisyyteen selkeästi erottuvat ja helposti havaittavat suojatiet
- Pysäkiltä pitää päästä apuvälineellä matalalattiabussiin. Korkeusero ei saa estää pysäkillä pääsemistä

• **Kokoojakadut**

- Kadun sijainti helppokulkuiseen maastoon, pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Ajoväylän ja kevytliikenteen väylän risteämisen suunnittelussa maaston korkeusasemat huomioon (mahdolliset eritasoratkaisut)
- Riittävä mitoitus toimintojen erottamiselle

• **Tonttikadut**

- Kiinteistön liittymä kadulle mielellään tasainen, pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Sijoitus helppokulkuiseen maastoon; pituuskaltevuustavoite enintään 8 %
- Tontti- ja katuliittymien huomioon ottaminen

• **Kevyen liikenteen reitit, pyörätiet**

- Kevyen liikenteen reittien jatkuvuus; turvallisen kattavan verkoston rakentaminen asuinalueilta kouluille, pysäkeille ja palvelukeskuksiin
- Yhdistetyn jalkakäytävän ja pyörätien leveys tavoite vähintään 3,5 m
- Erotuskaista jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden välillä (mahdollisuuksien mukaan)
- Suojatiepinnoitteen oltava tasainen.

- Suojatien reunakivetyksen kaltevuus ei saa olla jyrkkä, koska se aiheuttaa ongelmia apuvälineiden kanssa liikkumiselle
 - Palveluasuntojen välittömään läheisyyteen varattava reitti "rollaattorilenkille" laadukkaaseen ympäristöön
 - Liikennevalojen painikkeiden oltava korkeudella, jolla pyörätuolistakin ylettyä painamaan. Painikkeelle ei saa olla jyrkkää korkeuseroa, kasvillisuutta, lumiesteitä.
 - Kevyenliikenteenväylille riittävä valaistus, ei vain autojen ajoradoille.
- **Kävelykadut ja aukiot**
 - Kulkuväylien leveys vähintään 2,3 m jotta koneellinen puhdistus onnistuu
 - Vapaan kulkuväylän leveys oltava vähintään 1,5 m jotta pyörätuolin käyttäjä avustajineen tai opaskoiran kanssa liikkuva mahtuvat kulkemaan; kahden pyörätuolin / lastenvaunujen kohdatessa leveyden tulee olla 1,8 m
 - Pituuskaltevuustavoite enintään 5 %, sivukaltevuustavoite enintään 2 %
- **Alikulut**
 - Riittävästi tilaa kadun molemmin puolin, jotta alikulusta ulostulevien luiskien kaltevuudet ovat riittävän loivat - mieluiten enintään 5 %
 - Valaistuksen oltava tasainen ilman katvealueita
- **Liikkumisesteisen pysäköintipaikat**
 - Sijainti palveluihin johtavan esteettömän ovien tai hissien läheisyyteen, leveys 3,6 m ja syvyys 5,0 m
 - Mitoitus: 2 liikuntaesteisen pysäköintipaikkaa jokaista alkavaa 50 autopaikkaa kohti, ja 1 lisäpaikka jokaista seuraavaa alkavaa 50 paikkaa kohti
 - Tilavaraus esteettömän sisäänkäynnin lähelle liikkumisen apulaitteille (rollaattorit, pyöräkelkat, sähköpyörätuolit, kolmipyöräpolkupyörät jne.)
 - Mielellään sininen pohjaväri, jotta eivät täyty muista ajoneuvoista
- **Puistokäytävät ja levähdyspaikat**
 - Kulkuväylien kokonaisleveys vähintään 2,3 m, jotta koneellinen puhtaanapito onnistuu
 - Vapaan kulkuväylän leveys vähintään 1,5 m
 - Levähdyspaikkojen suositeltava etäisyys toisistaan erikoistason reiteillä 50 m ja perustason reiteillä 250 metriä
 - Pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
 - Pyörätuolin kääntymispaikaksi varattava tila on 1,5 x 1,5 m. Huomioitava, että sähköiset apuvälineet yleistyvät, ja tarvitsevat enemmän tilaa.
 - Istuinpenkeissä käsituet, penkkiryhmissä vaihtelevia istuinkorkeuksia (esim. moni rollaattorin käyttäjä pystyy ilman apua nousemaan ylös vain korotetulta istuintasolta)
 - Penkkejä myös kesäauringolta suojattuihin kohtiin
 - Roskakorien sijoitus helppopääsyiseen kohtaan
- **Julkisen tilan valaistus**
 - Valaistuksen tasaisuus ja oikea suuntaus oleellista; valaisimia sijoitettava riittävän tiheästi
 - Valaisinmallin valinnassa otettava huomioon häikäisyn estyminen
- **Talvikunnossapito**
 - Varataan pysäköintialueille, toreille ja julkisille ulkoalueille riittävästi lumenvarastointitila
 - Aurauksen yhteydessä varmistettava kevyenliikenteenväylien liittymäkohtien avaus ja hiekoitus.
 - Suojateiden kohdalta lumiauran jättämät vallit poistetaan nopeasti
 - Kevyenliikenteenväylillä ja puistoteilla aura ei saa jättää lunta pehmeäksi kerrokseksi, apuväline ei pääse siinä liikkumaan
 - Piha-alueet aurataan tasaiseksi, invataksien nostimet eivät toimi epätasaisella alustalla

Esteettömyyskartoituksen mittausohjeet

1) Liikkumisesteisen autopaikka

- Liikkumisesteisen autopaikkoja tulee olla kaksi 50 autopaikkaa kohti, sen jälkeen yksi paikka lisää kutakin alkavaa 50 autopaikkaa kohti.
- Etäisyyden LE-autopaikalta sisäänkäynnille tulee olla mahdollisimman lyhyt, enintään 10 metriä.
- LE-autopaikan leveys on vähintään 3600 mm ja pituus vähintään 5000 mm.
- LE-autopaikan tulee sijaita mahdollisimman tasaisella kulkupinnalla, sillä autosta pyörätuoliin siirtyminen kaltevalla pinnalla on erittäin vaikeaa ja vaarallista (enimmäiskaltevuus on 2 % molempiin suuntiin).
- LE-autopaikat varustetaan ISA-tunnuksella, joka kiinnitetään tolppaan tai seinään ja merkitään pysyvästi myös autopaikan päällysteeseen.

2) Sisäänkäynti

- Sisäänkäynnin läheisyyteen, enintään 5 metrin etäisyydelle sisäänkäynnistä, varataan liikennemerkkein osoitettu saattoliikenteen pysäytymispaikka.
- Sisäänkäynnin edustan tulee olla tasainen ja siinä tulee olla vapaata, tasaista tilaa vähintään halkaisijaltaan 1800 mm:n kokoinen ympyrä.
- Oven vapaan kulkuaukon tulee olla vähintään 850 mm.
- Ovi on voitava avata ja sulkea yhdellä kädellä. Oven avaamiseen tarvittava voima ei saa ylittää 10 Newtonia, joka vastaa noin yhtä kilogrammaa ($10 \text{ N} \approx 1 \text{ kg}$).
- Lasiovi-/seinä merkitään kontrastimerkinnöillä 1000 mm:n ja 1400–1600 mm:n korkeudelle maasta tai lattiasta. Kontrastimerkinnän tulee erottua selkeästi lasipinnasta.

3) Kalusteet ja varusteet

- Koodilukko / työaikapäät / oven avaamispainike tms. sijoitetaan oven aukeamispuolelle, 850 mm:n korkeudelle, vähintään 400 mm:n etäisyydelle nurkasta. Oven avaamispainikkeen sijoittamisessa tulee ottaa huomioon, että ovesta ehtii kulkea hitaammallakin vauhdilla sen ollessa auki ja ettei oven aukeaminen aiheuta törmäysvaaraa.
- Istuimia tulee olla useammalla eri korkeudella. Tavanomainen istuinkorkeus on noin 450 mm. Normaalikorkuisten istuinten lisäksi tarvitaan myös tavallista korkeampia kalusteita. Niiden sopiva istuinkorkeus on 500–550 mm. Pyörätuolinkäyttäjät pääsee siirtymään parhaiten 500 mm:n korkuiselle istuimelle. Lapsille ja lyhytkasvuisille henkilöille sopiva istuinkorkeus on 300 mm. Istuimen sopiva syvyys on 300–400 mm. Osassa istuimia tulee olla selkänoja ja käsinojat. Istuimen on oltava vaakasuora, ei takakenossa, lisäksi etureunaltaan pyörästetty, jottei se painaisi reiden takaosaa ja vaikeuttaisi verenkiertoa jaloissa.
- Kalusteiden tulee mieluiten olla siirrettäviä, ja ainakin osan kalusteista tulee olla korkeussäädettäviä.
- Kalusteiden kohdalla tulee olla vapaata tilaa: käytävien tulee olla vähintään 900 mm leveitä ja käytävien käännöskohdissa tulee olla vähintään 1150 x 1150 mm kääntymistilaa. Jos kalusteiden kohdalla on pystyttävä kääntymään ympäri, tilaa tarvitaan halkaisijaltaan 1500 mm:n suuruinen ympyrä.
- Pöydän sopiva korkeus on noin 800 mm ja vapaan polvitilan mitat ovat vähintään: korkeus 670 mm, syvyys 600 mm ja leveys 800 mm.
- Vaatekaappien ja säilytyslokeroiden tulee olla helppokäyttöisiä ja pyörätuolista käsin käytettävissä.

Tämä on mahdollista, kun lokeroita on sijoitettu eri korkeuksille, avausmekanismi on käytettävissä yhdellä kädellä, säilytyskalusteen edessä ei ole kiinteitä penkkejä ja kalusteen sokkeli on sisäänvedetty (syvyys on 150 mm ja korkeus 200 mm), jolloin pyörätuolin jalkatuki mahtuu kalusteen alle.

- Kaappien ja lokerikkojen numeroiden tulee olla riittävän isoja ja erottua selkeästi taustastaan sekä sijaita silmän korkeudella. Myös lukollisten kaappien ja lokeroitten avainten numeroinnin tulee olla selkeä.
- Vaatetankoja ja -koukkuja on oltava eri korkeuksilla niin, että ne soveltuvat myös lapsille, lyhytkasvuksille ja pyörätuolia käyttäville henkilöille (korkeus 1100–1200 ja 1400–1600 mm). Naulakossa tulisi olla sisäänvedetty sokkeli, jotta pyörätuolilla pääsee vaatenaulakon ääreen.

4) Opasteet

- Opasteiden tulee sijaita helposti havaittavassa paikassa ja niitä tulee päästä lukemaan läheltä.
- Pintamateriaalin opasteen edessä, tulee olla kova ja tasainen, ja opasteen eteen ei saa sijoittaa kalusteita.
- Opasteen tekstin tai kuvion tulee sijaita silmänkorkeudella (1400–1600 mm:n korkeudella lattiasta tai maasta).
- Opasteen tekstin tai kuvion tulee erottua tummuuskontrastina. Parhaiten erottuvat tummat kuviot vaalealla pohjalla (sisältäpäin valaistussa opasteessa tulee olla tumma pohja ja vaaleat kuviot).
- Opasteen pinnan tulee olla himmeä ja häikäisemätön. Lasipintaisissa opasteissa tulee käyttää heijastamatonta lasia.
- Huoneopasteiden (mm. wc-kyltit) tulee sijaita seinällä, oven avautumispuolella, silmän korkeudella.

5) Käsijohteet ja kaiteet

- Käsijohde asennetaan mieluiten kahdelle korkeudelle (700 mm ja 900 mm).
- Käsijohteen tulee olla muodoltaan pyöreä (halkaisija 30–40 mm) tai pyöristetty (ympärysmitta 120–160 mm).
Käsijohde kiinnitetään alhaalta ja vähintään 45 mm irti seinästä niin, että kättä voi liu'uttaa johdetta pitkin.
- Käsijohteen tulee erottua ympäristöstä tummuuskontrastin avulla. Käsijohteiden päät tulee muotoilla niin, etteivät ne aiheuta kiinnitakertumisvaaraa. Käsijohteen tulee ulottua 300 mm yli portaan tai luiskan alkamis- ja päättymiskohdan, jotta portaan ja luiskan turvallinen käyttö on mahdollista.

6) Tasoerot

Portaat

- Vapaan korkeuden portaiden alla tulee olla vähintään 2200 mm. Portaan alle joutuminen ja törmäysvaara tulee tarvittaessa estää esim. kaiteella, kalusteella tai istutuksella.
- Portaan leveyden tulee olla vähintään 1200 mm, jotta kaksi ihmistä mahtuu kohtaamaan.
- Portaat mitoitetaan askelrytmin mukaisesti siten, että etenemä on oikeassa suhteessa nousuun. Helppokulkuisen portaan mitoitus on: $2 \times \text{nousu} + \text{etenemä} = 630 \text{ mm}$. Porraskävelmän nousu saa olla korkeintaan 160 mm ja etenemä vähintään 300 mm.
- Portaan etenemien etureunassa tulee olla kontrastiraita, joka muodostaa tummuuskontrastin askelman etenemän varin kanssa. Kontrastiraitana voidaan käyttää esimerkiksi liukuestenuhaa.
- Tumma kontrastiraita erottuu paremmin vaaleista askelmista kuin vaalea tummista. Kontrastiraita tulee olla jokaisen askelman kohdalla.

Luiska

- Luiskan suositeltava pituuskaltevuus on 5 % tai loivempi ja maksimipituuskaltevuus on 8 %. Pitkissä luiskissa, joiden pituuskaltevuus on yli 5 %, tarvitaan 6 metrin välein vähintään kahden metrin pituinen vaakasuora välitasanne.

Hissi

- Hissin tulee sijaita helposti löydettävässä paikassa ja hissinnin tulee olla tarvittaessa opastettu. Hissin oven tulee erottua tummuuskontrastina ympäröivästä seinästä. Hissin löytymistä voidaan helpottaa myös äänimajakana avulla.
- Liikkumisesteisille henkilöille soveltuvan henkilöhissin, 8 hengen standardihissin, korin vähimmäismitat ovat: syvyys 1400 mm ja leveys 1100 mm. Oviaukon vapaa leveys on tässä tapauksessa 900 mm. Jos hissinnin oven leveys on vain 850 mm, otetaan huomioon, että ovesta on voitava ajaa kohtisuoraan. Läpikulkuhissi (automaattiovet molemmilla lyhyillä sivuilla) on toimiva ratkaisu, koska hissikorissa ei tarvitse kääntyä apuvälineiden kanssa ympäri.
- Hissin kutsupainikkeen korkeus lattiasta on 900–1100 mm. Käyttöpainikkeiden tulee sijaita 900–1100 mm:n (vaakasuora painikerivi) ja 1300–1400 mm:n (pystysuora painikerivi) korkeudella lattiasta. Painikkeiden numeromerkinnän tulee aina olla koholla ja erottua tummuuskontrastin avulla taustasta. Uloskäyntikerroksen painonapin tulee olla variltaan poikkeava, esimerkiksi vihreä, ja 5 mm enemmän koholla kuin muut painonapit. Hissin painikkeissa tai niiden vieressä tulee olla myös pistemerkinnät (Braille).
- Hälytyspainikkeen tulee sijaita 900–1100 mm:n korkeudella ja erottua muista painikkeista. Tiedon hälytyksen perillemenosta tulee välittyä sekä äänimerkillä (puheyhteys) että valomerkillä.
- Hälytys tulee voida tehdä myös tekstiviestillä. Tämä on tärkeää kuulovammaisille ja kuuroille henkilöille, jotka eivät pysty käyttämään puheyhteyttä hälytyskeskukseen.
- Kokovartalopeili tulee suojata potkulevyllä (300 mm:n korkeudelle lattiasta). Seinänkorkuisia peilejä tulee välttää myös sen vuoksi, että ne voivat antaa näkövammaiselle henkilölle mielikuvan kulkuaukosta.

Pystyhissi ja porrashissi

- Pystyhissit kulkevat tasolta toiselle pystysuoraan ja voivat olla kuilullisia tai kuiluttomia.
- Porrashissia tulisi käyttää vain väliaikaisena ratkaisuna. Porrashissi kulkee portaiden suuntaisesti eikä tarvitse omaa hissikuilua.
- Pystyhissin ja porrashissin pysähdystasolla, oven välittömässä läheisyydessä tulee olla vähintään 1500 x 1500 mm vapaata kääntymistilaa.
- Pystyhissin sekä porrashissin nimelliskuorman tulee olla vähintään 300 kg, jotta hissi kestäisi raskaankin pyörätuolin ja painavan matkustajan sekä mahdollisen avustajan.

7) Esteetön wc

- Esteettömän wc-tilan opasteen tulee törmäysvaaran välttämiseksi sijaita seinässä oven avautumispuolella, silmän korkeudella (1400–1600 mm lattiasta), ei itse ovessa. Opasteessa tulee olla helppotajuinen symboli, kohokuvio ja selkeä tummuuskontrasti. Kirjaimet M ja N tai kukko ja kana eivät ole hyviä, sen sijaan helppotajuisia ovat ns. piparkakku-ukko ja -akka symbolit. Esteettömän wc:n tulee lisäksi olla merkitty kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla (ISA-tunnus). Mahdollisen pistekirjoituksen tulee sijaita symbolin alla.
- Esteettömän wc-tilan oven vapaan kulkuaukon leveyden tulee olla vähintään 850 mm. Ovessa ei saa olla ovensulkijaa (ovipumppu), joka vaikeuttaa oven avaamista.
- Oven sisäpuolella, saranapuolella, tulee olla vaakasuuntainen lankavedin (suositus koko oven levyinen vedin, 800 mm:n korkeudella maasta), jonka avulla pyörätuolia käyttävä henkilö voi vetää oven perässään kiinni.

- Esteettömässä wc:ssä tulee olla vapaata tilaa pyörätuolin kääntymiseen tarvittava, halkaisijaltaan 1500 mm:n suuruinen ympyrä. Vapaalla tilalla tarkoitetaan vapaata tilaa myös korkeussuunnassa, eli pyörähdysympyrään ei lasketa pesualtaan tai wc-istuimen alle jäävää tilaa.
- Wc-istuimen käsitukien tulee olla tukevat ja henkilökuorman kestävä. Käsitukien tulee olla käännettävissä tai nostettavissa pois tieltä. Suositeltava on seinään kiinnitetty ja ylös salpautuva käsituki. Käsitukien tulee sijaita 800 mm:n korkeudella lattiasta tai olla korkeussäädettäviä. Käsitukien välisen tilan tulee olla 600 mm leveä. Lisäksi käsitukien tulee ulottua 200 mm wc-istuimen etureunan ohitse, jotta istuimelta ylös nouseminen olisi helpompaa.
- Käsisiuhku ja wc-paperiteline asennetaan wc-istuimelta katsottuna etuviistoon ja korkeintaan 300 mm:n päähän istuimen etureunasta.
- Saippuatelineet, käsipyyheautomaatit ym. asennetaan korkeintaan 900 mm:n korkeudelle lattiasta.
- Peilin (pesualtaan yläpuolella) alareunan korkeuden tulee olla 800–900 mm ja yläreunan korkeuden 1800–2000 mm lattiasta.
- Vaatetankoja ja -koukkuja on oltava eri korkeuksilla niin, että ne soveltuvat myös lapsille, lyhytkasvuisille ja pyörätuolia käyttäville henkilöille (korkeus 1100–1200 ja 1400–1600 mm).
- Käsienspesualtaan sopiva käyttökorkeus on 800 mm. Pesualtaan edessä tulee olla riittävästi esteetöntä tilaa (vähintään 1200 x 1200 mm) ja pesualtaan alla tulee olla riittävästi vapaata polvitilaa (leveys 800 mm, syvyys 600 mm ja korkeus 670 mm).
- Wc-tilan seinäpintojen erottuminen tummuuskontrastin avulla lattiasta auttaa tilan hahmottamisessa. Lisäksi kalusteiden ja varusteiden tulee erottua tummuuskontrastina lattiasta ja seinistä.
- Lattiamateriaalin tulee olla märkänäkin luistamaton.
- Esteettömässä wc-tilassa on voitava hälyttää apua ongelmatilanteessa sekä wc-istuimelta että lattialta. Hälytyslaitteen on välitettävä tieto hälytyksen kytkeytymisestä sekä näkö- että kuulovammaisille henkilöille soveltuvalla tavalla. Oven lukituksen tulee olla avattavissa hätätilanteissa myös ulkopuolelta. Rakennuksissa, joissa on kiinteistönvalvontajärjestelmä, tulee turvahälytyksen esteettömistä wc- ja peseytymistiloista olla yhteydessä valvontaan.
- Wc-tilassa tulee olla kaksi eri hälytyspaikkaa: naru, joka kiertää seinällä koko wc-tilan ympäri noin 200 – 300 mm:n korkeudella lattiasta (ulottuminen lattialta, naru ei ole siivouksen tiellä) sekä katosta roikkuva naru, joka ulottuu wc-istuimen etupuolella noin 800 mm:n korkeudelle lattiasta (ulottuminen wc-istuimelta, naru ei ole siivouksen tiellä)
- hälytysnarun tulee erottua tummuusastekontrastina wc-tilan muusta väriyuksestä
- hälytysnarun yhteydessä tulee olla teksti-, symboli sekä pistekirjoitusopaste
- hälytysnarun yhteydessä tulee olla ääni- ja valomerkki (tieto hälytyksen onnistumisesta)
- hälytysnarun yhteydessä tulee olla matkapuhelinnumero, johon voi soittaa tai lähettää tekstiviestin hätätilanteessa (tekstiviestimahdollisuus tärkeä kuulovammaisen henkilön kannalta)
- hälytyksen kuittauspainikkeen yhteydessä tulee ilmoittaa toimintaohjeet väärän hälytyksen sattuessa
- hälytyksen tulee ohjautua rakennuksen kiinteistön valvontajärjestelmään. Työajan ulkopuolella tai jos kiinteistössä ei ole valvontajärjestelmää, hälytyksen tulee ohjautua kiinteistön ulkopuolelle esim. vartiointiliikkeeseen.

8) Induktiosilmukka

- Induktiosilmukka on kuulokojeen käyttäjälle suunniteltu kuuntelun apuväline. Sen avulla siirretään ääni langattomasti vahvistettuna suoraan kuulokojeelle. Silmukan kautta kuuluu vain mikrofoniin puhuttu puhe eivätkä ympäristön häiriöäänet häiritse kuuntelua. Kuulokojeen käyttäjä voi siis kuunnella vahvistettua ääntä ilman taustahälyä ja juuri itselle sopivalla äänen voimakkuudella ilman, että normaalikuuloiset häiriintyvät äänen voimakkuudesta.

Induktiosilmukoita on erilaisia käyttötärpeita varten. Induktiosilmukalla varustetut tilat tai palvelutiskit merkitään siitä kertovalla symbolilla (T-merkki).

- Palvelupistesilmukka on joko kiinteä tai siirrettävä yhden palvelupisteen kattava induktiosilmukka esim. pankissa, postissa, hotellin vastaanotossa tai vastaavassa palvelupisteessä. Palvelupistesilmukka on tarkoitettu kuulon apuvälineeksi kahden ihmisen väliseen kommunikointiin.
- Kokoustilassa hyvä ratkaisu on jokaisen osallistujan edessä oleva pöytämikrofoni. Lähellä puhujaa olevan mikrofoni kerää puhujan äänen paremmin kuin kauempana, esim. kattoon kiinnitetty tai keskellä pöytää oleva mikrofoni, jonka tarkoituksena on kerätä kaikkien osallistujien äänet. Häiriöäänet (paperien rapina, kalusteiden siirtelyn äänet, kahvikupin kilinä) ovat suhteellisesti kauempana lähellä puhujaa olevasta mikrofonista kuin keskeisellä paikalla olevasta mikrofonista.

Lähellä puhujaa olevalla mikrofonilla on siis parempi signaali-kohinasuhde. Jos esim. kokoustilassa on kiinteä kalustus, johdollisilla mikrofoneilla saadaan yhtä hyvin toimiva ratkaisu kuin käytettäessä langattomia mikrofoneja. Mikrofonien langattomuus/johdollisuus kannattaa harkita aina tilanteen mukaan.

9) Valaistussuositukset

- sisääntuloaulat 200 lx (säädettyvä valaistus 100–500 lx)
- asiakaspalvelupisteet, palvelutiskit 500–750 lx
- odotustilat, aulat, käytävät ym. 200–300 lx
- ilmoitustaulut 500 lx (pystytasossa)
- vaatesäilytys 300 lx (valo myös naulakon yläosaan ja hattuhyllylle)
- portaat, luiskat 300 lx (portaan alku- ja loppupäässä 500 lx)
- hissi 300 lx
- opetustilat 500 lx
- ruokailutilat 300 lx
- henkilökuntatilat 300 lx
- kahvihuoneet 200 lx
- toimistotilat 500 lx
- wc-tilat 300 lx (yleisvalaistus ja peilivalaistus kasvojen korkeudella)

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus

Tiedonkeruulomake

Esteettömyyskartoituksen ajankohta

Päivämäärä _____
 Aika _____
 Sää _____

Kartoituskohteen tiedot

Nimi _____
 Osoite _____
 Postinumero _____
 www-sivut _____
 Onko rakennuksesta aikaisempaa esteettömyystietoa esim. nettisivuilla?

Miksi kohde kartoitetaan?

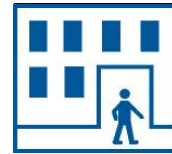
Kartoituskohteen yhteyshenkilö

Nimi _____
 Osoite _____
 Sähköposti _____
 Puhelinnumero _____

Kartoituksen tekijöiden yhteystiedot

Nimi _____
 Sähköposti _____
 Puhelinnumero _____
 Organisaatio _____
 Tehtävä _____

Nimi _____
 Sähköposti _____
 Puhelinnumero _____
 Organisaatio _____
 Tehtävä _____

1 SISÄÄNKÄYNTI

Sijainti:	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
1.0 Onko sisäänkäynti helposti havaittava?		☐	☐	☐	
1.1 Onko sisäänkäynti katettu?		☐	☐	☐	
1.2 Onko sisäänkäynti valaistu?		☐	☐	☐	
• sisäänkäynnin valaistusvoimakkuus	<input type="text"/> lx				≥ 50-200 lx
1.3 Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?		☐	☐	☐	
Opasteet sisäänkäynnissä kartoitetaan lomakkeiden Opasteet ulkona ja Opasteet sisällä avulla					
Sisäänkäynnin edusta					
1.4 Onko ulko-oven edessä tasanne?		☐	☐	☐	
<i>tasanteen koko: suositus 1800 x 1800 mm ja määräys 1500 mm x 1500 mm</i>					
tasanteen pituus	<input type="text"/> mm				1800 mm
tasanteen leveys	<input type="text"/> mm				1800 mm
1.5 Onko sisäänkäynnin edustassa sulanapitojärjestelmä?		☐	☐	☐	
1.6 Onko sisäänkäynnin läheisyydessä pyöräpysäköinti?		☐	☐	☐	
• onko pyörien säilytysalue kulkuväylän ulkopuolella?		☐	☐	☐	
• erottuuko säilytysalue tummuuskontrastilla ympäristöstä?		☐	☐	☐	
1.7 Onko sisäänkäynnin edustalla istuimia? (esim. taksin odottamista varten)		☐	☐	☐	
• sijaitsevatko istuimet katoksessa (sateen suoja)?		☐	☐	☐	
• onko istuimet sijoitettu kulkuväylän ulkopuolelle?		☐	☐	☐	
• erottuuko istuinten alue materiaali- tai tummuuskontrastina?		☐	☐	☐	
• erottuvatko kalusteet tummuuskontrastina ympäristöstä?		☐	☐	☐	
• istuinkorkeus/-korkeudet	<input type="text"/> mm				300 mm
	<input type="text"/> mm				450 mm
	<input type="text"/> mm				500-550 mm
• onko osassa istuimia selkänoja?		☐	☐	☐	
• onko osassa istuimia käsinojat?		☐	☐	☐	
• onko istuinosa suora? (ei taaksepäin kallistunut)		☐	☐	☐	
• onko istuimen jalkatila avoin?		☐	☐	☐	
1.8 Onko ulko-oven yhteydessä jalkasäleikköä / ritilä?		☐	☐	☐	
• jalkasäleikön tasoeron korkeus	<input type="text"/> mm				≤ 20 mm
• jalkasäleikön rakojen leveys	<input type="text"/> mm				≤ 5 mm
Sisäänkäyntiin liittyvät portaat kartoitetaan lomakkeilla Portaat ulkona tai Portaat sisällä					
Sisäänkäyntiin liittyvät luiskat kartoitetaan lomakkeilla Luiska ulkona tai Luiska sisällä					
Ovikello ja -puhelin					
1.9 Onko ulko-oven yhteydessä ovikello (summeri)?		☐	☐	☐	
• erottuuko ovikello tummuuskontrastin avulla taustasta?		☐	☐	☐	
• ovikellon keskikohdan sijoituskorkeus maasta	<input type="text"/> mm				900-1100 mm
• ovikellon etäisyys nurkasta	<input type="text"/> mm				≥ 400 mm
• onko ovikellon yhteydessä opaste?		☐	☐	☐	
• tekstin kirjainkoko	<input type="text"/> mm				≥ 15 mm
• onko ovikello valaistu?		☐	☐	☐	
• kuuluuko oven avautumisesta äänimerkki?		☐	☐	☐	

• onko oven avautumisen äänimerkin yhteydessä valo-opaste?		☐	☐	☐	
1.10 Onko oven yhteydessä ovipuhelin?		☐	☐	☐	
• erottuuko ovipuhelin tummuuskontrastin avulla taustasta?		☐	☐	☐	
• ovipuhelimen korkeus maasta	<input type="text"/> mm				900-1100 mm
• ovipuhelimen etäisyys nurkasta	<input type="text"/> mm				≥ 400 mm
• onko ovipuhelin varustettu		☐	☐	☐	
• äänimerkillä?		☐	☐	☐	
• valomerkillä?		☐	☐	☐	
• onko ovipuhelimen yhteydessä opaste?		☐	☐	☐	
• tekstin kirjainkoko	<input type="text"/> mm				≥ 15 mm
• onko summeri/ovipuhelin valaistu?		☐	☐	☐	
Ulko-ovi	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
1.12 Onko ovi helposti hahmotettavissa? (erottuu tummuuskontrastin avulla)		☐	☐	☐	
1.13 Onko oven vieressä avautumispuolella vapaa tila?		☐	☐	☐	
• oven ulkopuolella	<input type="text"/> mm				≤ 400 mm
• oven sisäpuolella	<input type="text"/> mm				≤ 400 mm
<i>määräys 400 mm ulkopuolella ja suositus 400 mm myös sisäpuolella</i>					
1.14 Oven kulkuaukon vapaa leveys?	<input type="text"/> mm				≥ 850 mm
1.15 Onko ovi kynnyksetön?		☐	☐	☐	
1.16 Kynnyksen korkeus?	<input type="text"/> mm				≤ 20 mm
1.17 Kynnyksen malli		☐	☐	☐	
• suorareunainen		☐	☐	☐	
• porrastettu		☐	☐	☐	
• viistetty		☐	☐	☐	
• pyörästetty		☐	☐	☐	
• luiskattu (lisätty kynnysluiska tai -kiila)		☐	☐	☐	
• kynnyksessä olevan luiskan kaltevuus	<input type="text"/> mm				≤ 8 %
• muu (esim. alas laskeutuva tiivistekynnys tai magneetikynnys)	<input type="text"/>				
1.18 Onko ulko-ovi		☐	☐	☐	
• käsin avattava kääntyvä saranaovi?		☐	☐	☐	
• käsin avattava liukuovi?		☐	☐	☐	
• sähköisesti avattava ovi?		☐	☐	☐	
• automaattisesti avautuva ovi?		☐	☐	☐	
• pyöröovi?		☐	☐	☐	
1.19 Käsin avattava ovi		☐	☐	☐	
• painikkeen / vetimen käyttökorkeus	<input type="text"/> mm				900-1100 mm
• erottuuko oven painike / vedin tummuuskontrastina taustasta?		☐	☐	☐	
• oven avaamiseen tarvittava voima	<input type="text"/> N				≤ 10 N (1 kg)
• onko ovi avattavissa yhdellä kädellä?		☐	☐	☐	
1.20 Sähköisesti avattava ovi		☐	☐	☐	
• onko avauspainike helposti käytettävissä kohdassa?		☐	☐	☐	
• erottuuko avauspainike tummuuskontrastina taustasta?		☐	☐	☐	
• onko avauspainike merkitty pyörätuolisymbolilla?		☐	☐	☐	
• onko avauspainikkeessa kohomerkinä?		☐	☐	☐	
• avauspainikkeen sijoituskorkeus	<input type="text"/> mm				900-1100 mm
• avauspainikkeen etäisyys nurkasta	<input type="text"/> mm				≥ 400 mm
• onko ovenssa turvatunnistin, ettei ovi tule päälle?		☐	☐	☐	
• kuinka kauan ovi pysyy auki	<input type="text"/> s				≥ 25 s

TILAN PERUSLOMAKE**Sijainti:**

Opastus tilaan kartoitetaan lomakkeella Opastus sisällä

Tilaopaste	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
1 Onko huoneet / tilat merkitty opasteilla? • onko opasteet sijoitettu seinään oven aukeamispuolelle?		☐	☐	☐	
2 Opasteen informaatioalueen keskikohdan korkeus maasta?	<input type="text"/> m				1,4 m -1,6 m
3 Opasteen tekstin kirjainkoko suhteessa katseluetäisyyteen (RT 91-11282) • noin 1 metrin etäisyydeltä katsottavassa opasteessa kirjaimien korkeus?	<input type="text"/> mm				15 mm
• noin 2 metrin etäisyydeltä katsottavassa opasteessa kirjaimien korkeus?	<input type="text"/> mm				25-40 mm
• yli 3 metrin etäisyydeltä katsottavissa opasteissa kirjaimien korkeus?	<input type="text"/> mm				70 -100 mm
• onko opasteessa käytetty helppolukuista kirjaintyyppiä?		☐	☐	☐	
• onko opasteessa käytetty symboleja?		☐	☐	☐	
• onko kohomerkitöjä (tekstiä tai symboleja) ?		☐	☐	☐	
• onko opasteessa pistekirjoitusta? • onko pistekirjoitus sijoitettu opasteen alareunaan?		☐	☐	☐	
• onko opasteessa tummuuskontrasti merkintöjen ja taustan välillä?		☐	☐	☐	
• onko opasteen pinta himmeä? (ei aiheuta häikäisyä)		☐	☐	☐	
• onko opaste tasaisesti valaistu?		☐	☐	☐	
Ovi					
Ovi kartoitetaan lomakkeella Sisäovi					
Tilan ominaisuudet / yleistä	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
4 Erottuuko tilan lattia seinistä tummuuskontrastiltaan? • onko tilan lattia tasavärinen? (pinnassa ei ole raitoja tai kuvioita, jotka voivat aiheuttaa vaikutelman mm. tasoerosta)		☐	☐	☐	
5 Erottuvatko kalusteet tummuuskontrastina taustastaan?		☐	☐	☐	
6 Tilassa olevan vapaan kääntymistilan koko?	<input type="text"/> mm				Ø ≥ 1500 mm
7 Tilassa olevien kulkuväylien vapaa leveys kalusteidenkin kohdalla?	<input type="text"/> mm				≥ 900 mm
8 Onko käytävän läpinäkyvissä lasiseinissä vaakajaot / kontrastimerkinnät? • onko lasi jaettu vaakasunnassa? • onko lasissa kontrastimerkinnät? • kontrastimerkintöjen sijoituskorkeus lattiasta? (suositus kahdella korkeudella)	<input type="text"/> mm <input type="text"/> mm	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	1000 ja 1400-1600 mm
Kalusteet					
9 Ovatko kalusteet siirrettäviä?		☐	☐	☐	
10 Tuolit • tuolien istuinkorkeus/-korkeudet	<input type="text"/> mm <input type="text"/> mm <input type="text"/> mm				300 mm 450 mm 500-550 mm
• onko osassa istuimia selkänoja?		☐	☐	☐	
• onko osassa istuimia käsinojat?		☐	☐	☐	
• onko istuinosa suora?		☐	☐	☐	

• onko istuimen jalkatila avoin?		☐	☐	☐	
• onko tuolit säädettäviä? (<i>korkeus, istuinosa, selkänoja</i>)		☐	☐	☐	
11 Pöydät					
• pöytien korkeudet?	<input type="text"/> mm				
(<i>suositeltavat pöydän korkeudet ovat 500 (lapset) / 700-750 / 750-800</i>)	<input type="text"/> mm	<input type="text"/> mm			
• vapaa polvitila?		☐	☐	☐	
• korkeus?	<input type="text"/> mm				670 mm
• leveys?	<input type="text"/> mm				800 mm
• syvyys?	<input type="text"/> mm				600 mm
• onko pöydät korkeussäädettäviä?		☐	☐	☐	
12 Pistorasiat					
• pistorasioiden sijoituskorkeus seinissä?	<input type="text"/> mm				400-1100 mm
• onko seinissä oleviin pistorasioihin vapaa pääsy pyörätuolillakin?		☐	☐	☐	
• onko pöydissä pistorasioita?		☐	☐	☐	
Ääniympäristö	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
13 Onko tila varustettu induktiosilmukalla?		☐	☐	☐	
• onko tilassa induktiosilmukkaopaste?		☐	☐	☐	
• onko tilassa induktiosilmukan kuuluvuuskartta?		☐	☐	☐	
• onko tilassa induktiosilmukan käyttöohje?		☐	☐	☐	
• toimiiko induktiosilmukka kuuluvuusalueella?		☐	☐	☐	
14 Onko tilassa muu äänensiirtojärjestelmä tai kuulon apuvälineitä?		☐	☐	☐	
• mikä tai mitä?	<input type="text"/>				
15 Onko istumapaikoissa mikrofonit?		☐	☐	☐	
16 Onko tilaa vapaa kuuntelemista vaikeuttavasta taustamelusta?		☐	☐	☐	
(<i>taustamelua voi aiheuttaa ilmanvaihto, ulkoa tulevat äänet esim. liikenne</i>)					
• taustamelutaso?	<input type="text"/> dB				≤ 45 dB
17 Onko tila vapaa puheen kuulemista haittavasta kaikuisuudesta?		☐	☐	☐	
18 Onko tilassa käytetty vaimentavaa materiaaleja?		☐	☐	☐	
• seinissä?		☐	☐	☐	
• lattiassa? (<i>kokolattiamatto</i>)		☐	☐	☐	
• katossa?		☐	☐	☐	
• kalusteissa?		☐	☐	☐	
(<i>matto vaimentaa, mutta liian pehmeä matto vaikeuttaa kulkemista pyörällisillä apuvälineillä</i>)					
Valaistus	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
19 Tilan valaistusvoimakkuus?	<input type="text"/> lx				200-500 lx
20 Onko valaistus		☐	☐	☐	
• tasainen? (tilassa ei ole hämääriä katvealueita)		☐	☐	☐	
• häikäisemätön?		☐	☐	☐	
21 Voiko tilan valaistusta säätää?		☐	☐	☐	
22 Valokytkimen					
• sijoituskorkeus lattiasta?	<input type="text"/> mm	☐	☐	☐	900-1100 mm
• etäisyys nurkasta?	<input type="text"/> mm	☐	☐	☐	≥ 400 mm
• erottuuko valokatkaisija tummuuskontrastina seinästä?		☐	☐	☐	

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus

Tiedonkeruulomake

Esteettömyyskartoituksen ajankohta

Päivämäärä _____
 Aika _____
 Sää _____

Kartoituskohteen tiedot

Nimi _____
 Osoite _____
 Postinumero _____
 www-sivut _____
 Onko rakennuksesta aikaisempaa esteettömyystietoa esim. nettisivuilla?

Miksi kohde kartoitetaan?

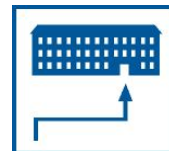
Kartoituskohteen yhteyshenkilö

Nimi _____
 Osoite _____
 Sähköposti _____
 Puhelinnumero _____

Kartoituksen tekijöiden yhteystiedot

Nimi _____
 Sähköposti _____
 Puhelinnumero _____
 Organisaatio _____
 Tehtävä _____

Nimi _____
 Sähköposti _____
 Puhelinnumero _____
 Organisaatio _____
 Tehtävä _____

1 KULKUVÄYLÄ RAKENNUKSEEN

Kulkuväylä tontin tai rakennuspaikan rajalta sisäänkäynnille

Kulkuväylät tontilla, jotka johtavat rakennusta palveleviin tiloihin tai alueille

Sijainti: _____

	Mitta	K	E	Ek	Kriteeri
1.1. Onko kulkuväylä helposti havaittava? (määräys)		☐	☐	☐	
• rajautuuko kulkuväylä selkeästi?		☐	☐	☐	
1.2 Kulkuväylän vapaa leveys?	<input type="text"/> m				≥ 1,5 m
(määräys ≥ 1,2 m, suositus SuRaKu ≥ 1,5 m; talvikunnossapito ≥ 2,3 m)					
1.3 Kulkuväylän vapaa korkeus? (määräys ≥ 2,2 m)	<input type="text"/> m				≥ 2,2 m
1.4 Kulkuväylän pituuskaltevuus? (määräys 5 %)	<input type="text"/> %				≤ 5 %
1.5 Kulkuväylän sivukaltevuus? (SuRaKu 3%)	<input type="text"/> %				≤ 2 %
1.6 Kulkuväylä on vapaa törmäyksen tai kompastumisen aiheuttavista esteistä?		☐	☐	☐	
ei ole kiinteitä rakennusosia (alle 600 mm korkeatkin huomioidaan) tai tilapäisiä esteitä esim. polkupyöriä					
Tasoerot kulkuväylällä					
1.7 Kulkuväylä on vapaa putoamisvaaran aiheuttavista tasoeroista?		☐	☐	☐	
kulkuväylän varrella ei ole ≥ 500 mm tasoeroa tai putoamisvaara estetty					
1.8 Onko kaltevilla osuuksilla yhtenäinen käsijohde? (suositus)		☐	☐	☐	
• onko käsijohde kahdella korkeudella (900 mm ja 700 mm)?	<input type="text"/> mm	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	
Kulkuväylällä olevat luiskat kartoitetaan lomakkeen Luiskat ulkona avulla					
1.9 Onko kulkuväylällä portaat?		☐	☐	☐	
• onko portaan yhteydessä luiska tai kiinteä nostolaite? (määräys)		☐	☐	☐	
• soveltuuko nostolaite pyörätuolin tai rollaattorin käyttäjälle? (määräys)		☐	☐	☐	
Kulkuväylällä olevat portaat kartoitetaan lomakkeen Portaat ulkona avulla					
Kulkuväylän pinta					
1.10 Mikä kulkuväylän pintamateriaali on?	<input type="text"/>				
1.11 Onko kulkuväylän pinta tasainen? (määräys)		☐	☐	☐	
• kulkuväylällä olevien kuoppien syvyys?	<input type="text"/> mm				≤ 20 mm
1.12 Onko kulkuväylän pinta kova? (määräys)		☐	☐	☐	
1.13 Onko kulkuväylä pinnaltaan märkänäkin luistamaton? (määräys)		☐	☐	☐	
1.14 Onko kulkuväylän pinta on tasavärinen?		☐	☐	☐	
pinnassa ei ole raitoja tai kuviota, jotka voivat aiheuttaa vaikutelman mm. tasoerosta					
1.15 Kulkuväylän pinta on vapaa irtohiekasta, lumesta ja jäästä?		☐	☐	☐	
1.16 Onko kulkuväylä lämmitetty?		☐	☐	☐	
Sadevesikourut ja -kaivot					
1.17 Onko kulkuväylä vapaa avoimista sadevesikouruista?		☐	☐	☐	
• avokourujen leveys? (SuRaKu ≥ 400 mm (ET), ≥ 200 mm (PT))	<input type="text"/> mm				
• avokourujen syvyys? (SuRaKu: ≤ 20 mm (ET), 15-20 mm (PT))	<input type="text"/> mm				
1.18 Onko kulkuväylä vapaa kannellisista sadevesikouruista?		☐	☐	☐	
• ovatko kannet samassa tasossa kulkuväylän pinnan kanssa?		☐	☐	☐	